

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KİMLİK ALGISI: ÜYE DEVLET
VATANDAŞLARIYLA YAPILAN BİR SAHA ÇALIŞMASI**

Didem ÖZTÜRK JONSSON

**Danışman:
Doç. Dr. İbrahim Alper ARISOY**

İZMİR - 2019

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KİMLİK ALGISI: ÜYE DEVLET
VATANDAŞLARIYLA YAPILAN BİR SAHA ÇALIŞMASI**

Didem ÖZTÜRK JONSSON

**Danışman:
Doç. Dr. İbrahim Alper ARISOY**

İZMİR - 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Avrupa Birliği’nde Kimlik Algısı: Üye Devlet Vatandaşlarıyla Yapılan Bir Saha Çalışması**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05.07.2019

Didem ÖZTÜRK JONSSON

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği’nde Kimlik Algısı: Üye Devlet Vatandaşlarıyla Yapılan Bir Saha Çalışması

Didem ÖZTÜRK JONSSON

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Programı

Bu çalışma online etnografi yöntemi ile Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin vatandaşlarıyla yapılmış bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kimlik olgusu ele alınmış, kimliklerin nasıl meydana geldikleri tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümleri yapılan saha çalışmasına ayrılmış, ikinci bölümde bireyin kimliği, üçüncü bölümde ise toplumun kimliği olgularının üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ana amacı, AB vatandaşlarının kendi kimliklerini birincil olarak nasıl tanımladıklarının ve neden bu tanımlamayı seçtiklerinin sebeplerini anlamaktır. AB vatandaşlarının kendi kimliklerine dair bu tanımlamalarının AB kimlik politikaları bağlamında önemi tartışılmıştır. Çalışma bir yandan katılımcıların Avrupa’ya dair görüşlerini, Avrupalı olmanın onlar için anlamını ve Avrupa’ya atfettikleri değerleri anlamaya çalışırken, diğer yandan bireylerin üye ülkelere dair görüşlerini, Avrupa kimliğinin gerekliliğini de sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Aidiyet, Avrupalılaşma, Çokkültürlülük, Online Etnografi.

ABSTRACT

Master's Thesis

Identity Perception in the European Union: A Field Study with the Citizens of the Member States

Didem ÖZTÜRK JONSSON

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of European Union

European Union Program

This study is based on a field study conducted with the citizens of the European Union by the method of online ethnography. The first chapter of the thesis discusses the notion of identity and how does it occur. The second and third chapters are reserved for the field study where the second chapter emphasizes the individual's identity notion while the third chapter discusses the identity of the people. The aim of this study is to understand how do EU citizens identify themselves primarily and why do they choose this identification for themselves. The importance of the EU citizens' identity definitions within the context of the EU's identity policies is also discussed. On the one hand, the study tries to understand the opinions of the attendees regarding Europe, the meaning of being European for them and the values they attribute to Europe, on the other hand, it questions the EU citizens' opinions regarding the other EU countries and the necessity of a European Identity.

Keywords: Identity, Belonging, Europeanization, Multiculturalism, Online Ethnography

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KİMLİK ALGISI: ÜYE DEVLET
VATANTAŞLARIYLA YAPILAN BİR SAHA ÇALIŞMASI**

İÇİNDEKİLER

TEZ PROJE ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
 GİRİŞ	 1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİMLİK

1.1. KİMLİK SORUNU	5
1.1.1. Doğal Kimliklerden Kurgulanan Kimliklere: Kimliğin Evrimi	7
1.1.2. Kimliğin Önemi: Neden Kimlikler Kurgulanıyor ya da Yok Ediliyor?	10
1.2. KİMLİK OYUNLARI	13
1.3. FARKLI GRUPLARIN ORTAK KİMLİĞİ: AMERİKA ÖRNEĞİ	16
1.4. YÖNTEM	18

İKİNCİ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI

2.1. ARAŞTIRMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ	21
-------------------------------------	----

2.2. ARAŞTIRMANIN DEMOGRAFİK GÖRÜNÜMÜ	23
2.3. ÜLKE, ŞEHİR VE AİDİYET	25
2.4. AİDİYETİN DİŞAVURUMU	34
2.4.1. Yerlisi Olduğu Ülkeyi Söylemeyi Tercih Edenler	36
2.4.2. Yaşadığı Ülkeyi Söylemeyi Tercih Edenler	40
2.4.3. Yaşadığı veya Yerlisi Olduğu Şehri Söylemeyi Tercih Edenler	43
2.4.4. Avrupalıym Demeyi Tercih Edenler	44
2.4.5. Tercih Edilen Diğer Cevaplar	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ‘AVRUPALI’ OLMAK	47
3.2. AVRUPALI OLMANIN GEREKLİLİKLERİ	49
3.3. AVRUPA DEĞERLERİ, PRENSİPLERİ VE ÇIKARLARI	51
3.3.1. Avrupa Ülkeleri’nin Değer Paylaşımı	52
3.3.2. Avrupa Birliği Ülkeleri’nin Değer Paylaşımı	54
3.4. AVRUPALI KİMLİĞİ	56
3.5. AVRUPALI KİMLİĞİ’NİN GEREKLİLİĞİ	61
 SONUÇ	 66
KAYNAKÇA	71
EKLER	

KISALTMALAR

A	Avusturya
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
B	Belçika
BG	Bulgaristan
CEO	Yönetim Kurulu Başkanı
CY	Güney Kıbrıs
CZ	Çek Cumhuriyeti
D	Almanya
DK	Danimarka
E	İspanya
EST	Estonya
F	Fransa
FIN	Finlandiya
GB	Birleşik Krallık
GR	Yunanistan
H	Macaristan
HR	Hırvatistan
I	İtalya
IRL	İrlanda
L	Lüksemburg
LT	Litvanya
LV	Letonya
M	Malta
NL	Hollanda
P	Portekiz
PL	Polonya

RO	Romanya
S	İsveç
SK	Slovakya
SL	Slovenya

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Yaşadıkları Ülkeler ve Kendilerini Yerlisi Kabul Ettikleri Ülkelerin Karşılıklı Dağılımı	s. 31
Tablo 2: Yerlisi Olarak Hissedilen Ülke ve Şehirlerin Karşılaştırması	s. 32
Tablo 3: Kendisini Yaşadığı Ülkeye Ait Hisseden Bireylerin Yaşadıkları ve Kendilerini Ait Hissettikleri Şehirlerin Dağılımı	s. 33
Tablo 4: Avrupalı Olmanın Gerekliliklerinin Katılımcılara Oranı	s. 50
Tablo 5: Kişisel Tanımlamaların Tüm Katılımcılara Oranı	s. 65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Katılımcıların Detaylı Yaş Dağılımı (Kişi Sayısı)	s. 23
Şekil 2: Katılımcıların Eğitim Deviyeleri (Kişi Sayısı)	s. 24
Şekil 3: Katılımcıların Ülkelere Göre Dağılımı	s. 28
Şekil 4: Katılımcıların Ülkelere Göre Dağılımı (Kişi Sayısı)	s. 28
Şekil 5: Katılımcıların Kendilerini Yerlisi Olarak Gördükleri Ülkeler (Kişi Sayısı)	s. 31
Şekil 6: ‘Nerelisiniz?’ Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	s. 35
Şekil 7: Yerlisi Olduğu Ülkeyi Seçen Bireylerin Dağılımı (Kişi Sayısı)	s. 37
Şekil 8: Yaşadığı Ülkeyi Söylemeyi Tercih Eden Bireylerin Dağılımı (Kişi Sayısı)	s. 40
Şekil 9: Avrupalı Olmak Sizin İçin Ne İfade Ediyor?	s. 48
Şekil 10: Avrupa Ülkeleri Aynı Değerleri Paylaşıyor mu?	s. 53
Şekil 11: AB Ülkeleri Aynı Değerleri Paylaşıyor mu?	s. 55
Şekil 12: Sizce Bir Avrupalı Kimliği Var mı?	s. 56
Şekil 13: Avrupalı Kimliğinin Oluşum Şekli	s. 58
Şekil 14: Avrupa Birliği’nin Avrupa Kimliği Çabaları Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?	s. 60
Şekil 15: Sizce AB’nin Ortak Bir Kimliğe İhtiyacı Var mı?	s. 62

EKLER LİSTESİ

EK 1: Mülakat Soruları	ek s. 1
EK 2: Mülakat Diyagramı	ek s. 9
EK 3: Katılımcıların Tam Meslek Listesi	ek s. 10
EK 4: Katılımcıların Tam Mülakat Cevapları	ek s. 14

GİRİŞ

İnsanlar doğa ve diğer canlılar karşısındaki dezavantajları sebebiyle giderek gruplaşmaya, birlik olmaya doğru evrilmişlerdir. Birlik olmak, insanın varlığını sürdürebilmesi için elzem bir konumdadır ve bu birliğin dışında kalan bireyin yaşama şansı neredeyse yoktur. Fiziksel özellikleri ile tek başına diğer hayvanlar karşısında etkili olamayacak olan insan, birlik halinde doğadaki en avantajlı canlı haline gelmeyi başarmıştır. İnsanlar iş bölümü yapmak ve dolayısıyla sürekli etkileşim halinde olmak zorundadırlar. Bu etkileşim, çeşitli icatların yapılmasında, sosyal hayatın gelişmesinde ve yerleşik hayata geçişte önemli rol oynamıştır. Birliğin bir parçası olan insan, artık kendisini bu birlik ile tanımlamaya, ihtiyaçlarını birliğin ihtiyaçları doğrultusunda belirlemeye başlar.

Birlik kavramı genelde dışarıda kalan ya da öteki olan üzerinden kurgulanır. Öteki kavramı olmadan bir birliğin varlığından bahsedilemez. Birlik, kendi varlığını ve meşruiyetini öteki ile olan farklılıklarıyla ortaya koyar. Birliğin farklılıklar ve benzerlikler üzerinden kurgulanan kimliği, birlik üyelerinin bireysel kimliklerine de yansır. Gelenekler, doğrular, yanlışlar, davranış kalıpları bu süreçte birliğin kendi içerisinde birlik üyelerinin katılımıyla doğal olarak belirlenir ve bu kurallar bütünü birliğin karakterinin belirlenmesinde önemli rol oynar. Kendi davranış kalıplarını belirlemeye başlayan birlik, yavaş yavaş kendisinden olmayan ‘öteki’yi de tanımlamaya başlamıştır. Öteki ile kurulan karşılıklı ilişkiler, benzerliklerin ve farklılıkların belirlenmesini sağlarken, ait olma duygusunu bu özellikler üzerinden pekiştirir. Kendisini bir birliğe ait hisseden birey, kendisini o birliğin özellikleriyle tanımlamaya ve birlik tarafından şekillendirilmeye başlar. Birliğin ortak değerleri tüm bireyler için bağlayıcı bir konuma gelir ve birlik içerisindeki farklı görüşler birliğin bütünlüğüne bir tehdit olarak algılanır. Zira birliğin temelinde farklı olanın dışlanması, benzer olanın kabul görmesi felsefesi yatmaktadır. Birliğin görüşleri kolektif olarak zamanla değişebilir, gelişebilir ve farklılaşabilir. Ancak bu farklılık ve değişim, birlik içerisinde çoğunluğun görüş değiştirmesi ya da farklı bir görüşün daha baskın hale gelmesi ile gerçekleştirilebilmektedir. Azınlık olan grupların birliğin kapsayıcı ya da dışlayıcı

unsurlarını doğrudan belirlemeleri bu bağlamda mümkün değildir. Azınlık olan gruplar çoğunluğun görüşlerinin bağlayıcılığı içerisinde kalmakta ve sürekli olarak farklılıklar dolayısıyla dışlanma endişesini taşımaktadırlar. Bu endişe durumu, azınlık grubun birliğe karşı temkinli olmasına sebep olurken aynı zamanda aynı görüşü benimseyen azınlık içerisinde daha sıkı bağlar kurmalarını da sağlamaktadır. Giderek birlik üyelerine güvenini yitirmeye başlayan, kendisini tehdit altında hisseden ve kendileri gibi düşünenler dışındakilere güvenemeyen azınlık grup üyeleri zaman içerisinde belki de kendi birliğini oluşturacak ve kendi birlik içi değer yargılarını ve kurallarını belirleyecektir.

Tarih boyunca ihtiyaç ve aidiyet duygusuyla birlikler oluşmuş, birlikler büyüdükçe görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve bu birlikler daha küçük birliklere bölünmüşler ve bazen yine başka birliklerle bir araya gelerek daha büyük insan grupları oluşturmuşlardır. Birliklerin oluşumunda bazen görüşler, bazen coğrafi konumlar, bazen güç gibi çok farklı unsurlar etkin olmuş, birliklerin oluşmasını sağlayan aynı unsurlar birliklerin bozulmasının da ana sebebi olarak karşımıza çıkmıştır.

Yukarıda basit bir kurguyla ele aldığımız birlik kavramı, günümüzde çok daha komplike bir şekilde karşımıza çıkar. Artık yiyeceğe ya da barınma ihtiyacına ulaşma sorunu yaşamayan insan, doğa karşısında eskisi kadar zayıf bir konumda değildir. Bu durum, aidiyet duygusu ve kimlik algısının evrimleştiği, birbirlerini hiç tanımayan ve aynı görüşleri paylaşmayan insanların aynı birlikte olduğu günümüzde, ulusalcılığın yükselişiyle bir ‘birliğe’ dahil olmak kavramı, bireyin içine doğduğu ulus devlet ile ya da ailesinin kökeni ile kurgulanır hale gelmesine neden olmuştur. Günümüzün en etkin birlikleri olan ulus devletler, millet olmak adı altında çok farklı grupları bir araya getirebilmekte, eğitim sistemi, ulusal tarih bilinci gibi etkileşimlerle küçük yaşlardan itibaren bireylerin kimliklerini oluşturabilmekte ve kendi otoritesine bir bağlılık sağlayabilmektedir. Bireye ‘birliğin’ bir üyesi olmasından dolayı çeşitli haklar ve özgürlükler sağlayan ulus devlet, tıpkı ilkel birlik anlayışındaki gibi, meşruiyetini diğerlerini ötekileştirerek ve güvende olmak, yiyecek, barınma ve sağlık gibi ihtiyaçlara ulaşabilmek gibi sadece kendi üyelerine sağlayacağı imkanlar üzerinden ispatlamaktadır. Birlik üyeleri bu aidiyet içerisinde kendilerini birlikten sorumlu olarak

görmekte, gerektiğinde birliğin korunması için bir araya gelmekte ve diğer birliklerle farklılıkları üzerinden savaşılabilmektedirler. Her birlik, kendisini diğerlerinden farklı, en doğru değerlere sahip ve en haklı olarak görmekte ve diğer birlikleri dışlamaktadırlar. Birlik içi değerler yükseltilmekte, bu değerlerden farklı olanlar ise yerilmektedir. Söz konusu birliklerin liderleri için aslında bu, birliğin varlığını ve kendi lider konumlarını koruyabilmeleri için gerekli bir süreçtir. Zira farklılıkların önemsizleşmesi birliğin kendisini koruma hissiyatını zayıflatacak ve öteki olarak görülenin korkutucu görüntüsünü ortadan kaldıracaktır.

Ulus devletler, bireylerin kendilerine olan bağlılıklarını ve gerektiğinde ulus devletin varlığını korumalarını garanti altına alabilmek adına bireyleri belli bir kimlik ve aidiyet duygusuyla yetiştirmeye çalışır. Bu aidiyet duygusu çocukluğundan beri kendisine aşıl原因an birey, bu aidiyetin dışında düşünmeyi bir tür ihanet olarak görmektedir. Söz konusu kimliklerin oldukça sıkı işlenmiş olmaları, günümüzde giderek değişen güvende olma duygusunun ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçların üst kurumlar tarafından rahatça kurgulanmasının önüne geçmeye başlamıştır. Artık güvende olmak sadece fiziksel bir saldırı karşısında kendini korumayı içermemekte, bir ulusun kendisini güvende hissedebilmesi için, ekonomik ve siyasi olarak güvende olması, dünyadaki gelişmeleri yakından takip edebilmesi ve bunlara ayak uydurması gerekmektedir. Bütün bunlara rağmen, bir çok ulus-devlet globalleşen dünyada kendisini güvende hissetmemektedir. Delanty, Avrupa'nın doğudaki ve batıdaki iki gücün yükselişiyle kendisini etrafı sarılmış bulduğundan bahseder¹. Küçük parçalar halindeki ulus devletlerden oluşan Avrupanın Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ya da Çin Halk Cumhuriyeti gibi devletlerde yarışması ya da buradan karlı çıkması pek mümkün görünmemektedir. Bu durum Avrupa'nın, tarihi boyunca ilk kez önemsiz bir konuma düşmesi anlamına gelmektedir ki, Avrupa açısından kabul edilebilir bir durum değildir. Zira daha önce de belirttiğimiz üzere, artık sadece bir alanda değil bir çok alanda güçlü olan birlikler varlıklarını sürdürebilirler. Böyle bir birliği sağlamak için ise, Avrupalı ulus devletlerin, son derece güçlü olarak kurguladıkları ulus-devlet

¹ Gerrard Delanty, **Avrupa'nın İcadı**, çev. Hüsametdin İnaç, 4. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2014, s. 153.

kimliklerini ayrıştırımları ve Avrupa'ya ve Avrupalı olmaya dayalı yeni bir aidiyet duygusu yaratmaları gerekmektedir. Bu duyguyu yaratma yolunda Avrupa'nın önünde bir çok engel bulunmaktadır zira kimliklerin kurulmaları kadar, yıkılmaları ya da değiştirilmeleri de son derece zor bir süreçtir. Ulusal kimliklere olan bağlılığın yön değiştirmesini sağlayabilmek adına Avrupa'nın nasıl bir süreç izleyeceği, bu sürecin başarılı olup olmayacağı ise an itibariyle gizemini korumaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİMLİK

1.1. KİMLİK SORUNU

Kimlik, kavramsal olarak her daim problematik olmuştur. Zira kimliğin tanımlanması ve bu ortak tanımda anlaşılması mümkün görünmemektedir. Fearon, Stanford Üniversitesi'ndeki taslağında günümüzdeki kimlik kavramının görece yeni bir sosyal inşa olduğundan bahsetmiş ve her ne kadar herkes gündelik yaşamda kavramı nasıl kullanacağını bilse de, günümüzdeki geniş kullanımını kapsayabilecek kısa ve yeterli bir tanımın yapılmasının zorluğuna değinmiştir.² Farklı bilim dalları, farklı bireyler ve topluluklar kimliğe tamamen farklı anlamlar yüklemekte, farklı kimlik tanımlarından ya da gerekliliklerinden bahsetmektedirler. Umut Yener Kara, literatürde benlik ve kimlik arasında çok ayırım yapılmadığını ve bu kavramların sıklıkla birbirlerinin yerine kullanıldıklarını söylerken, Freud'un Türkçe'ye *ego* olarak çevrilen *ich* kavramının da yine aynı anlamda kullanıldığını ifade eder.³ Bu kadar çok anlam kargaşasının olduğu bir ortamda, bizim öncelikli olarak yapmamız gereken, bu çalışma kapsamında ne tür bir kimlikten bahsettiğimizi açıklamaya çalışmak olacaktır.

Bu çalışma Avrupa Birliği (AB) siyasal bütünleşme sürecinin sosyal ayağı olarak görülen ve bir ihtiyaç olduğu düşünülen yeni kimlik arayışı etrafında kurgulanmaktadır. Bu çalışma kapsamında ele alınan kimlik, aslında bireyin kendisini nasıl tanımladığından ziyade, içinde doğduğu ortama bireyin nasıl adapte edildiği ve bu ortamlar nasıl tanımlandığı üzerinden kurgulanmaktadır. Dolayısıyla burada ele alacağımız kimliğin daha ziyade kültürel bir kimlik olduğundan bahsedebiliriz. Ulus-devletler, ulus-devlete olan bağlılığı sağlamak ve bu bağlılığı daha da güçlendirmek

² James D. Fearon, "What is Identity (As We Now Use The Word)?", **Stanford University Web**, 1999, <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf> (22.04.2019)

³ Umut Yener Kara, **Kimlik Oyunu: Video Oyunları, Yeni Medya ve Kimlik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 36-37

adına günümüzde var olan kimlikleri tarihi kahramanlıklara, ortak değerlere ve kendilerinden olmayan herkesin ‘öteki’ ve istenmeyen olduğu ve hatta söz konusu gruba da düşman olduğu inancıyla dayandırarak uzun yıllar boyunca çalışarak meydana getirmiş ve bu kimlik anlayışının doğal olduğu algısını oluşturmuşlardır. “Bu ‘ritüelleştirme ve biçimselleştirme’ süreci, geçmişte atıfta bulunan, yeniden yapılandırılabilen veya üretilebilen bazı değerlerin ve bazı davranış normlarının tekrarı yoluyla ortaya çıkar.”⁴ Bir ulus içerisindeki küçük grupların tamamının benzer alt kimliklere sahip oldukları tabi ki varsayılamaz. Bir ülkenin doğusu ile batısı ya da kuzeyi ile güneyi her zaman aynı değerlere sahip olamamaktadır. Hatta aynı köyün içerisinde dahi farklı görüşlere sahip gruplardan ve farklı kimliklerden bahsedilebilir. Bu noktada ulus-devletlerin ortaya çıkardıkları kimlikler toplumun genel kültürel değerleri, ortak tarihi ve yine kültürel ahlaki inanışları üzerinden kurgulanmaktadır. Bir diğer deyişle, söz konusu toplumun kültürel ortak kabulleri esas alınarak oluşturulur. Dolayısıyla örneğin, dindarlığın farklılaşması ve aynı zamanda aynı dine sahip olan bir çok ülkenin varlığı sebebiyle din olgusu söz konusu kimlik kurgusunda ulus-devlete bağlılığın altında kalmaktadır. Zira farklı dinlere sahip ülkeler ile ilişkilerde dini kimlik ortaya konulsa da, aynı dine mensup ülkeler arasında dinin aynı oluşu bu bağlamda önemsizleşir. Hep vurguladığımız üzere, kimlik farklılık ve ötekileştirme üzerinden kurulur. Aynı dine sahip olan ülkelerin de farklılaştırılması ulus-devletin kendisini koruması açısından elzemdir. Dolayısıyla, ulus-devletler, kendilerinden önce gelen din üzerinden ortaklaşma ve kimlik oluşturma kavramını bir yere kadar ortadan kaldırmış ve kişinin kendisini tanımlaması aşamasında dinden daha önce yer almayı başarmışlardır.

Nihayetinde burada ele almak istediğimiz, uluslar tarafından yüzyıllardır oluşturulan ve genelde milliyetçi kavramlara dayanan kültürel kimliklerin, bir sonraki aşamaya nasıl evrilecekleridir. Bu bağlamda Avrupa Birliği, ulus-devletlerin bir sonraki aşaması olarak ele alınmıştır. Çokkültürlülük ve farklılıkların dışlanmaması, aksine kabulü ve kutlanması bağlamlarının ortaya atıldığı günümüzde, söz konusu kavramların içlerinin ne kadar dolu olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Yüzyıllarca farklılık ve

⁴ Jean-François Bayart, **Kimlik Yanılsaması**, çev. Mehmet Moralı, Metis Yayınları, İstanbul, 1999, s.44

ötekileştirme üzerinden yapılan kimlik siyasetinin, birlik olmanın, var olmak ve önemli olmak için gerekli görülür hale geldiği günümüz Avrupasında, birleştiricilik ve bütünleştiricilik üzerinden yapılmaya başlanmasının toplum üzerinde ne denli etkili olduğu ise ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

1.1.1. Doğal Kimliklerden Kurgulanan Kimliklere: Kimliğin Evrimi

Kimliklerin doğal ya da kurgu olmalarından bahsederken öncelikli olarak doğallıktan kastımızı biraz açmalıyız. Zira kimliğin doğallığı aslında diyalektik bir kavramdır ve çelişkileriyle birlikte gelir. Bir birliğin kendisine ait bir kimliğe sahip olmasının aslında kendisinden olmayan ile farklılıkları üzerinden kurgulandığından bahsetmiştik. Bu noktada söz konusu farklılıkların vurgulanması dahi, bir tür kimlik kurgulanması olarak görülebilir. Kimliğin doğal oluşumu olarak görülebilecek kimlikler ise, söz konusu farklılıkların vurgusunun aslında insanın genel ihtiyaçları üzerinden meydana geldiği, bireylerin bu farklılıkları topluluk içerisinde birilerinin planları dahilinde değil, kendi yaşantıları içerisinde yaşayarak farkettileri ve bunun sonucunda birliğin bir parçası olduklarına ya da birlik olduklarına karar verdikleri kimlik oluşumlarıdır. Bu tür bir kimlik oluşumu sürecinin meydana gelebilmesi için, söz konusu gruplarda iktidar ve güç olgularının oluşan kimlik üzerinden kurgulanmamaları gerekmektedir. Örneğin Clastres, Güney Amerika yerlileri üzerine yaptığı çalışmalarda şu sonuca varmıştır: ‘Özü itibariyle eşitlikçi bir toplum olan ilkel toplumlarda insanlar kendi etkinliklerinin efendisidirler.’⁵ Dolayısıyla bireyin bir gruba olan bağlılığı, o gruba ortaklaşa yaşam alanından kaynaklıdır. İlkel toplulukların lideri konumunda olan bireylerin sahip oldukları güç ya da iktidardan bahsedilemez. Liderlerin emretme yetkisi olmadığı gibi, bireylerinde liderin emrini yerine getirme zorunluluğu bulunmamaktadır. Söz konusu toplumlar, ihtiyaçları olduğunda, kendileri için üretirler. Başkaları için üretme ya da üretim arazisinin sahibi gibi kavramlar bu topluluklarda görülmez. Clastres bu bağlamda ilkel toplulukları bütünüyle yok edecek şeylerin ise, kurulan

⁵ Pierre Clastres, **Devlete Karşı Toplum**, çev. Mehmet Sert & Nedim Demirtaş, 3. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s.158.

hiyerarşiler, otoriteler, iktidar ilişkileri, insanların egemenlik altına alınmaları olarak ifade etmektedir.⁶

İlkel toplulukların doğal kimliklerinden ayrılmaya başlama da aslında tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kendi ürününü ihtiyacına göre üreten ve yaşamını huzur içerisinde idame ettiren bireyin, tamamı böyle bireylerden oluşan bir topluluk içerisinde kendisini o gruba ne kadar bağlı hissettiği söz konusu grup için önemsizdir. Fakat bu grupta hiyerarşik bir ilişki kurulduğunda ve bir otorite ortaya çıktığında, düzenin bu şekilde sürdürülebilmesi grup üyelerinin kendilerini bu gruba ne kadar ait hissettikleriyle doğru orantılı hale gelir. Böyle bir durumda, otorite bireylerin gruptan ayrılmamaları için bir öteki yaratmak konumunda, hiyerarşik düzende üstlerde yer alan ve bu konumlarını korumak isteyen bireyler ise bu öteki kavramını olabildiğince desteklemek zorundadırlar. Kimliklerin doğallıktan çıkıp kurgulaşmaya başlamaları ise işte tam bu noktada ortaya çıkar. Ania Loomba, Avrupa özelinde bu ötekileştirmenin öncelikle seyahat derlemeleriyle ortaya çıktığından bahsederken, söz konusu derlemelerin sonuçlarını şöyle anlatır: ‘Nitekim İngiliz, Fransız, Hollandalı, İspanyol ve Portekizli kolonyalistler tembellik, saldırganlık, kabalık, oburluk, cinsel serbestlik, hayvanilik, ilkelik, masumiyet ve irrasyonellik gibi özellikleri (çoğunlukla çelişkili ve tutarsız olarak) Türklere, Afrikalılara, Yerli Amerikalılara, Musevilere, Hintlilere, İrlandalılara ve öbür halklara atfettiler.’⁷ Burada son derece dikkat çekici bir noktanın üzerinde durulmalıdır: farklı kolonyalistler tarafından, dönemin kötü olarak görülen tüm niteliklerinin, bu topluluklarda var olduğu ortaya sürülmüştür. Birbirlerinden tamamen farklı olan bu toplumların ortak tek özellikleri ise, kolonyalist devletlere kıyasla ‘öteki’ olmalarından başka bir şey değildir. Loomba burada bir diğer noktanın altını çizer; ‘bu betimlemelerden bazıları Avrupa’da işçi sınıfını oluşturan nüfus ya da kadınlar için de kullanılmıştır’⁸ Dolayısıyla kolonyalistlerin kendileri için oluşturdukları kimlik, bütün ‘üstün’ ve ‘soylu’ nitelikleri içerirken, onlardan olmayan her bir topluluk işçi sınıfına ve kadınlara atfedilen kavramlarla tanımlanmış ve dönemin koşullarında daha alt bir

⁶ Clastres, ss.152-163

⁷ Ania Loomba, **Kolonyalizm / Postkolonyalizm**, çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, ss.131-132

⁸ Loomba, s.131

hiyerarşiye yerleştirilmişlerdir. Bu bağlamda kimlik kurgusunun tarih yazımına çok benzediği söylenebilir. Kimliğin kurgulandığı topluluk en üst değerlere sahip, en ahlaklı ve en doğru sebepler için var olan topluluktur ve geriye kalan herkes ‘öteki’dir ve bu değerlerden tamamen uzaktır.

Kimliğin evriminden bahsederken, kimlik kurgusunun günümüzde geldiği noktadan da bahsedilmelidir. Günümüzde de farklılıklar ve ötekilik üzerinden kimlik kurgulanması tüm devletler bazında devam etmektedir. Avrupa Birliği’nin ise, alışlagelmiş kimlik kurgularından uzakta yeni bir kurgu arayışı içerisinde olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği genelinde, iktidardan ve otoriteden uzak doğal ve çatışmasız bir kimliğin oluşamayacağı aşıkardır. Buna rağmen Avrupa Birliği, farklılıkların ötekileştirilmediği, daha ziyade bütünleştirildiği ve saygıyla kabul edildiği ortak bir kimlik oluşturma çabası içerisinde. Simmel’in bireyleri bir araya getiren ama aralarında biraz mesafe de bırakarak çok sıkmayan ‘metropol’ kavramını aslında Avrupa Birliği’nin ülkeleri bir araya getirmesine uyarlayabiliriz. Metropolün (AB) varlığını sürdürmesi, toplumsal çevrelerin kesişmesinin günlük bir aktivite haline gelmesine bağlıdır. Simmel bu bağlamda toplumu sıkıca örülmüş bir ağa benzetir ve bu ağın örümceğinin ise para ekonomisi olduğunu söyler.⁹ Bu durumun AB için de geçerli olduğu söylenebilir. AB’nin günümüzdeki yoğun kimlik kurgusu çabasının da altında, ekonomik birliğin güçlendirilmesi düşüncesi yatmaktadır. Avrupa Birliği’nin daha da bütünleştirilmek istenmesinin ana amacı daha büyük ekonomik güçlerle yarışabilme ve iktidar gücünü kaybetmeme arzusudur. Günümüz global koşullarında tek başlarına etkili olamayacaklarını giderek daha da net olarak anlayan Avrupa’nın ulus devletleri, global güç savaşında var olabilmek adına ekonomik bir birleşmeyi uygun görmektedirler. Fakat bu birleşme, Simmel’in de bahsettiği üzere, toplumun birbiriyle yoğun etkileşimi olmadan gerçek bir birleşme olamayacaktır. Bu bağlamda Avrupa Ekonomik Alanının varlığı, iç pazar uygulamasıyla kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanması, Simmel’in toplumsal örümceğinin özgürce hareket etmesini sağlamakta ve bunu yaparken de farklı Avrupa toplumlarının birbiriyle kaynaşmasının

⁹ Georg Simmel, **Modern Kültürde Çatışma**, çev. Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 26-35

yolunu açmaktadır. Bu ekonomik ortaklığın, Avrupa Birliği'nin bütünleştirici kimlik kurgulama çabalarına olumlu sonuçlar almasına sebep olacağı düşünülebilir. Çatışma kurgulu kimliklerin bir araya getirilmesinde ve farklılaştırılmasında, bütünleştirici söylemin ne kadar etkili olduğunu ise ancak saha çalışmamız sonunda değerlendirebilecek duruma geleceğiz. Zira ekonomik birlikteliklerin iki yönlü bir tarafı vardır: birlikteliğin oluşumundan sonra refah içerisinde yaşamaya başlayan topluluklar ve maddi sıkıntılar yaşamayan bireyler bu ekonomik birliktelikten çok memnun olabilecekken, kendilerini bu ekonomik birlikteliğin kaybedeni olarak gören topluluklar ya da refah seviyesi birliktelikle beraber gerileyen topluluklar bu zararın sebebi olarak birliği görebilir. Dolayısıyla ekonomiye dayalı birlikteliklerin, ekonominin anlık durumuna bağlı destekçileri ya da nefret edenleri olabilir. Ekonomi üzerinden kurgulanan kimlikler de, ekonominin durumuyla doğru orantılı olarak gelişebilir ya da gerileyebilir. Avrupa Birliği'nin kurgulamaya çalıştığı Avrupalı kimliği ise, daha önce başka bir örneği olmadığından ötürü, deneysel ve başarı durumu şimdilik belirsiz bir kimlik kurgulama yöntemi olarak görülebilir.

1.1.2. Kimliğin Önemi: Neden Kimlikler Kurgulanıyor ya da Yok Ediliyor?

Günümüzde kimliğin kurgulanması ihtiyacının geçmişe kıyasla çok daha yoğun olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ulus devletlerin kurulmaya başlanması, monarşilerin yıkılması, sıradan bireyin çeşitli hak ve özgürlüklere sahip oluşu, bu ihtiyacın oluşmasındaki ana sebeplerden olarak sayılabilir. “En azından 1880’lerden itibaren, sıradan erkeğe bir yurttaş olarak politikaya kağıt üzerinde bile olsa katılma şansının verildiği her yerde (çok ender istisnalarla kadın hala dışlanıyordu), bu insanların kendisinden daha üstün kişilere ya da devlete karşı doğal bir bağlılık duyup destek vereceğine artık güvenilemeyeceği aynı derecede aydınlığa kavuşmuştu. (...) ve aynı dönemde modern savaşın örneklediği gibi, devletin çıkarları artık sıradan yurttaşın önceden hayal bile edilmeyen ölçüdeki katılımına bağlıydı”¹⁰ Bireyin daha önceden

¹⁰ Eric J. Hobsbawm, **1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik**, 6. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2017, ss.111-112

ilahi bir güç tarafından kendisini yönetmeye gönderildiğini düşündüğü soylu ailelere kendisini bağlı hissetmesini ve söz konusu grubun emirlerine itaat etmesini sağlamak oldukça kolaydı. Tanrı tarafından bu işle görevlendirildiğine inanılan kişilere karşı hissedilen ‘tabi olma’ durumu, kişinin kimlik algısının çoğunluğunu oluşturmaktaydı. Kendi özgürlüğüne ve karar verme yetisine sahip, hakları olan birey için ise işler tamamen değişmişti. Yönetici konumda olmak, tanrısal bir seçilmişliği gerektirmiyordu ve her bir birey için mümkündü. Bu koşullar altında söz konusu ‘özgür’ ve ‘hak sahibi’ bireylerin devlete bağlılıklarını sağlamak ve sadakatlerini garantilemek için yeni bir algıya ihtiyaç vardı. Bireye kendisini bu yeni devletin bir parçası olarak hissettirmek, ancak yeni kurgulanan ulusal kimliklerle mümkün olabildi. Söz konusu kimlikler, kahramanlık hikayeleri, ahlaki değerler gibi kültürel değerler üzerinden, farklı kültürlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinden, çekişmelerinden, benzerliklerinden yola çıkılarak kurgulanmaktaydılar ama en çok da diğer uluslardan farklılıklarından yola çıkarak. Bu farklılıkların doğru bilgilere ya da temellere dayandıklarını söyleyemeyiz zira her bir grup iyi özellikleri kendisine kötülerini ise ötekiye atfeder. Eğer bu özellikler gerçekten doğruluk üzerinden kurgulanmış ve bu sonuçlar elde edilmiş olsaydı, günümüzdeki bir çok toplumun farklılıktan ziyade kendilerine atfettikleri özellikler bakımından benzer olduklarını görürdük. Bu bağlamda “kültür sürekli bir çekişme alanı olarak görülmek zorundadır (hem uluslararası hem de ulusal olarak) ve ulusal bir kültür ‘yaratılmış’ olmasını, bir kereye mahsus ve ‘tamamlanmış’ ve aynı şekilde ‘bozulması’ mümkün olmayan bir iş olarak göremeyiz.”¹¹ Kültürel kimliklerin oluşumunda esas alınan kültürel değerler, zaman ve mekana göre değişmekte ve gelişmektedir. Kimlikler bu yeni kültüre adapte olur, onunla birlikte değişir ve farklılaşır. Ama ulus-devletin kendisine atfettiği özellik, her daim söz konusu toplum tarafından iyi ve doğru olarak görülen özellik olmaya devam edecektir. Örneğin, 18. yy.da cinsel serbestliği bir sapkınlık olarak gören ve bunu kendisi hariç diğer tüm milletlere atfeden batı imparatorlukları,¹² günümüzde aynı özelliği kendisine atfetmekte ve bunu bir özgürlük

¹¹ David Morley ve Kevin Robins, **Kimlik Mekanları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar**, çev. Emrehan Zeybekoğlu, 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s.72.

¹² Loomba, s.131-132

olarak görmekte ve değerlendirmektedir. Şimdi de cinsel serbestliğin yoksunluğu diğer devletlere atfedilmekte ve onların neden ‘batılı’ olamadıklarının bir açıklaması olarak gösterilmektedir. Buradan da hareketle, kimliğin son derece dinamik, günün ve ortamın koşullarına her daim uyum sağlayan ve kültürle beraber değişen ve gelişen bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla kurgulanan her kimlik zamanla yıkılmaya, değişmeye ve yeni kimlikler ortaya çıkarmaya mahkumdur. Bireylerin çeşitli haklara ve özgürlüklere sahip oldukları topluluklar ise, söz konusu bireyleri kendilerine bağlayabilmek ve varlıklarını sürdürebilmek adına bir kimlik olgusu yaratmak zorundadırlar.

“Delgado-Moreira, kimliklerin nitelik ve işlevlerini sayarken ahlaki topluluklar ortaya çıkardıklarını, tarihsel süreklilik inşa ettiklerini, maneviyata dayandıklarını, pratik amaçlar taşıdıklarını, topluluğu öteki topluluklardan farklılaştırdıklarını, davranış ve inanç kalıpları sunduklarını ve kamusal varlıklara sahip olduklarını ifade etmektedir.”¹³ Kimliklerin ortaya çıkarması beklenen bu kavramlar, ulus-devletler bağlamında zaten oldukça güçlü şekillerde kurgulanmış durumdadır. Avrupa Birliği özelinde, söz konusu grubun bir ülkeler birliği olması ve üye ülkelerin hepsinin ulus-devlet bağlamında önem verdikleri ve daha önceden diğer ülkelerle aralarındaki farklılıklar üzerinden kurguladıkları ulusal kimliklerinin olması, ortaya çıkarılmak istenen yeni kimliğin ulusal kimliğe bir tehdit olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Kendi varlıklarını ve sürekliliklerini bu kimliğin güçlülüğü üzerinden kurgulayan ulus-devletler için bu durum kabul edilebilir değildir. Bu noktada AB’yi yine zorlu bir görev beklemektedir. Zira AB, ulus-devletlere kendilerini tehdit altında hissettirmeden, söz konusu devletlerin vatandaşlarını farklı bir kimlik algısıyla kendisine de bağlamaya çalışmalıdır. Güçlü duygularla uluslarına bağlı bireylerin, benzer bir aidiyet duygusuyla AB’ye bağlanması ve daha da önemlisi, yaşanan ilk zorluk anında kendi ulus-devletlerine geriye dönerek AB’ye sırtlarını dönmelerinin önlenmesi gerekmektedir. AB’nin bunu başarmak adına kurgulaması gereken kimlik ise, daha önce örneğine rastlanmamış bir kimlik türü olacaktır ve bu sebeple merakla beklenmektedir.

¹³ Juan Delgado-Moreira, **Multicultural Citizenship of the European Union**, Ashgate Publishing, Hampshire, England, 2000, s.60’dan aktaran F.H. Burak Erdenir, **Avrupa Kimliği: Avrupa Birliği’nin Yarım Kalan Hikayesi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010, s.14

1.2. KİMLİK OYUNLARI

Bauman, kimlik üzerine bir söyleşisinde¹⁴ zorunlu olarak ayrılmak zorunda kaldığı ülkesi Polonya ile, ayrıldıktan sonra yerleştiği ve hayatının çoğunluğunu geçirdiği ülke olan İngiltere arasında kaldığı bir ikilemden bahseder. Kendisine verilecek fahri doktora ünvanı töreninde seçtiği ülkenin ulusal marşı çalınacaktır ve bu iki ülke arasında seçim yapmakta oldukça zorlanmıştır. Polonya marşının çalınmasını istemez; zira kendisi Polonya vatandaşlığından çıkarılmış ve istenmeyen kişi konumuna düşmüştür. Diğer yandan İngilterenin ulusal marşının da çalınmasını istememektedir zira kendisini her ne kadar senelerdir İngiltere’de yaşasa ve bir İngiliz vatandaşı olsa da bir ‘İngiliz’ olarak görmemektedir. Hatta kendi deyimiyle ‘Bir İngiliz’e dönüşmek niyetinde değildir.’¹⁵ Nihayetinde bu duruma bir çözüm olarak Avrupa Marşının çalınmasını uygun gördü. Avrupa bu bağlamda birleştirici, bütünleştirici bir etkiye sahipti ve bir Polonya’lı olarak da bir İngiliz vatandaşı olarak da kendisini her daim bir Avrupalı olarak görmüştü. Bu bağlamda, kimlik olarak adlandırılan kavram içerisinde uyruğa çok fazla önem verildiğini düşünüyordu.¹⁶ Bu konuda haksız da değildi. Zira günümüzdeki kimlik kurgusu aslında kimlikten ziyade uyruk üzerinden belirlenmekte. Bir çok yazar (Hobsbawn, Jenkins, vs.) ulus devletlerin bu yeni kurgu içerisinde vatandaşlarla ilgili daha fazla bilgi toplamaya çalıştıklarından, nüfus sayımları gibi yeni eylemlerin ortaya çıktığından bahsederler. Bu tür yeni bilgi arayışlarının sebeplerinden biri ise ulus devleti var eden ve güçlü kılan topluluğun ya da bir diğer deyişle çoğunluğun genel eğilimlerinin kaydının tutulması ve bu eğilimlerin takip edilmesi arzusudur. Ulusal kimlikler bu doğrultuda değişir ve evrimleşir. Fakat burada ana bir problem de söz konusudur: Dünyanın geçmişi kıyasla çok daha global olması ve farklı ülkeler arasında oldukça yoğun göçlerin yaşanıyor olması, Bauman örneğinde de ortaya koyulduğu üzere bir tür kimlik kargaşasını ortaya çıkarmaktadır. Uyruğun hem birey, hem de içinde bulunduğu toplum için olan yoğun önemi, yeni bir ulus devlette hayatını

¹⁴ Zygmunt Bauman, **Kimlik**, çev. Mesut Hazır, 2. Baskı, Heretik Yayınları, Ankara, 2019

¹⁵ Bauman, s.17.

¹⁶ Bauman, ss.17-23.

kuran birey için, her ne kadar ömrünün büyük bir çoğunluğunu bu yeni ülkede yaşamış olsa da, bu ülkeyi uyruğu olarak kabul etmemesi, dolayısıyla ana kimliği olarak da görmemesine neden olmaktadır. Bu durum aslında söz konusu ülkedeki azınlıkların kendilerini bu ülkenin ve o ülkeye ait kimliğin bir parçası olarak hissetmelerini engellemekte ve toplum içerisinde bir ikilik yaratmaktadır. Bu durumla başa çıkmak için azınlık grubun önünde üç stratejinin olduğundan bahseden Barth, bunları şöyle sıralar:

- A. *“Önceden var olan topluma ve kültürel gruba dahil olma yoluna gidebilirler,*
- B. *‘Azınlık’ statüsünü kabul edip sahip oldukları kültürel farklılıkları öne çıkarmadan toplumsal hayata asimile olmanın yollarını arayabilirler*
- C. *Kaynaklardan daha fazla pay alabilmek ve yeni bazı toplumsal tasarımları uygulamaya koymak amacıyla etnik kimliğe vurgu yapmak yoluna gidebilirler.”¹⁷*

Öne sürülen seçeneklerden hiçbirisi, söz konusu azınlığın kendisini içinde bulunduğu gruba gerçekten ait hissetmesini sağlayamamaktadır. Bu da bizi Bauman’ın ikilemine yani başladığımız yere geri döndürmektedir. Bu bağlamda ortak bir Avrupa kimliğinin oluşumu, tüm ulus kimliklere sahip bireyler için ortak ve üzerinde anlaşılabilir bir ortak alan sunabilir.

Jenkins, kolektif kimliğin tespitinde her ne kadar farklılığın rolüne odaklanılsa da, aslında vurgunun benzerlik üzerinde olduğunu söyler.¹⁸ Benzerlik kavramı bizi Durkheim’in cemaatlerine ve oradan da toplumsal iş bölümünün gerekliliğine götürür. Durkheim’a göre toplumsal iş bölümü, ‘toplumların düşünsel ve maddi gelişmesinin zorunlu gereği, uygarlığın kaynağıdır.’¹⁹ Uygarlık aslında bir nevi sihirli bir kelimedir. Uygar olma kavramı, bireylerin alışkanlıklarını kendi arzuları ile değiştirmelerinin önünü açar. Uygarlığın değiştirici ve dönüştürücü bir gücü vardır.²⁰ Fakat bu gücü

¹⁷ Fredrik Barth, **Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 36.

¹⁸ Richard Jenkins, **Sosyal Kimlik**, çev. Gül Bostancı, Everest Yayınları, İstanbul, 2016, s. 148.

¹⁹ Emile Durkheim, **Toplumsal İşbölümü**, çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya, 2. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 2014, s.76.

²⁰ Norbert Elias, **Uygarlık Süreci - Sosyo-Oluşumsal ve Psiko-Oluşumsal İncelemeler - Batılı Dünyevi Üst Tabakaların Davranışlarındaki Değişmeler**, Cilt 1, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

kullanmak görüldüğü kadar kolay değildir. Uygarlığa aidiyetin simgeselleştirilmesi, daha öncesinde büyük bir toplumsal kabulü gerektirir. Ricoeur'ün 'meşrulaştırma derecesi' olarak açıkladığı bu durum, toplumsal aktörlerin kamu nazarında talep edebilecekleri büyüklük dereceleri üzerinden belirlenir. Büyüklük ve haklılık kol kola ilerlerken, toplumsal bağın ve buna bağlı olan kimliklerin kuruluşları, tarihsel alanın birliğini de beraberinde getirir.²¹ Kendi tebasının veya üyelerinin itaatini, sadakatini ve işbirliğini ya da onların gözündeki meşruiyetini nasıl sağlayacağı ya da oluşturacağı sorunuyla karşı karşıya kalan devlet, siyasal geleneklerin icadı yoluna gider. Bireylerin kendilerini devletle özdeşleştirmelerini sağlayacak bir olayın ya da kahramanlık hikayesinin varlığına ihtiyaç duyulur. Böylesine bir geleceğin bilinçli icadında unutulmaması gereken nokta ise, söz konusu icadın ancak halkın kabul etme noktası kadar etkili olabileceğidir.²² Hobsbawm, değerlendirmesinde çok önemi bir noktaya değinir; 'Geleneklerin ne sıklıkla icat edildiğinin bir kere farkına varıldı mı, geleneklerin dikkate değer bir şekilde belirlediği dönemin Birinci Dünya Savaşı'ndan otuz-kırk yıl öncesi olduğunu fark etmek kolaylaşır.'²³ Geleneklerin icadının ve yaygınlaşmasının özellikle radyonun bulunmasının ardından son derece hızlandığına değinen Hobsbawm, icat edilmiş gelenekleri üç ana grupta toplar:

- a. *'Toplumsal birlik beraberliği ya da gerçek veya yapay cemaatlere grup aidiyetini oluşturan veya sembolize eden gelenekler*
- b. *Kurumları, statü ya da otorite ilişkilerini oluşturan veya meşrulaştıran gelenekler,*
- c. *Ana amacı toplumsallaşma, inançların, değer yargılarının ve davranış teamüllerinin aşılma aktarılması olan gelenekler.'*²⁴

Hobsbawm'ın burada üzerinde durmadığı nokta ise, icat edilmiş geleneklerin hepsinin aslında bir kimlik ve aidiyet duygusu oluşturmaya yönelik olduklarıdır. Daha

²¹ Paul Ricoeur, **Hafıza, Tarih, Unutuş**, Metis Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 250-253.

²² Eric Hobsbawm, "Seri Üretim Gelenekler: Avrupa, 1870-1914", **Geleneğin İcadı**, (Der. Eric Hobsbawm ve Terence Ranger), çev. Mehmet Murat Şahin, 2. Basım, Mesele Kitapçısı, İstanbul, 2013, ss.306-310.

²³ Hobsbawm ve Ranger (Der.), s.305.

²⁴ Hobsbawm ve Ranger (Der.), s.12

önce de bahsettiğimiz üzere, tanrısal yetkisini kaybeden ve ‘sıradan’ bireylere çeşitli haklar tanıyan devletler, meşruiyetlerini ancak böyle bir sadakat ve aidiyet duygusu üzerinden sağlayabilirler. Bu bağlamda geleceğin icadı ve dolayısıyla kimliğin oluşturulması, toplumu bir arada tutabilmek için elzemdir.

1.3. FARKLI GRUPLARIN ORTAK KİMLİĞİ: AMERİKA ÖRNEĞİ

Avrupa Birliği’nin çok kültürlülüğe dayalı ortak bir Avrupa kimliği oluşturabilmesine dünyada en yakın örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri’nden bahsedilebilir. Fakat burada yaşanan ana farklılık, ‘ABD’deki çok kültürlülüğün, bir sınırla, tarihle ve egemenlikle belirlenmiş, ulusal bir topluluğun içinde oluşmuş²⁵ olmasıdır. Çokkültürlülük bu ulusal topluluğun içerisinde zamanla yerleşmeye başlamışsa da, söz konusu topluluğun ‘ulusal’ bir topluluk olarak adlandırılmasına giden yol aslında oldukça sorunlu bir süreçtir. Bu noktada Greene²⁶, Amerikan Devriminin hemen öncesine kadar dahi, Amerika’daki İngiliz kolonileri arasındaki farklılıkların ne kadar ön plana çıkarıldıklarını ve aslında birbirleriyle hiç anlaşılamayacak gibi konumlandıklarını anlatır. Bu noktada özellikle en eski iki koloninin seneler boyunca farklılıklarını ön plana çıkararak giderek birbirlerinden uzaklaştıklarını ve birbirlerine adeta düşmanlaştıklarını anlatır.

Amerikan devrimi öncesi Amerikadaki koloniler arasında yaşanan farklılıklar, günümüz Avrupasındaki devletlere benzetilebilir. Farklı görüşleri, kimlikleri, dilleri ve hatta kanunları olan koloniler, Amerikan devrimi sonrası bir araya gelmeyi başarmışlar ve günümüzde bahsettiğimiz Amerikan ulusunu oluşturmuşlardır. Greene, söz konusu kolonilerin bir araya gelebilmelerinin nedeni olarak ortak iş bölümünün sağlanması ve kolonilerin birbirleriyle daha sıkı ilişkiler kurmaya başlamalarını gösterir.²⁷ Bu ilişkiler gruplar arasındaki var olduğu zannedilen ya da üzerine sürekli vurgu yapılan

²⁵ Dominique Wolton, “İletişim ve Avrupa Çok Kültürlülüğünden Kültürel Birlikte Yaşama”, **Avrupa’ya Kimlik Çokkültürlülük Sınırı**, (Ed. Riva Kastoryano), çev. Pınar Güzelyürek, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2009, s.69.

²⁶ Jack P. Greene, **Pursuits of Happiness The Social Development of Early Modern British Colonies and the Formation of American Culture**, The University of North Carolina Press, U.S.A., 1988.

²⁷ Greene, s.171.

farklılıkların, aslında o kadar ileri seviyede olmadığını, aksine gruplar arasında benzerliklerin de var olduğunu görmelerini sağlamıştır. Böylelikle oluşmaya başlayan kolektif kimlik, toplumsal hareket olarak adlandırılabilir. Aktörün biçimlenmesine, sürdürülmesine öncülük eden bir öğrenme biçimi halini alır. Kolektif kimlik çeşitli aşamalardan geçerken, bir yandan da topluluğun önüne çıkan çeşitli sorunları ortak çözümlere kavuşturur ve bu çözümler bağlamında da kendisini yenilemeye devam ederek gelişir.²⁸

Amerikan kimliğinin oluşumuyla ilgili üzerine dikkat çekmemiz gereken iki nokta daha bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, daha önce bahsettiğimiz toplum içerisinde bir kahramanlık hikayesinin oluşumunun ve dolayısıyla toplumun bu bağlamda bir araya getirilmesinin burada gerçekleşmiş olmasıdır. Amerikan devrimi ile bir bağımsızlık arayışı içerisine düşen toplum kenetlenme ve birlik olma ihtiyacını derinden hissetmiş ve söz konusu toprağı savunarak aidiyet duygusunu daha da geliştirmiştir. İkinci üzerinde durulması gereken konu ise, Amerikan kimliğinin, daha önceden sahip olunan kimliğin tamamen yerini almaya çalışmamış olmasıdır. Kendisini yeni Amerikalılar olarak tanımlayan toplum üyeleri, yine de ‘aslen’ nereli olduklarını ve ilk kimlik algılarını ve aidiyet duygularını vurgulamaya devam etmişlerdir. Günümüzde dahi, kendilerini ‘Amerikalı’ olarak tanımlayan bireyler, bu Amerikalı olma durumunu ‘İtalyan Amerikalı’, ‘İrlandalı Amerikalı’, ‘Türk Amerikalı’ gibi özelleştirmeler ile daha derinlemesine açıklamakta, kendileri daha önce hiç görmemiş ya da bulunmamış olsalar dahi, atalarının geldikleri ülkeleri kendi kimliklerinin bir parçası olarak görmeye devam etmektedirler.

Bu nokta Avrupa’da kimlik kurgusu açısından oldukça büyük önem taşımaktadır. Zira her ne kadar tamamen aynı konumda olmasa da, Avrupa’da kurulacak bir aidiyet duygusunun da, ancak bu şekilde bir düzlem üzerinde başarılı olabileceği kanaatindeyim. Avrupa topluluklarındaki ulus-devlete olan bağlılığın son derece güçlü oluşu, bu bağlılığa bir alternatif olarak ortaya çıkabilecek ikinci bir kimlik algısının doğrudan dışlanmasına sebep olmaktadır. Bu direnişi kırmanın yolu belki de ‘İngiliz

²⁸ Alberto Melucci, “Süreç Olarak Kolektif Kimlik”, **Kimlik Politikaları Özdeşlik, Tanınma ve Farklılık**, (Ed. Fırat Mollaer), çev. Ömer Mollaer, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014, ss.88-89.

Avrupalı', 'Fransız Avrupalı', 'İsveçli Avrupalı' olmaktan geçmektedir. Kendilerini bu kadar güçlü bir şekilde bağlı hissettikleri kimliklerden ayrılıyor gibi hissetmeyen Avrupalıların, Avrupalılığa geçişinin böyle bir ikili kimliklendirme sistemiyle daha kolaylaşacağına inanmaktayım.

Amerikan kimliğinin bir diğer önemli özelliği ise kapsayıcı oluşudur. 'Afrikalı Amerikalı' da olunabilmektedir, 'Çinli Amerikalı' da. Bu bağlamda kendisini bir toprak bölümünde doğmuş olmaya ya da yetişmiş olmaya adanmayan bu ortak kimlik, dünya üzerindeki hemen herkes için ulaşılabilir konumdadır ve gücünü bundan almaktadır. Avrupa'nın bu bağlamdaki 'Avrupalılığı sınırlandırma' çabaları, Avrupa kimliğinin oluşumu ve genel geçer kabulü bağlamında da sorunludur. Zira 'İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze Avrupa toplumlarında göçmenlerin sayısında inanılmaz bir artış olmuştur.²⁹ Bu göçmenler aileleriyle beraber Avrupa'ya yerleşmişler ve toplumun vazgeçilmez bireyleri haline gelmişlerdir. Bu bağlamda Avrupalı olmanın bir kıtaya değil, bir davranışlar bütününe, bir felsefeye bağlanması ve tüm dünyaya açık olması gerekir. Avrupa Birliği'nin son dönemdeki çokkültürlülük ve farklılıkların kabulü kavramlarını vurgulamasındaki ana amaç da aslında budur. Fakat daha önce de belirttiğimiz üzere, icat edilen gelenek ancak o toplumun kabul edebileceği seviyededir. Avrupa topluluklarının bu durumu ne kadar kabullendiğine ise, ikinci bölümde saha araştırmamız üzerinden detaylıca değineceğiz.

1.4. YÖNTEM

Böyle bir çalışmanın gerçekleştirilmesinde, ikinci-üçüncü el spekülative verilerden ziyade birinci el verilerin kullanımının daha doğru olacağı kanısındayım. Kimlik gibi oldukça bireysel bir konuda değerlendirilen verinin doğrudan bireylerden gelmesi, yapılacak olan tartışmanın da daha doğru bir temel üzerinden yapılmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği vatandaşlarıyla doğrudan iletişime geçilmesi ve bu bireylerin Avrupa Birliği ve ulusal kimlikler üzerinden düşüncelerinin, herhangi

²⁹ Jan Berting, **Kimlik Siyaseti Krizler, İnşalar, Aktörler, Basireti Bağlı Siyasi Sınıf Nasıl Oldu da Geleceğimizle Olan Bağlarını Koparttı?**, çev. Prof. Dr. Hüsamettin İnaç, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2018, ss.67-70.

bir yönlendirme olmadan alınması hedeflenmiştir. Bu hedefi gerçekleştirmek adına Sosyal Antropolojik alan araştırması yöntemlerinden yararlanılması planlanmıştır. Böyle bir araştırmada normalde katılımcı gözlem yönteminin kullanılması ve söz konusu bireylerin kendi ortamlarında davranışları ve kendilerini tanımlamaları üzerinden değerlendirilmeleri çok daha sağlıklı bir yöntem olabilirdi. Fakat böyle bir araştırmanın bu yöntem uygulanarak gerçekleştirilmesi, söz konusu araştırma grubu olan Avrupa Birliği vatandaşları üzerinde tek kişi ile yapılması mümkün olmayan bir araştırma olacaktır. Bu yöntemin uygulanabilmesi için araştırmacının üye devletlerin tamamında belirli süreler yaşamasını, araştırmaya konu bireylerle çokça zaman geçirmesini ve onları daha yakından tanınmasını gerektirirdi. Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmanın tek bir kişi tarafından gerçekleştirilmesi bu yöntemin kullanılamaz olmasına sebep olmuştur.

Bu bağlamda ikincil tercihimiz olarak, yine bireylere doğrudan ulaşılmasını ve yönlendirme olmaksızın bireylerin görüşlerinin açıkça alınmasını sağlayacak açık uçlu sorulardan oluşan ve kişinin kendisini herhangi bir kısıtlama olmaksızın istediği gibi ifade etmesine izin veren, etnografik nitelikli bir araştırma kurgulanmıştır. Böyle bir alan araştırmasının, sahanın ve AB vatandaşlarının fikirlerinin en doğru şekilde yansıtacağı düşünülmüştür. Burada elde edilen verinin her ne kadar yönlendirmesiz ve katılan bireylerin görüşlerini olabildiğince doğrudan yansıtacağını düşünsek de, söz konusu verinin değerlendirilmesinin, araştırmacıdan tamamen bağımsız ve tamamen objektif olduğundan söz edemeyiz. Zira sosyal antropolojiye göre sosyal bilimlerde tamamen objektif bir verinin elde edilmesi maalesef mümkün değildir. Araştırmacı ne kadar objektif kalmaya çalışırsa çalışsın, aslında araştırmanın bir parçasıdır ve belli bir kültürel geçmişe, görüşlere sahiptir. Bourdieu³⁰ bu durumu ‘düşünümsellik’ olarak tanımlar ve bireyin geçmişinden ve görüşlerinden tamamen bağımsız olarak bir değerlendirme yapabilmesinin mümkün olmadığını söyler. Fakat buna rağmen, sosyal antropolojik alan araştırması yöntemi, mümkün olabilecek en gerçeğe yakın veriye ulaşabilmektedir ve bu bağlamda çok değerlidir. Herhangi bir soru ya da sorunun şıkları

³⁰ Pierre Bourdieu ve L.J.D. Wacquant, **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, çev. Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

ile yönlendirilmeyen birey, tamamen özgür olduğu cevaplama alanında kendisini bir kısıtlama olmaksızın istediği gibi ifade edebilmektedir. Bu bağlamda bu yöntem, normal anket yöntemine göre çok daha başarılı sonuçlar vermektedir. Anket yönteminde istediği cevabı bulamayan birey, kendisine en yakın görünen cevabı seçmeye zorlanırken, sosyal antropolojik araştırma yöntemi kişinin kendisini tam da istediği gibi, istediği kelimelerle ifade etmesine imkan tanımakta ve böylelikle bireyin görüşlerini birinci elden ve doğrudan almayı başarmaktadır. Bu sebeple, kimlik üzerine olan bu araştırmanın, online mülakatlar ile gerçekleştirilen sosyal antropolojik alan araştırması yöntemiyle yapılması uygun görölmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI: BİREYİN KİMLİĞİ

2.1. ARAŞTIRMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Bu bağlamda söz konusu birinci el verinin elde edilebilmesi adına, online bir araştırma hazırlanmıştır. Bu araştırma kapsamında, Avrupa Birliği vatandaşlarına kimlik algısı üzerine kurgulanmış, açık uçlu sorulardan oluşan ve aynı zamanda kendilerinin demografik özelliklerini de toplamayı amaçlayan online bir test gönderilmiştir. Bu testin oluşturulması ve online ortamda tutulması, verilerin online olarak toplanıp, saklanabilmesi için ‘JotForm’³¹ isimli yazılım kullanılmıştır. Sorulan sorular, verilen cevaplara göre değişecek şekilde koşullandırılmış ve böylece bireylerin diğer cevapları seçen kişilerin göreceği soruları görmesinin önüne geçilerek, farklı sorulardan etkilenmeleri engellenmiştir. Araştırma kapsamında sadece kişilerin vatandaşı oldukları ülke seçimleri kısıtlanmıştır. Böylece online ortamda paylaşılacak olan araştırmada, sadece Avrupa Birliği vatandaşlarının hedeflenmesi sağlanmıştır. Böylece hem başka ülke vatandaşlarının araştırmaya katılmasının önüne geçilirken, hem de alanın sınırlılığı sağlanmıştır. Araştırma soruları direkt bir link üzerinden rastgele internet gruplarına gönderilmiş ve çalışmaya katkıları istenmiştir. Katılımcılara öncelikli olarak araştırmanın içeriğini ve amacını anlatan bir metin gösterilerek, araştırmaya katılımlarının tamamen kendi isteklerine bağlı olduğu ve araştırmanın herhangi bir noktasında devam etmek istememeleri halinde araştırmadan ayrılacakları belirtilmiş, sadece gönüllü olarak araştırmaya katılan bireylerin verileri teze dahil edilmiştir. AB vatandaşlarından çalışmaya katılmayı kabul edenler, bu link üzerinden ulaştıkları mülakat sorularını anonim olarak cevaplamışlardır. Bireylerin bu bağlamda kendi oldukları yerden, kendi ortamlarının rahatlığında ve tanınma ya da yargılanma endişesi olmadan söz konusu mülakata ulaşabilmiş olmaları bu araştırmanın güçlü yönlerinden biridir. Zira buradaki anonimlik, bireylerin kendi düşüncelerini son derece özgür olarak,

³¹ www.jotform.com

herhangi bir sonuç beklemeden açıklayabilmelerine yardımcı olmaktadır. Araştırma soruları bireylerin kendilerini nasıl tanımladıkları üzerinden kurgulanırken, aynı zamanda bu tanımlamaların nedenlerini de anlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda yönlendirici soru tiplerinden tamamen kaçınılmış, mülakatın tamamlanma süresi açısından az sayıda da olsa cevap opsiyonları önceden belirlenmiş sorular eklense de, bu sorularda yönlendirici unsurların olmaması üzerinde özellikle çalışılmıştır. Mülakatta 2'si tercihen doldurulan ve 26'sı zorunlu olan toplamda 28 adet soru bulunmaktadır. (Bkz: EK 1 Mülakat Soruları) Fakat katılımcılar hiçbirisi bu 28 sorunun tamamını görmemektedir. Bir katılımcı toplam mülakat sorularının en az 17'sini en fazla ise 23'ünü cevaplamaktadır. Araştırma sorularına verilen cevaplara göre farklı sorulara otomatik geçişler sağlanarak, araştırmanın yüz yüze yapılan bir mülakata uygun olarak işlemesi sağlanmıştır. Böylece araştırmaya katılan bireylerin kendileriyle ilgili olmayan soruları görmelerinin önüne geçilerek, hem bireylerde oluşabilecek verdikleri cevaptan şüphe duyma duygusunun önüne geçilmiş, hem de mülakat sorularının cevaplanması katılımcı için daha kolay ve daha hızlı hale gelmiştir. (Bkz: EK 2 Mülakat Diyagramı) Araştırma verilerinin sunumunda ilerleyen bölümlerde tablolardan ve şekillerden yararlanılmıştır. Söz konusu tablo ve şekillerin tamamı, araştırma verilerinden derlenerek tarafımdan oluşturulmuş olup, hiç bir dış kaynaktan veri dahil edilmeden, sadece bu araştırmaya özgü şekilde hazırlanmışlardır.

Katılımcıların özellikle içinde bulundukları ülkede ne kadar süredir yaşadıklarına dair bilgiler verdikleri görüldüğünden, araştırma devam ederken mülakata ek bir soru daha eklenmiş ve yeni katılımcılara, "*Hangi ülkedensin?*" sorusunun ardından, "*Ne kadar süredir bu ülkede yaşıyorsun?*" şeklinde ek bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %52.2'sinden söz konusu ülkede ne kadar süredir yaşadıklarının bilgisi alınırken, araştırmaya daha önceden katılan bireyler için bu sorunun cevabı maalesef elimizde yoktur. Dolayısıyla bu bilgi, sonradan katılanlar üzerinden değerlendirilecektir. Kişilerin söz konusu ülkelerde ne kadar süredir yaşıyor oldukları, aslında oldukça önemli bir veridir ve bu verinin araştırmanın başında düşünülmemiş olması benim adıma bir hatadır. Zira bu veri sayesinde, katılımcıların farklı bir ülkede yaşıyor olmaları durumunda, bu yeni ülkeyle ve bu ülkenin kimliğiyle ne derece aidiyet

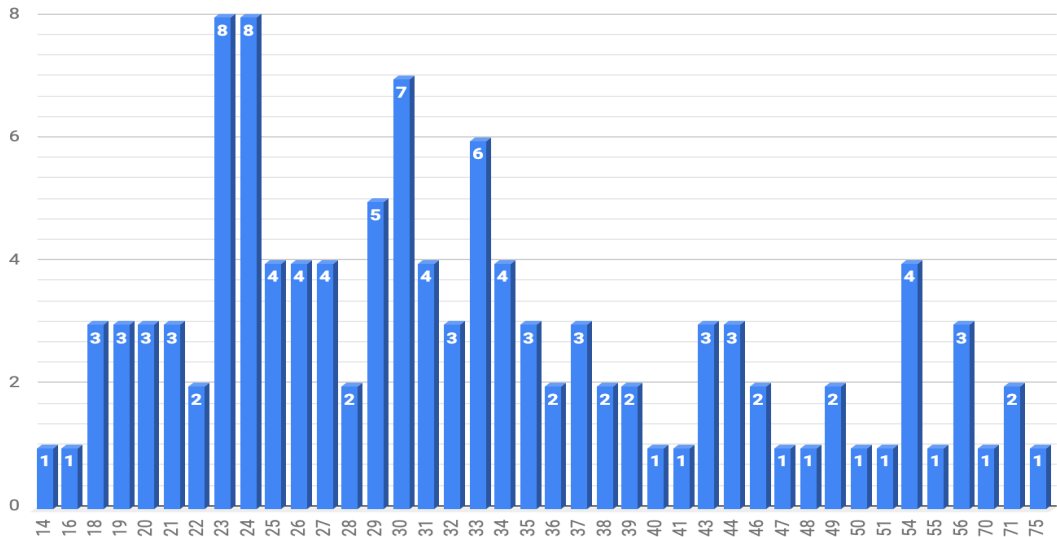
duygusu kurduğu değerlendirilebilir. Yaşanan sürenin uzunluğunun kimlik ve aidiyet duygularında herhangi bir fark yaratıp yaratmadığı tartışılabilir. Ömrünün büyük bir çoğunluğunu bu yeni ülkede geçiren bireylerin, kendilerini köken ülkeleriyle mi yoksa yaşadıkları ve alıştıkları ülke ile mi tanımladıkları ve kendilerini hangi kimliğe dahil hissettikleri bu bağlamda kimlik algısının anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

2.2. ARAŞTIRMANIN DEMOGRAFİK GÖRÜNÜMÜ

Araştırma kapsamında ulaşılan bireylere, mülakat sorularının başında bazı demografik sorular sorulmuştur. Bu kapsamda özel olabilecek ya da bireyin belirtmek istemeyeceği sorulardan kaçınılmaya çalışılmıştır. Burada katılımcıların bu çalışma için önemli olan ve araştırma sonuçları bağlamında fark yaratabilecek dört ana özelliği sorgulanmıştır:

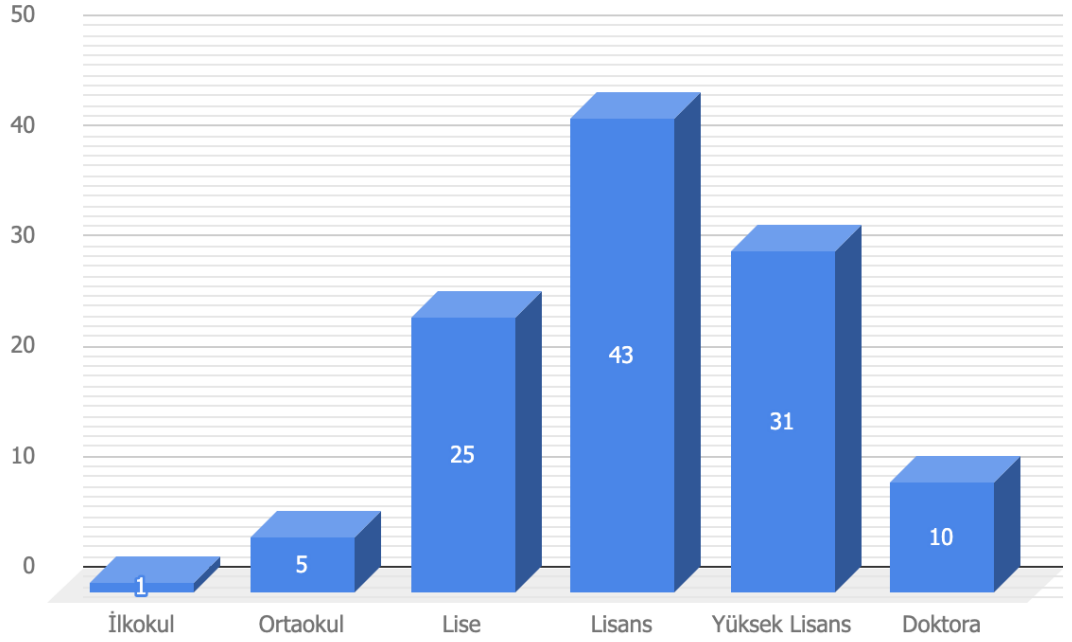
Bunlardan ilki katılımcıların yaşlarıdır. Yaş bilgisi, katılımcıların görüşlerinin değerlendirilmesi aşamasında araştırmacı için oldukça önemli bir yere sahiptir. Yaş gruplarına göre verilen cevaplar arasında farklılıklar görülebilmekte, bu durum da yeni nesil ile eski nesil arasındaki görüş farklılıklarının açıkça ortaya dökülmesine yardımcı olmaktadır. Araştırma kapsamında yaşları 14 ile 75 arasında değişen toplam 115 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcıların %80.9'unu 18-44 yaş grubu oluşturmaktadır. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu gençlerden ve genç yetişkinlerden oluşmaktadır.

Şekil 1: Katılımcıların Detaylı Yaş Dağılımı (Kişi Sayısı)

Katılımcıların eğitim seviyelerinde yüksek öğretim mezunları çoğunluktadır. En fazla katılımcı lisans mezunları arasından çıkarken, lisans ve yüksek lisans mezunları, katılımcıların yarısından çoğunu oluşturmaktadır.

Şekil 2: Katılımcıların Eğitim Seviyeleri (Kişi Sayısı)

Bir kişi haricinde tüm katılımcıların bir işle meşgul oldukları görülmüştür. Temizlik işçisinden, şirket CEO'suna, büyükelçilik çalışanlarından barmenlere kadar çok farklı meslek ve gelir grubu araştırma kapsamında temsil edilmektedir. (Katılımcıların tam meslek listesi için bakınız EK 3 - Katılımcıların Tam Meslek Listesi) Katılımcılar arasında en yoğun görülen meslek grubu öğrenciler (%15.7) olurken, söz konusu öğrencilerin yaşları 14 ile 29 arasında değişmektedir. Öğrencileri %6 ile akademisyenler takip etmektedir. Katılımcılara mesleklerini sormamızdaki ana amaç, elde edilen verinin çeşitliliğini bu yolla denetlemek ve ne kadar farklı gelir grubuna eriştiğimizi görmektir. Böylelikle toplumun ne kadar farklı kesimlerinin görüşünü alabildiğimizi görmek, istenilen çeşitliliğe ulaşılmaması halinde ise, verimizi buna göre değerlendirmeyi amaçladık. Dolayısıyla, meslek grupları arasında çok büyük yüzdelere aynı mesleğin görülmemesini araştırmamız için büyük bir avantaj olarak

görebiliriz. Bu durum, elde edilen araştırma verilerinin olabildiğince farklı gelir ve meslek gruplarından geldiğini gösterir ve araştırma kapsamında elde edilen veriyi daha kapsamlı ve çeşitli kılar. Buradaki verinin tabi ki bütün meslek gruplarının temsili olduğundan bahsedemeyiz fakat bizim kimlik algısını anlama çabamızda bize daha çok yardımcı olacak türden bir veri olduğunu söyleyebiliriz. Elimizdeki verinin büyük bir çoğunluğu birbirine yakın ve benzer gruplardan elde edilmiş olsaydı, bu verinin daha yanlı ve kısıtlı bir görüşü yansıttığından bahsediyor olacaktık. Fakat bizim elde ettiğimiz verinin bu denli farklı gruplardan geliyor olması, değerlendirdiğimiz görüşler içerisinde bütün grupların bir nebze kendisine yer bulması anlamına gelmektedir ve bu da bir saha çalışması için istenen sonuçtur.

2.3. ÜLKE, ŞEHİR VE AİDİYET

Aidiyet, kimlik anlayışının en önemli unsurlarından birini oluşturur. Kimliğin ortaya çıkışında aidiyet duygusu elzem bir rol yüklenir. Fakat aidiyet duygusunun aldatıcı bir yanı da vardır zira bir çok bağlamda ortaya çıkabilir. İnsanlar evlerine, ailelerine, çalıştıkları yerlere, okullarına ya da birlikte vakit geçirdikleri gruplara karşı aidiyet duyguları besleyebilirler. Bir duyguya, bir nesneye, bir özelliğe yönelik ortaya çıkan aidiyet duygusu, gelişebilir ve daha geniş kapsamlı bir aidiyet duygusuna dönüşebilir. Bu bağlamda bakıldığında, aidiyetin bir sınırı yoktur ve aynı anda çok farklı boyutlarda var olabilir, aktarılabilir, birbirine bağlanabilir.

Avrupa Birliği'ne dair bir aidiyet duygusundan bahsedilebilmesi için, öncelikli olarak söz konusu aidiyet duygusunun tam olarak ne üzerinden kurulacağı ve ne kadar güçlü olabileceği düşünülmelidir. Bireylerin Avrupa kıtasına olan aidiyet duygularının, yaşadıkları ya da doğdukları ülkenin, şehrin bu kıtada olması üzerinden kurgulanır. Bu çok daha organik bir bağdır ve '*kıtaya olan bağlılık*' aslında teknik bir bağlılık durumudur. Kişinin bunun üzerine düşünmesi, bu konuda bişeyler hissetmesi beklenmez. Söz konusu kıtada doğmuş-yaşamış olmak, bireyi buraya kökensel bağlamda bağlı kılabılır. Diğer taraftan, '*Avrupadan olmak*' ya da '*avrupalılık*' kavramına bağlılık ise daha farklıdır. Avrupalılık ya da kişinin kendisini Avrupalı olarak

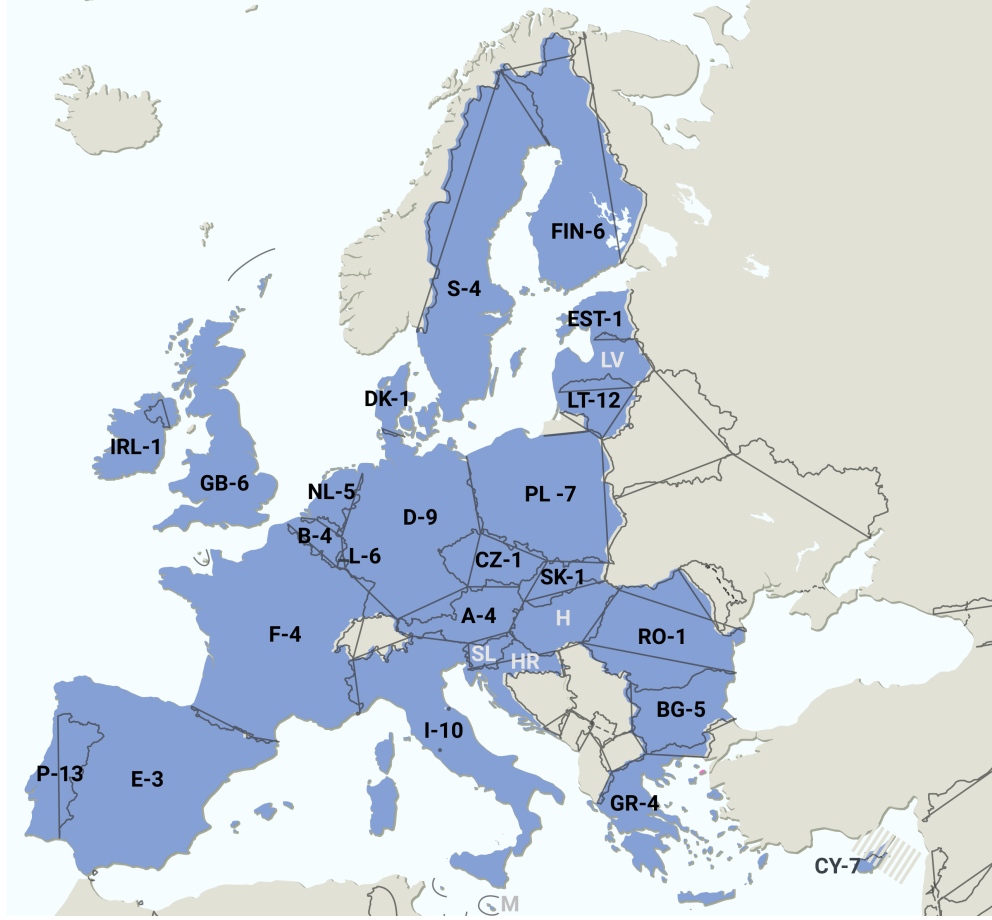
tanımlaması daha ziyade Avrupadan olma kavramına atfedilen özelliklerle ilgilidir. Bireyin kendisini Avrupalı olarak görmesi, bireyin Avrupa kıtasından olmasını gerektirmez. Avrupalı olmak ya da böyle tanımlanmak daha ziyade duygular ve ideolojiler üzerinden kurgulanır ve düşünümseldir. Peki bu noktada Avrupa Birliği'ne olan bağlılık nasıl ele alınmalıdır? Avrupa Birliği'ne olması beklenen aidiyet duygusu bir kıtaya bağlılık gibi organik bir bağ olarak mı görülmelidir yoksa bir ideolojiye olan bağlılık gibi düşünümsel midir? Aslında burada bir tür ikilik söz konusu. Avrupa Birliği'nin ideolojik oluşumundan yola çıkarak AB ile olan bağın daha ziyade düşünümsel olması gerektiği tartışılabilir. Fakat ideolojik bağlar, belli bir kabul törenine bağlı işlemezler. AB'nin bu bağlamda bireyin mensubu olduğu ülkenin birliğe kabulü ya da reddi üzerinden kurgulanması, AB'ye olan bağlılığın bir değerler bağlılığı olmasının önünü kesmektedir. Kişi kendisini mensubu olduğu ülkeden bağımsız olarak AB'ye bağlı addedemez. Bu noktada her ne kadar bunu istese de, AB ekonomik bir birlikten öteye gidememekte. AB'nin kimliksel aidiyet bağlamında bir diğer dezavantajı da yine üye kabul sisteminin kökeninde yer alan üye ülkenin vatandaşının AB vatandaşı sayılması kuralı. AB ile bütün bağlarını mensubu olduğu ülkenin AB'ye olan üyeliği üzerinden gerçekleştiren bireylerin, bağlı oldukları ülkeden bağımsız olarak kendilerini AB'ye ait hissetmeleri imkansız görünüyor. Bireyin AB ile olan bağı, mensubu olduğu ülke üzerinden dolaylı bir organik bağ ile gerçekleştiriliyor ve bu bağın güçlülüğü, kalıcılığı ya da değişimi bireyin kontrolünün dışında bir konumda. İngiltere örneğinde de görüldüğü üzere, bir gün önce AB vatandaşı olan bir ülkenin vatandaşları, tek tek bireysel görüşlere bakılmaksızın, çoğunluğun arzusu kapsamında birlik dışında kalabilmekte ve birliğin kendilerine sunduğu imkanları kaybetme korkusuyla karşı karşıya gelebilmektedirler. Bu noktada baştaki argümanımıza geri dönersek, bireyin AB'ye olan bağlılığını nasıl ele almalıyız? Bu bağ ne bir ülkeye bağlılık gibi organik, ne de bir ideolojiye bağlılık gibi düşünümsel özellikler taşır. Belki de burada farklı bir tür aidiyetten bahsedilebilir: bireyin sahip olduğu hak ve özgürlüklere olan bağlılığı üzerinden kurulan bir aidiyet duygusu. Burada bahsettiğimiz aidiyet daha ziyade kişinin elde ettiği avantajlar üzerinden kurgulansa da, aidiyet duygusunun güçlülüğü açısından diğer aidiyetlerden pek de farklı değildir. Bireyler sahip oldukları avantajları kaybetmek

ya da bunları deneyimledikten sonra mahrum bırakılmak istemezler. AB, vatandaşlarına böyle bir imkanlar bütünü sunmaktadır ve bu imkanlar bireylerin AB'ye olan bağlılığını da beraberinde getirir. Yine İngiltere örneğinde, birlikten ayrılmak istemeyen daha ziyade genç nüfus, birliğin kendilerine sağladığı özgürlükleri ve imkanları kaybetmek istemediklerini özellikle belirtmişlerdir ve bunun kendi gelecekleri için olan önemine vurgu yapmışlardır.³² Dolayısıyla AB'nin bu bağlamda kendisine özgü yeni bir aidiyet duygusu yarattığını ve bu aidiyet duygusunun ideolojik ve organik kökenlerle beslendiğini söyleyebiliriz.

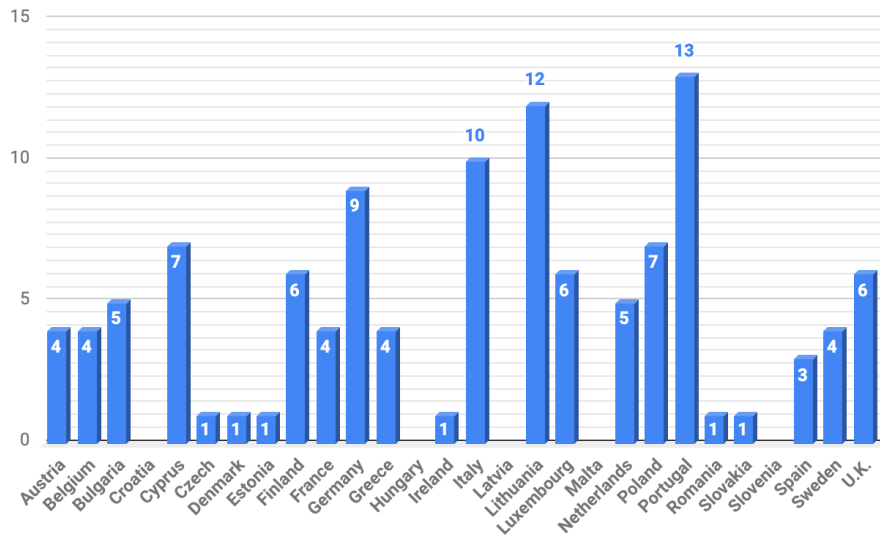
Daha önce de belirttiğimiz üzere, bireyler birden çok şeye kendilerini ait hissedebilir ve kimliklerini bunlar üzerinden kurgulayabilirler. Bu sebeple bu araştırma kapsamında bireylerin bağlılıklarının birincil olarak nereye olduğunu anlamaya çalıştık. Zira bağlılık duygusu öncelikli olarak bireyin en çok kendini ait hissettiği konumla ilişkilidir ve her ne kadar birey kendisini AB'ye ya da ülkesine bağlı hissetse de, bazen kendisini sadece yaşadığı şehirle tanımlayabilir. Bu bağlılık anlayışında neyin daha önde olduğunu anlayabilmek amacıyla bireylere birkaç farklı soru yönelttik. Bunlardan ilki, 'Hangi ülkede yaşıyorsunuz?' idi. Burada katılımcılara 'Nerelisiniz?' diye sormaktan ziyade bu soruyu seçmemiz esasen manidardır. Öncelikli olarak katılımcılarımızın AB üyesi ülkelerden olduklarını doğrulayabilmek adına bu soruyu tercih ettik. Zira ilerleyen sorular bize gösterecek ki, 'Nerelisiniz?' sorusunun cevabı her zaman bireyin yaşadığı ya da vatandaşı olduğu ülke değildir ve bu bağlamda araştırmanın sağlığı açısından yanıltıcıdır. AB vatandaşı katılımcıların aidiyet duygularının öncelikli olarak nereye olduğunu ve kimliklerini hangi bağlamda kurduklarını anlamak noktasında öncelikli olarak katılımcıların AB vatandaşı olduklarını doğrulamamız gerekliydi. Bu soru kapsamında AB üyesi olmayan ülkelerin seçilmesini engelleyerek katılımcıların sadece AB üyesi ülkelere olmasını sağladık. Katılımcıların ülkelere göre dağılımları ve katılımcının olmadığı ülkeler detaylı olarak aşağıda görülmektedir. (Bkz: Harita 1, Şekil 3: Katılımcıların ülkelere göre dağılımı)

³² <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/may/22/apathetic-young-people-brexite-betrayal-political-parties> (27.06.2019)

Şekil 3: Katılımcıların Ükelere Göre Dağılımı³³

Şekil 4: Katılımcıların Ükelere Göre Dağılımı (Kişi Sayısı)

³³ Açık gri renk ile gösterilen ülkeler katılımcının olmadığı ülkelerdir. Siyah renk ile gösterilen ülkeler katılımcının olduğu ülkelerdir ve yanlarında belirtilen rakamlar katılımcı sayısını göstermektedir.

Katılımcıların ülkelere göre dağılımı incelendiğinde (Bkz: Şekil 3) en fazla katılımın olduğu ülkenin Portekiz (%11.3) olduğu, Portekiz'i sırasıyla Litvanya (%10.4), İtalya (%8.7) ve Almanya'nın (%7.8) takip ettiği görülmektedir. Buna karşın Hırvatistan, Macaristan, Letonya, Malta ve Slovenya'dan hiçbir katılımcı bulunmamaktadır. Katılımcılar arasında Portekizlilerin özellikle yüksek sayıda olması üzerinde durulması gereken bir noktadır. Araştırmanın bir noktasında Portekizliler bakımından bir kırılma yaşandığı söylenilebilir. Zira araştırma sorularının olduğu internet adresine ulaşan bir Portekizlinin, söz konusu adresi Avrupa Birliği'nin politikaları konusunda kendisiyle hemfikir olan ve kendi görüşlerine göre Avrupa halkının ve dolayısıyla Avrupa Birliği'nin tamamen 'beyaz ırka' mensup kişilerden oluşması gerektiğini savunan bir gruba gönderdiği düşünülmektedir. Bu araştırmaya ulaşan mevzubahis bireylerin, araştırma sonucunda yaptıkları yorumlar değerlendirildiğinde bu araştırmanın amacı konusunda da hatalı bilgilendirildikleri görülmektedir. Dolayısıyla Portekiz'den söz konusu grubun sesini duyurma amaçlı diğer ülkelere kıyasla daha yoğun bir katılım olduğu görülmüştür. Ayrıca burada bahsetmeliyiz ki, araştırmaya katılan Portekizlilerin görüşleri de diğer katılımcılar gibi hiçbir sansür ya da değişikliğe maruz bırakılmadan bu araştırmanın içerisinde yer almaktadır. Zira her ne kadar planlı ve organize bir şekilde gerçekleştirilmiş bir katılım söz konusu olsa da, kendilerinin ve bu tür grupların Avrupa ya da AB içerisinde yer almadıkları düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında söz konusu grubun katılımının, bu araştırmanın sonuçlarının çeşitliliği ve kapsamacılığı bakımından bir zenginlik olarak görülmesi gerekir.

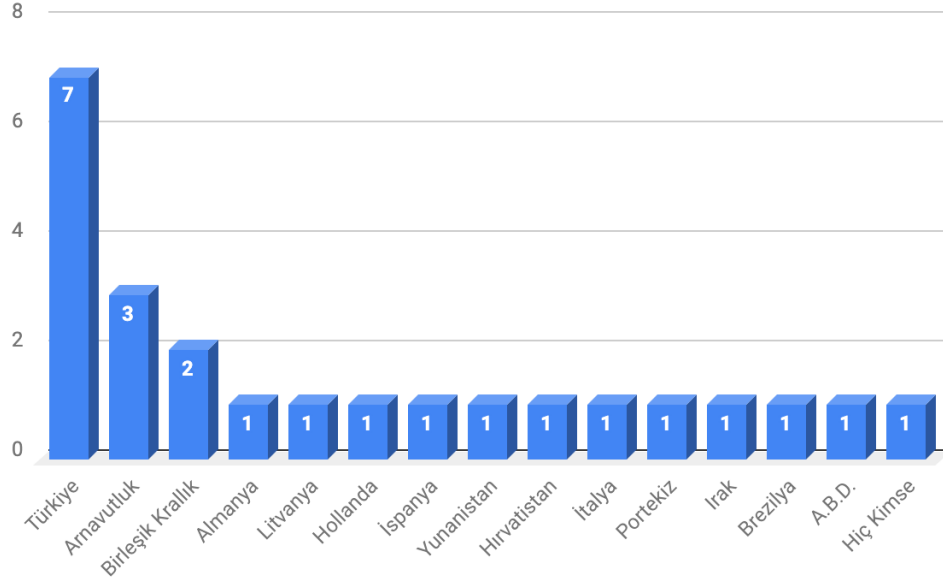
Katılımcılara yaşadıkları ülkenin ardından kendilerini bu ülkenin yerlisi olarak görüp görmediklerini sorduk. Katılımcıların %20.9'u kendilerini yaşadıkları ülkenin yerlisi olarak görmediklerini belirtti. %7'si ise, başka bir ülkeden yaşadıkları ülkeye gelmiş olmalarına rağmen, kendilerini yaşadıkları ülkenin yerlisi olarak gördüklerini belirttiler. Bu ülkeler arasında Almanya'dan olan katılımcıların yarısından çoğunun (%55.6) Almanya'da yaşıyor olmalarına rağmen kendilerini Almanya'nın yerlisi olarak görmedikleri görülmüştür. Almanya'yı, yaşayanların kendilerini bu ülkeden

hissetmemeleri bağlamında ikinci sırada %50 ile Birleşik Krallık ve üçüncü sırada %42.9 ile Portekiz takip etmektedir. (Bkz. Tablo 1: Katılımcıların yaşadıkları ülkeler ve kendilerini yerlisi kabul ettikleri ülkelerin karşılıklı dağılımı) Araştırma sürecinde bu noktada ortaya çıkmaya başlayan farklılık, bireylerin kendilerini bir ülkeden hissetmelerine neden olan ya da olmayan şeyin ne olabileceğini sorgulamamızı sağladı ve bu bağlamda söz konusu bağlılığın geçirilen zamanla bir ilgisi olabilir mi sorusu ön plana çıktı. Bu da araştırmaya çok haklı bir soru daha eklememize sebep oldu: ‘Bu ülkede ne kadar süredir yaşıyorsunuz?’. Burada bir özeleştiriyi yapmak yerinde olacaktır, zira bu sorunun araştırmanın başında düşünülmüş olması gerekirdi. Bu durum her ne kadar araştırmada bir boşluk yaratsada, katılımcıların %52.1’ine bu soruyu sormayı başardık. Ne kadar süredir burada yaşıyorsunuz sorusunun bir diğer önemi ise, yaşanılan sürenin uzunluğu ile bireyin söz konusu ülkeye duyduğu aidiyet duygusu arasında bir bağın olup olmadığını görebilmektir. Bu noktada bireylerin hayatlarının ne kadar büyük bir çoğunluğunu başka bir ülkede yaşamış olurlarsa olsunlar kendilerini hala ailelerinin geldiği ülkeye ait hissedebildikleri görülmüştür. Buna örnek olarak 31 yaşındaki bir katılımcının (Katılımcı No: 79), ömrünün 30 senesini Avusturya’da yaşamış olmasına rağmen kendisini Türkiye’li olarak tanımlaması, 18 yaşındaki bir katılımcının, hayatının 15 senesini İngiltere’de yaşamasına rağmen kendisini Brezilyalı olarak tanımlaması (Katılımcı No:82) ya da 43 yaşındaki bir katılımcının, 23 yıldır İngiltere’de yaşamasına rağmen kendisini Portekizli olarak tanımlamasını (Katılımcı No:107) verebiliriz. Buna karşıt, yaşadığı ülkede son derece yeni olmasına rağmen kendisini bu yeni ülke ile tanımlayan bireylere bu araştırma kapsamında rastlanmamıştır. Kendisini yaşadığı ülke ile tanımlayan bireylerin tamamının hayatlarının büyük bir bölümünü bu ülkede geçirdikleri görülmektedir.

Kendilerini yaşadıkları ülkenin yerlisi olarak kabul etmediğini belirten bireylere, kendilerini nerenin yerlisi olarak gördükleri sorulmuştur. Kendilerini yaşadıkları ülkenin yerlisi olarak görmeyen %20.9’luk kesimin, %29.2’si kendilerini Türkiye’nin yerlisi olarak saydıklarını belirtirken, geriye kalanların %12.5’i Arnavutluk’un, %8.3’ü ise Birleşik Krallık’ın yerlisi olduklarını belirtmişlerdir. Diğer 12 ülkenin her biri %4.2’lik

bir paya sahipken, bir katılımcı kendisini hiç bir ülkenin yerlisi olarak görmediğini belirtmiştir. (Bkz. Şekil 4: Katılımcıların kendilerini yerlisi olarak gördükleri ülkeler)

Şekil 5: Katılımcıların Kendilerini Yerlisi Olarak Gördükleri Ülkeler (Kişi Sayısı)

Tablo 1: Katılımcıların Yaşadıkları Ülkeler ve Kendilerini Yerlisi Kabul Ettikleri Ülkelerin Karşılıklı Dağılımı

Yaşadığı Ülke	Yerlisi Olduğu Ülke
Birleşik Krallık	Brezilya
Bulgaristan	Türkiye
Avusturya	Türkiye
Almanya	Birleşik Krallık
Almanya	Hırvatistan
İsveç	Yunanistan
Kıbrıs	Irak
Almanya	İspanya
Finlandiya	Hollanda
Birleşik Krallık	Türkiye
İtalya	Birleşik Krallık
Polonya	Türkiye
Polonya	Arnavutluk
Polonya	Türkiye
İtalya	Arnavutluk
Almanya	Litvanya
Almanya	Hiç Kimse
Bulgaristan	Türkiye
İtalya	Almanya
İsveç	Arnavutluk
Portekiz	Türkiye
Fransa	İtalya
Lüksemburg	A.B.D.
Birleşik Krallık	Portekiz

Katılımcılara ülkelere olan bağlılıklarının ardından, bağlılık duygusunun daha yoğun olarak gerçekleşebileceği daha küçük alanlar olan yaşanılan ya da yerlisi olarak görülen şehre olan aidiyet duyguları sorgulanmıştır. Basit bir mantık ile, kişi kendisini yaşadığı ülkenin aynı zamanda yerlisi de olarak görüyorsa, söz konusu ülke içerisinde yaşanılan şehre ya da başka bir şehre kendisini ait hissedebilir denebilir. Aynı şekilde, kişi kendisini yaşadığı ülkeden farklı bir ülkenin yerlisi olarak görüyorsa, bu sefer de kişinin kendisini yerlisi olarak gördüğü ülkeden bir şehre ait hissettiğini söyleyeceği varsayılabilir. Fakat araştırma kapsamında elde edilen veriler, söz konusu bireyler ve aidiyet duyguları olduğunda doğrusal mantığın pek de işlemediğini göstermiştir. Burada elde edilen veriyi daha iyi değerlendirebilmek adına, bireylerin yaşadıkları ülke, kendilerini yerlisi kabul ettikleri ülke verisiyle karşılaştırılması incelenmesi daha doğru olacaktır.

Tablo 2: Yerlisi Olarak Hissedilen Ülke ve Şehirlerin Karşılaştırması

Yaşadığı Ülke	Yerlisi Olduğu Ülke	Yaşadığı Şehir	Yerlisi Olduğu Şehir
Birleşik Krallık	Brezilya	Leeds	X
Bulgaristan	Türkiye	Sofya	Ankara
Avusturya	Türkiye	Viyana	İstanbul
Almanya	Birleşik Krallık	Karlsruhe	Strathy Point
Almanya	Hırvatistan	Karlsruhe	Karlovac
İsveç	Yunanistan	Stockholm	Atina
Kıbrıs	Irak	Lefkoşa	Bağdat
Almanya	İspanya	Waldrach	Leon
Finlandiya	Hollanda	Helsinki	X
Birleşik Krallık	Türkiye	Londra	İstanbul
İtalya	Birleşik Krallık	Roma	X
Polonya	Türkiye	Wroclaw	Bursa
Polonya	Arnavutluk	Wroclaw	Tiran
Polonya	Türkiye	Wroclaw	Ankara
İtalya	Arnavutluk	Roma	Tiran
Almanya	Litvanya	Münih	Kaunas
Almanya	Hiç Kimse	Wolfsburg	Hiç Kimse
Bulgaristan	Türkiye	Sofya	Çorlu
İtalya	Almanya	Roma	X
İsveç	Arnavutluk	Stockholm	X
Portekiz	Türkiye	Lizbon	İstanbul
Fransa	İtalya	Paris	X
Lüksemburg	A.B.D.	Lüksemburg	X
Birleşik Krallık	Portekiz	Londra	Lizbon

Tablo 2’de de görüldüğü üzere, kendilerini farklı bir ülkeye ait hisseden bireylerin tamamı, kendilerini ait hissettikleri şehri, ait hissedilen ülkeden seçmemişlerdir. Kendisini başka bir ülkeye ait gören katılımcıların %29.2’si kendilerini yaşadıkları şehre ait olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durum aslında bireyin kendisini birden fazla ülkeye ait hissettiğini gösterse de, bireylerin yaşanılan ülkenin değer yargılarını ve anlayışını kabul etmesi, yaşanılan şehrin değer yargılarını kabul etmesinden daha zor görünmektedir. Kendisini rahatlıkla ve çok daha hızlı bir şekilde bir şehre ait hissedebilen bireyin, kökenlerinin olduğu ülkenin değerlerini ise kendisini her ne kadar bu yeni şehre ait hissetse de değiştiremediği görülmektedir. Bu durumun karşıtı bir örnek de araştırma sırasında karşımıza çıkmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bireylerin yaşadıkları ve kendilerini ait hissettikleri ülkelerin aynı olması durumunda, bireyin yaşadığı ve kendini ait hissettiği şehirler söz konusu ülke içerisinde çokça çeşitlenebilir. Buna aykırı olan durum ise, bireyin yaşadığı ve kendini ait hissettiği ülkedeyken, kendini ait hissettiği şehrin başka bir ülkede olması durumudur ki, araştırmanın katılımcılarından birisi tam da böyle bir örnek teşkil etmektedir. (Bakınız Tablo 3)

Tablo 3: Kendisini Yaşadığı Ülkeye Ait Hisseden Bireylerin, Yaşadıkları ve Kendilerini Ait Hissettikleri Şehirlerin Dağılımı

Yaşadığı Ülke	Yerlisi Olduğu Ülke	Yaşadığı Şehir	Yerlisi Olduğu Şehir
Litvanya	X	Vilnius	Kaisiadorys
Fransa	X	Paris	Cannes
Polonya	X	Lublin	Bialobrzegi
Polonya	X	Varşova	Wroclaw
Polonya	X	Wroclaw	Opole
Kıbrıs	X	Girne	Lefkoşa
Slovakia	X	Bratislava	Viyana
Lüksemburg	X	Echternach	Hiç Kimse (çok taşındım)
Fransa	X	Lyon	Hiç Kimse
Portekiz	X	Braga	Porto

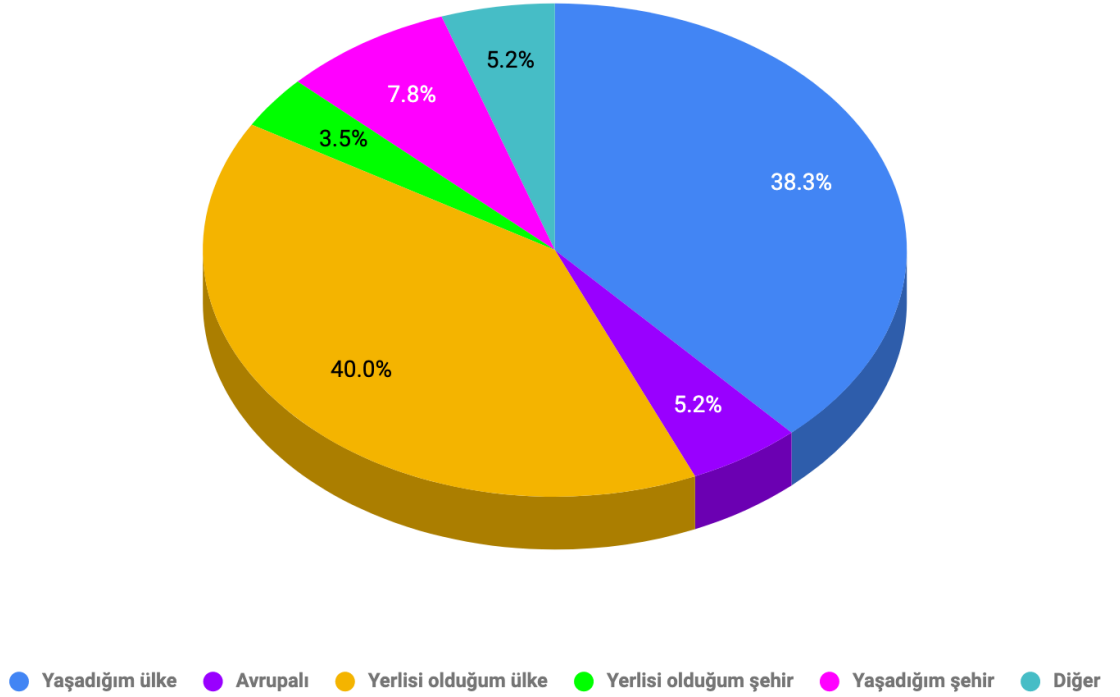
Katılımcıların geneline bakıldığında ise, %23.5'inin yaşadığı şehri kendi şehri olarak görmediği görülmektedir. Bu %23.5'lik grubun %7.8'i yaşadığı ve kendisini ait hissettiği ülkenin başka bir şehrinde yaşamaktayken, geriye kalanların kendilerini ait hissettikleri ülke ya da şehir yaşadıklarından farklıdır. Yaşanılan şehirle bağ kurma, yaşanılan ülkeyle bağ kurmaya kıyasla daha kolay görünmektedir. Dolayısıyla bir şehrin değerlerinin, o şehirden olmayan bireyleri, bir ülkenin değerlerine kıyasla daha kolaylıkla içerisine aldığı ve bireyi daha çabuk bir şekilde kendisine adapte ettiği ve evinde hissettirdiği varsayılabilir.

2.4. AİDİYETİN DİŞAVURUMU

Katılımcıların kendilerini nereye ait hissettikleri, nerenin yerlisi olarak gördükleri bireylerin kendi kimliklerine dair ortaya bir argüman koyar. Fakat bu argüman aslında tek başına yetersizdir, zira bireyin kimlik algısının yanı sıra bir de kimliğin ve aidiyetin dışa vurumu söz konusudur. Hissedilen ve kabul edilen kimlik, aslında her zaman dışa vurulan ile aynı değildir ve bu dışavurum çok çeşitli sebeplerle değişebilir. Dolayısıyla kimlik algısı aslında sadece bireyin iç duygulanımı üzerinden değil, dış faktörler ve kendisini dışavurumu üzerinden de oluşmaktadır. Bu durum da göz önüne alındığında araştırma katılımcılarına Avrupa'da olmamaları halinde, kendilerine sorulacak 'Nerelisiniz?' sorusuna verecekleri cevap soruldu. Daha önce bu sorunun belirsiz cevaplar ortaya çıkarabileceğinden dolayı bu şekilde sormayı tercih etmediğimizden bahsetmiştik. Burada ise özellikle tam da bu formuyla sorulması büyük önem taşıyor. 'Nerelisiniz?' oldukça genel bağlamda bir soru ve bireyi 'Hangi şehirdensiniz?' ya da 'Hangi ülkedensiniz?' gibi bir yöne yönlendirmiyor. Bu haliyle, kimlik algısı ve aidiyet bakımından bireyin kendisini nereye ait hissettiğine dair daha net ve anlamlı bir cevap almamızı sağlıyor. Bu kapsamda katılımcılar, 'Nerelisiniz?' sorusuna mutlak bir çoğunlukla öncelikli olarak bir ülke adı söyleyeceklerini belirmişlerdir. (Bakınız: Şekil 5: 'Nerelisiniz?' Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı) Söylemeyi tercih edecekleri ülkenin ise az bir farkla yerlisi oldukları ülke olduğu görülmektedir. Yerlisi olunan ülkeyi, yaşanılan ülke takip ederken, yaşanılan şehir

üçüncü en popüler tercih konumundadır. ‘Nerelisiniz?’ sorusuna cevap olarak Avrupalıyım demeyi tercih edenler ile başka bir cevap vermeyi tercih edenler eşit miktarda ve diğer cevaplara kıyasla az tercih edilen konumdadır. En az tercih edilen cevap ise yerlisi olunan şehir olmuştur.

Şekil 6: ‘Nerelisiniz?’ Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Aidiyetin dışı vurumu kapsamında katılımcıların %78.3'ünün Avrupalıyım ya da herhangi bir şehirdenim demekten ziyade bir ülkeden olduklarını söylemeyi tercih ettiklerini görüyoruz. Bir önceki bölümde aidiyeti incelerken ise, bireylerin yaşadıkları şehre, yaşadıkları ülkeye kıyasla çok daha hızlı adapte olabildiklerini ve kendilerini bu şehirden hissedebildiklerini görmüştük. Peki durum böyleyken, Avrupa dışında bir yerde sorulan ‘Nerelisiniz?’ sorusuna cevaben, bireylerin kendilerini ait hissettikleri şehirden ziyade, yaşadıkları ya da kendilerini yerlisi olarak gördükleri ülkeyi söylemelerinin sebebi nedir? Bireylerin tamamı bu soruya bir ülke ile cevap vermiş olsalardı, burada bir çok sebep tartışabilirdik. Bireyin yabancı bir ülkede bulunduğundan, bir ülke ile cevap vermeyi tercih ettiğini ya da bunun beklenen cevap

olduğunu tartışabilirdik. Fakat katılımcıların bir bölümü daha farklı cevap vermeyi tercih edeceklerini belirttiler. Bu noktada, bu soruya verilen cevabın aslında bir tür kimlik ve beklenti yansıması olduğundan bahsedilebilir. Bireyin bu soruya cevap verirken yaşadığı ülkeyi kendisini yerlisi olarak gördüğü ülkeye tercih etmiş olması ya da tam tersini seçmesi bu bağlamda büyük önem taşımaktadır. ‘Nerelisiniz?’ her ne kadar cevabı basit bir soru gibi görünse de verilen cevapların farklılığı bir tercih durumunu ve dolayısıyla bir alt düşünceyi ve hissiyatı beraberinde getirir. ‘Avrupalıyım’ demeyi tercih eden %5.2’lik grup, Avrupa Birliği’nin ortak bir Avrupalı kimliği ve aidiyeti umutlarının dayanabileceği bir temel olduğunu bize gösterse de, ulusal kimlikler ve aidiyetler bağlamında hala oldukça küçük bir grup olduğu da reddedilemez bir gerçektir. Bireylerinin kendilerini ulusal kimliklerden ziyade Avrupalı olarak tanımlamaları için, öncelikli olarak bireylerin kendilerini neden ulusal kimlikleriyle tanımladıklarının anlaşılması, diğer yandan ise, kendisini Avrupalı olarak tanımlayanların bu kararlarının altındaki sebebin irdelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla katılımcıların her birine, araştırma kapsamında neden tercih ettikleri cevabı verdikleri sorulmuş ve tercihlerin altındaki sebepler aydınlatılmaya çalışılmıştır.

2.4.1. Yerlisi Olduğu Ülkeyi Söylemeyi Tercih Edenler

“Her ne kadar Avrupa projesine inansamda, şu an için duygusal bağlarım hala ulusal ülkemle.”³⁴

“Çünkü kendimi şehrimin kültüründen (ki yanlış anlaşılmasın onunla da gurur duyuyorum) ya da belirsiz bir ‘Avrupa’ ve ‘Avrupa kültürü’ fikrinden ziyade yerlisi olduğum ulusun kültürüne daha bağlı hissediyorum.”³⁵

“Çünkü kendimi öncelikli olarak yerlisi olduğum ülke ile tanımlıyorum.”³⁶

Katılımcılardan yerlisi olduğu ülkeyi söylemeyi tercih edeceğini belirtenlerin neden bunu tercih ettiklerinin nedenlerinin altında kendilerini yerlisi oldukları ülkeye ait

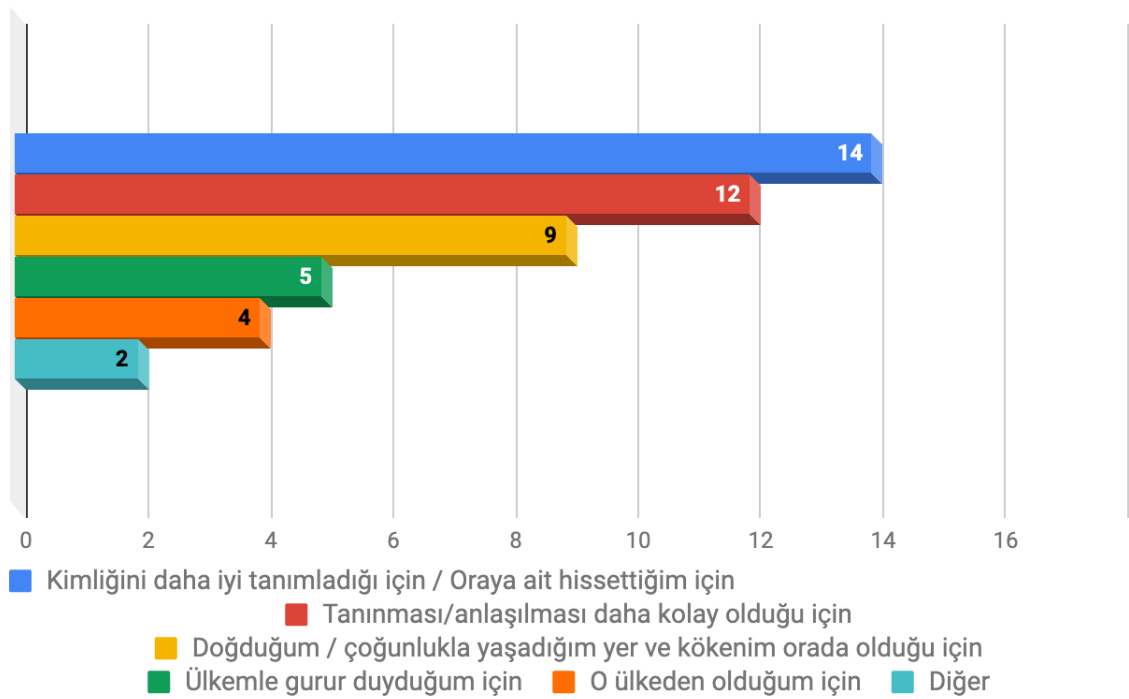
³⁴ Katılımcı 103.

³⁵ Katılımcı 89.

³⁶ Katılımcı 90.

hissetmeleri, kökenlerinin ve dolayısıyla kültürlerinin bu ülke üzerinden şekillendiğini düşünmeleri yatıyor. Buna göre katılımcılardan kendilerini yerlisi oldukları ülkeyi söyleyerek tanıtacaklarını belirtenlerin %30.4'ü bunun sebebini yerlisi olduğu ülkeye karşı daha güçlü hisleri olmasına, kimliğinin ve aidiyet duygusunun bu ülkeye yönelik olmasına bağlamaktadır.(Bakınız Şekil 6: Yerlisi olduğu ülkeyi seçen bireylerin dağılımı)

Şekil 7: Yerlisi Olduğu Ülkeyi Seçen Bireylerin Dağılımı (Kişi Sayısı)

“Burası doğduğum ve yaşadığım yer. ‘Avrupa’ çok geniş bir kavram (ve dolayısıyla daha çok soru sorulmasına yol açacaktır) ve yerlisi olduğum şehir ise kimse tarafından bilinmeyecektir ve çok dar bir kavram.”³⁷

Katılımcıların %26.1'i ise ülkenin tanınmasının ya da anlaşılmasının daha kolay olduğunu düşündükleri için bu opsiyonu seçtiklerini belirtmektedirler. Ülke, şehre göre daha geniş, kıtaya göre ise daha dar bir anlama sahip olduğundan, hem bir yeri belirtme hem de çok detaylı bir bilgi vermeme açısından da tercih edilen bir seçenek konumundadır. Aynı zamanda ülkelerin bilinirliğinin şehirlere kıyasla daha fazla oluşu,

³⁷ Katılımcı 93.

bireyleri şehir yerine ülkeyi söylemeye itmektedir. Burada değinmemiz gereken bir konu ise, bireylerin kendilerini şehirlerine ülkenin tamamına kıyasla daha bağlı hissettiklerinden bahsetmiştik. Bu bağlamda şehri yerine ülkesini söylemeyi tercih eden bireylerin çoğunun bu durumu mantıki bir açıklama ile desteklediği ve normalde şehre olan bağlılıklarının daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu durumu bireyin Avrupa'ya olan bağlılığı açısından ele alırsak, Avrupa'nın daha geniş ve yoğun bir fikir olmasının bireyin Avrupa'yı tercih etmesinin önüne geçtiğini söyleyebiliriz. Zira bireylerin şehre bağlılığının ülkeye bağlılığından daha güçlü oluşu, daha küçük gruplara bağlılığın daha üzerinde anlaşılan fikirler ortaya çıkardığını ve grup büyüdükçe çeşitliliğin ve dolayısıyla ayrılığın arttığını göstermektedir. Görüşler ayrılığının artışı ise, bireyin söz konusu gruba olan bağının göreceli olarak azalmasının önünü açar. Bu durum bizi çalışmanın en başında bahsettiğimiz bir birliğe dahil olma ya da dışında kalma durumuna tekrardan geri götürüyor. Birliğe dahil olmak ve kendini birliğe ait hissetmek aslında bireyler için önemlidir. Fakat birliğe olan aidiyet aynı zamanda kişinin birliğe olan uyumluluğu ve kendini burada rahat hissetmesiyle de kurulur. Bu durum zayıfladıkça aidiyet duygusu da beraberinde zayıflayacaktır. Şehir, ülke, Avrupa bağlamı da bu düzlemde görülebilir. Bireylerin şehirleri ile daha yoğun bağlarının oluşu, paylaşımın gücünün fazlalığı ve şehrin daha küçük bir grup olmasının da avantajıyla görüşlerde daha fazla ortaklıktan kaynaklıdır. Ülke düzeyinde bu farklılık daha da artarken, Avrupa düzeyinde daha da artmaktadır. Avrupa'nın çokkültürlülük kavramıyla ortaya koyduğu bu farklılıkların kabulü, bireyin söz konusu topluluğa aidiyet duygusunun bu kabul üzerinden belirlenmesi koşulunu getirmektedir. Çokkültürlülüğün kabulü arttıkça, bireyin Avrupa'ya olan bağlılığı da aynı şekilde artacaktır.

*“Çünkü orası benim kökenlerimin olduğu ülke. Bütün ailem Yunanistandan. Ben orada doğdum ve büyüdüm. Yaşadığım şehir bir detay. İnsanlara hangi ülkeden olduğumu belirtirim.”*³⁸

*“Orada doğdum ve aslen oralıyım. Bence bir aileden en az iki jenerasyon ebeveynlerin söz konusu ülkeden olması gerekir.”*³⁹

³⁸ Katılımcı 86.

³⁹ Katılımcı 43.

Katılımcıların %19.6'sı doğduğu, çoğunlukla yaşadığı ve kökenlerinin olduğu ülke olduğu için yerlisi oldukları ülkeyi tercih edeceklerini belirttiler. Yukarıda alıntılanmış olduğum Katılımcı 43, bu duruma iyi bir örnek. Zira kendisi İtalya'da yaşıyor olmasına rağmen kendisini İtalya ile bir bağ içerisinde hissetmiyor ve böyle bir bağın olabilmesi için en az iki jenerasyon ebeveynlerin söz konusu ülkede doğmuş ve büyümüş olmaları gerektiğini ancak bu noktada sonra bu ülkenin bireyin kimliğine dahil olabileceğini düşünüyor. Böyle bir duygusal bağın kurulabilmesi için oldukça uzun bir zamana ihtiyaç olduğu kanısında. Aslında bu görüş, bu grup içerisinde oldukça yaygın olan bir görüş. Bireyler kendilerini bir yere ait hissedebilmeleri için, bu bağların önemli bir bölümünü ailelerinden almaları gerektiğini düşünüyorlar. Aile bağının ve ailenin aidiyet duygusunun söz konusu ülkeye karşı olması, çocuklarda da benzer duyguların genç yaşlarda yeşermesine destek oluyor. Bu noktada aslında bireyin kendisini yerlisi kabul ettiği ülkede doğup doğmaması da o kadar önemli bir veri değil. Zira bu ülkede doğmamış olsa dahi, ailesi kendisini o ülkeden hissediyorsa birey de bu kültürle ve duygulanımla yetiştiriliyor ve kendisini söz konusu ülkede doğmamış ve yaşamıyor olmasına rağmen o ülkenin kimliğinin ve kültürünün bir parçası olarak görüyor.

“Finlandiyalıyım ve bununla gurur duyuyorum.”⁴⁰

“Çünkü İspanyol olmaktan gurur duyuyorum.”⁴¹

“Çünkü Litvanyalıyım ve bununla gurur duyuyorum.”⁴²

“Çünkü İtalyan olmayı seviyorum ve bununla gurur duyuyorum.”⁴³

Görüldüğü üzere, hangi ülkeden olursa olsun, bir çok katılımcı (%10.9) yerlisi oldukları ulusal kültüre ait olmaktan son derece memnun ve bununla gurur duymakta. Ulus devletlerin bireylerin kendilerine bağlılığını ne kadar çok önemseydiğini ve bunu desteklediğini söylemiştik. Ulus devletlerin bu bağlamdaki en büyük başarılarından birisi vatandaşlarını en iyi ve en güzel kültürün ve devletin kendileri olduğuna ve bir nevi vazgeçilmez olduklarına ikna etmektir. Her ne kadar bireyler içerisinde bulukları

⁴⁰ Katılımcı 69.

⁴¹ Katılımcı 63.

⁴² Katılımcı 18.

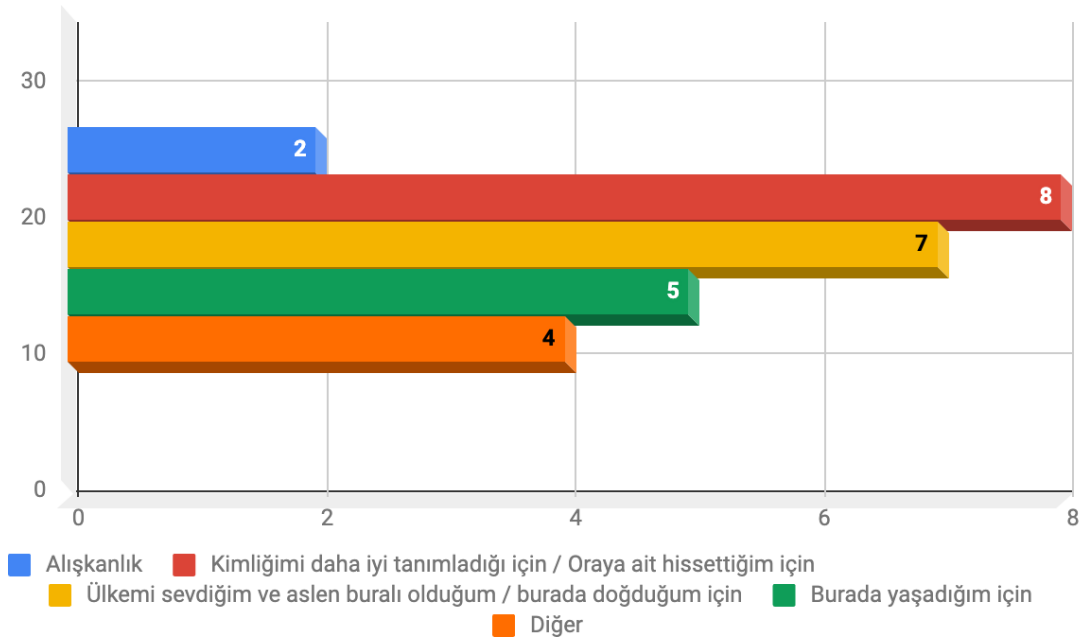
⁴³ Katılımcı 6.

ulus devletin bir çok özelliğinden memnun olmasa da, bu devleti başka bir devletle kolay kolay değiştirmek de istemezler. Bu bağlılık ulus devletler tarafından yüzyıllardır kurulmakta ve korunmaktadır.

2.4.2. Yaşadığı Ülkeyi Söylemeyi Tercih Edenler

Yaşadığı ülkeyi söylemeyi tercih edeceğini belirten katılımcıların %40.9'u bu tercihin sebebinin daha kolay anlaşılacağını düşünmeleri olarak belirtmektedir. (Bakınız Şekil 7: Yaşadığı Ülkeyi Söylemeyi Tercih Eden Bireylerin Dağılımı) Katılımcılar ülkenin, şehir ya da Avrupa'dan daha rahat anlaşılacak, daha net bir kavram olduğunu düşünmektedirler. Araştırmanın bu bölümünde dikkat çekici olan bir nokta daha bulunmaktadır. Katılımcılardan daha kolay anlaşılacağını düşündükleri için bu cevabı vermeyi tercih ettiklerini belirtenlerin üçte biri, Amerikan halkının diğer bir ifadeyi anlamayacağını düşündüklerini ya da ülkeyi dahi zor anlayacaklarını düşündüklerini ve böyle bir durumda da kendilerinin Avrupalı olduklarını belirteceklerini söylemişlerdir.

Şekil 8: Yaşadığı Ülkeyi Söylemeyi Tercih Eden Bireylerin Dağılımı (Kişi Sayısı)

Dolayısıyla bu noktada bir yandan Amerikan halkıyla ilgili şahsi görüşlerini de dışı vuran AB vatandaşları, diğer yandan konuştukları kişiye göre daha farklı cevaplar da tercih edebileceklerinin sinyallerini vermişlerdir. Bu soru hazırlanırken, özellikle Avrupa kıtası ve çevresindeki yerlerin dışında ama aynı zamanda Avrupa'ya çok daha yabancı bir ülke olmaması sebebiyle Amerika Birleşik Devletleri örneği seçilmişti. Nitekim, burada ABD örneğinin önemli olduğunu ve bireylerin kendi ABD yansımalarına bağlı olarak kendilerini tanımla şekillerinin değişebildiğini görmüş olduk.

“Çok güçlü bir Polonyalı kimliğe sahibim. İnsanların Polonya'nın nerede olduğunu ve ne tür insanların burada yaşadığını bilmelerini istiyorum.”⁴⁴

“Bu bir tercih meselesi değil. Daha ziyade etno-kültürel kimlik meselesi ki bu sadece bireyden de öte olan tarihin bir parçası olmakla kalmayıp, ampirik (etnik köken ve fiziksel görünüş) ve bilimsel olarak kanıtlanabilir (ırksal haplogruplar) bir fenomen.”⁴⁵

Yaşadığı ülkeyi söylemeyi tercih edenlerin ikinci sebebi (%18.2) ise, yaşadıkları ülkenin kimliklerini daha iyi tanımladığını düşünmeleri ve kendilerini buraya ait hissetmeleri. Burada bir noktaya dikkat çekmeliyiz; araştırma kapsamında her ne kadar yaşanılan ülke ve kişinin kendisini yerlisi kabul ettiği ülke ayrımı yapmış olsak da, burada bahsettiğimiz kimliklerini daha iyi ifade ettiği için yaşadığı ülkeyi seçenler arasında, yaşadığı ülke ile kendilerini yerlisi hissettikleri ülke aynı olan bireylerin varlığını unutmamalıyız. Dolayısıyla bu soruya verilen cevapların bir bölümünün bir önceki bölümdeki yerlisi olunan ülkeye hissedilen aidiyet duygusuyla aynı duygulanım içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin yaşadıkları ülkeye olan bağlarının, yerlisi oldukları ülkeye olan bağlarından daha ön plana çıkabileceğine dair en güzel örneği ise yaşadıkları yer burası olduğu için bu ülkeyi tercih ettiklerini belirten katılımcılar (%11.4) vermektedir. Yaşadığı ülkeyi tercih etmesinin sebebini “Çünkü 5 farklı ülkede uzun süre yaşadım” diye açıklayan Katılımcı 23, daha önce kendisine sorulan ‘Kendinizi hangi ülkeye ya da hangi şehre ait hissediyorsunuz?’ sorularına,

⁴⁴ Katılımcı 40.

⁴⁵ Katılımcı 108.

‘Hiçkimseye’ cevabını vermiştir. Uzun süreler birbirinden farklı ülkelerde yaşamış olması ve bu ülkelerin geneline belli bir bağ kurmuş olması, kendisini bu noktada nötr bir hale getirmektedir. Belki de AB’nin ihtiyaç duyduğu geleceğin AB vatandaşları, bu tür bireyler arasından çıkacak, AB’de farklı kültürlerle kaynaşma ve içine yaşama durumu arttıkça bireyler kendilerini ulus devletlerden soyutlamaya başlayacaklardır. Yerlisi oldukları ülke yerine yaşadıkları ülkeyi seçenlere bir diğer güzel örnek ise *“Zambia’da doğdum ama bütün hayatım boyunca Birleşik Krallık’da yaşadım. Bu yüzden kafa karıştırmamak adına Birleşik Krallık derim.”* diyen Katılımcı 58’dir. Doğum yeri ve yerlisi olduğu ülke farklı olmasına rağmen, bütün hayatı boyunca Birleşik Krallık’da yaşamış ve buraya daha güçlü bağlar beslemektedir. Dolayısıyla burayı tercih etmektedir.

Ülkemi sevdiğim ve aslen buralı olduğum ya da burada doğduğum için yaşadığım ülkeyi söylerim diyenlerin oranı %15.9’ken, alışkanlık sebebiyle yaşadığım ülkeyi söylerim diyenlerin oranı %4.5’dir. Diğer sebepler ise %9’luk bir bölümü oluşturmaktadır. Ülkemi sevdiğim ve aslen buralı olduğum için yaşadığım ülkeyi söyledim diyenler, yukarıda bahsettiğimiz kimlik ve aidiyet olarak kendisini yaşadığı ülkeye ait hissedenlerin bir bölümüyle beraber aslında bu ülkenin yerlilerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu bireyler için yaşadığı ülkeyi söylemek ile yerlisi olduğu ülkeyi söylemek aslında aynı şeye tekabül etmektedir ve bu bağlamda yaşadığı ülkeyi söyleyenler ile yerlisi olduğu ülkeyi söyleyenlerin ikisini de kapsayan bir ara grup olarak değerlendirilmelidirler. Zira teknik olarak her ikisini de söyleyeceklerini belirtmişlerdir ama bu durumu ‘yaşadıkları ülkeyi söylemek’ olarak adlandırmayı tercih etmişlerdir. Burada akıllara gelen soru ise şudur; söz konusu bireyler başka bir ülkede yaşasalar hangi cevabı vereceklerdi? Yine yaşadıkları ülkeyi mi tercih edeceklerdi yoksa yerlisi oldukları ülkelerini söylemeyi mi tercih edeceklerdi? Belli bir mantık yürütme ile, bu ülkeyi seçme nedenini kimlikleri, aidiyetleri üzerinden tanımlayan bireylerin, yine yerlisi oldukları ülkeyi seçeceklerini varsayabiliriz. Diğer grupta ise, ülkesini sevdiği için ve aslen buralı olduğu için bu ülkeyi söylediğini belirtenlerde yine büyük ihtimalle yerlisi oldukları ülkeyi tercih edeceklerdir. Burada bizi şaşırtabilecek veri belki de doğum yeri bu ülke olduğu için burayı seçenlerden çıkacaktır ama

nihayetinde bu veriyi şu an itibariyle söz konusu bireyler başka ülkelerde yaşamadan ve bu araştırmayı tekrardan yapmadan net olarak bilme şansımız yoktur.

2.4.3. Yaşadığı veya Yerlisi Olduğu Şehri Söylemeyi Tercih Edenler

*“Bütün hayatım burda.”*⁴⁶

*“Her şeyin gerçekleştiği yer burası.”*⁴⁷

*“Zamanımın çoğunu burada geçiriyorum. Burada çalışıyorum. Çocuklarım burada okula gidiyor. Burada eğlenebiliyorum. (Tiyatro, spor, vb.)”*⁴⁸

Katılımcıların %7.8'i yaşadıkları şehri söylemeyi tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bunun sebeplerini açıklarken ise, aslında bir araya gruplanabilecek cevaplardan ziyade, kendi şahsi deneyimleri ve şehir ile olan bağlarından bahsetmektedirler. Sadece bir kişi tanınma kolaylığı sebebiyle şehri ülkeye tercih ettiğini söylerken, diğer katılımcılar şehrin kendi hayatlarına olan doğrudan etkileri sebebiyle şehri tercih etmekte. Şehrin bu bağlamda aidiyete olan katkısı ülkeye ya da Avrupa'ya kıyasla daha yoğun görünüyor. Bireyler kendilerini ülke ile tanımlarken ulusal bir kimlikten ve fikirlerden bahsederlerken, şehir ile tanımladıklarında kendi şahsi deneyimlerinden ve görüşlerinden bahsetmeyi tercih ediyorlar.

*“Çünkü burası benim doğduğum ve yetiştiğim yer. Ülke beni tanımlamak için çok geniş bir kavram. İnsanlar Ataköy'ün nerede olduğunu bilselerdi Ataköy demeyi tercih ederdim.”*⁴⁹

Kendisini yerlisi olduğu şehirle tanıtmayı tercih edenler ise, %3.5 ile araştırma kapsamındaki en küçük grubu oluşturmaktalar. Burada da yerlisi olunan ülke ve yaşanılan ülke kavramlarında bahsettiğimiz, bireyin yerlisi olduğu şehrin aynı zamanda yaşadığı şehir de olabileceğinin tekrar üzerinde durmalıyız. Dolayısıyla buradaki tercihler aslında bir nevi içine geçmiş konumdadır. Bireyin yerlisi olduğu şehri

⁴⁶ Katılımcı 73.

⁴⁷ Katılımcı 3.

⁴⁸ Katılımcı 19.

⁴⁹ Katılımcı 56.

tercihinde Katılımcı 56'nın vurguladığı çok önemli bir nokta da söz konusu: bireyler kendilerini daha küçük gruplar içerisinde daha net ve doğru tanımladıklarına inanıyorlar. Grup büyüdükçe tanım bulanıklaşıyor ve birey katıldığı ve katılmadığı görüşlerin harmanıyla kendini tanımladığı hissine kapılıyor. Bu bağlamda Katılımcı 56'nın bahsettiği gibi tanınırlığı daha kolay olsaydı belki de bireyler kendilerini doğrudan ait oldukları şehirler, semtler ve kasabalarla tanımlamayı tercih edeceklerdi.

2.4.4. Avrupalıyım Demeyi Tercih Edenler

*“Avrupa’ya bir ülke gibi inanıyorum. Ulus fikrinden hoşlanmıyorum.”*⁵⁰

*“Avrupa bir kültür ve toplumdur.”*⁵¹

*“Çünkü bir Yunan vatandaşı olarak kendimi Avrupa vatandaşı olarak görüyorum.”*⁵²

Avrupalıyım demeyi tercih edenler diğer seçeneklere kıyasla araştırmanın oldukça küçük bir bölümün (%5.2) oluşturmaktadır. Bireylerin neden Avrupalıyım demeyi tercih ettikleri incelendiğinde, AB'nin kimlik politikalarının aslında bir dereceye kadar etkili olduğu görülmektedir. Avrupa fikri, AB vatandaşları arasında yaygınlaşmaya başlayan ve potansiyeli olan bir fikir gibi görünmektedir fakat daha oldukça uzun yolu olan bir fikir konumunda görünmektedir. Fakat ulus devletin kimlik ve aidiyet öğretisine kıyasla henüz istenen noktada değildir ve kendisini geliştirmesi ve yaygınlaştırması gerekmektedir. Araştırmanın değerlendirilmesinin daha sağlıklı olması açısından şunun belirtilmesinde de fayda vardır; Avrupalıyım demeyi tercih edenlerin %50'sini Portekizliler oluşturmaktadır. Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere beyaz ırkın üstünlüğünü savunan bir grup Portekizli de araştırmaya dahil olmuşlardır ve burada Avrupalıyım demeyi tercih ettiğini belirten Portekizlilerin tamamı bu grubun üyeleridir. Dolayısıyla aslında burada savundukları AB'nin çokkültürlülük ve hoşgörü kavramlarından ziyade, Avrupa'nın beyaz olması gerekliliği ve Avrupalı olmanın da

⁵⁰ Katılımcı 98.

⁵¹ Katılımcı 111.

⁵² Katılımcı 45.

beyaz ırka mahsus bir özellik olduğudur. Dolayısıyla bu noktada elde edilen verinin aslında AB'nin elde etmek istediği sonuca doğrudan hizmet etmediğini de belirtmeliyiz. AB vatandaşlarının kendilerini Avrupalı olarak görmeye başlamaları konusunda şüphesiz bir gelişme söz konusudur, zira tüm katılımcılar ulus devletlere olan bağlarından bahsetmemiş ve kendisini Avrupalı olarak gördüğünü belirten katılımcılar da ortaya çıkmıştır. Fakat bu gelişme, istenen ve beklenen düzeyin son derece altındadır ve 'beyaz Avrupa' gibi fikirlerle kirletilmektedir. AB bu noktada gelecekteki politikalarını çok daha dikkatli oluşturmalı ve bu tür bir yan anlamı tamamen ortadan kaldırarak, Avrupalılığın sadece bazı gruplara atfedilemeyeceğini net olarak ısrarla ortaya koymalıdır. Aksi takdirde ortaya çıkma ihtimali olan tablo kesinlikle korkunçtur.

2.4.5. Tercih Edilen Diğer Cevaplar

*"Dünya vatandaşıyım."*⁵³

*"Her zaman İngilizim diyorum ama 28 yıldır İtalya'da yaşıyorum. Nerdeyse İtalyan olduğuma gülüyorum ama diğer yandan burada kalmak adına zorunda olmadığım sürece İtalya vatandaşı olmak da istemezdim."*⁵⁴

*"İspanya'danım demek yerine Katalonya'danım demeyi tercih ederim."*⁵⁵

Kendilerini yaşadıkları ülke veya şehir, yerlisi oldukları ülke veya şehir ya da Avrupa ile tanımlamak yerine başka şekilde tanımlayacağını belirtenler %5.2'lik bir kısmı oluşturmaktadırlar. Bu bireylerin çoğunluğunun aslında söz konusu iki ülke ya da şehir arasında kaldıkları ve kendilerini ikisine de ait hissettikleri görülmektedir. Hayatlarının çoğunu birden fazla ülkede ya da şehirde geçiren bireyler, aidiyet duygularını dışlar vururken bununla ilgili net bir karara sahip olamamakta, her iki yere de kendisini ait hissedebilmektedir. Dolayısıyla bu bireyler hem yaşadıkları ülkeyi hem de kendilerini yerlisi olarak gördükleri ülkeyi ifade etmeyi tercih edebilmektedirler. Bu duruma bir diğer istisna ise, yukarıda örneği görülen Katılımcı 83 gibi aynı ülke

⁵³ Katılımcı 47.

⁵⁴ Katılımcı 53.

⁵⁵ Katılımcı 83.

içerisindeki bölünmüş alanlardan gelen ve ülkenin geneliyle kimlik bağlamında çatışmalı olan bölgelerdir. Söz konusu bölgelerden olan bireyler, bu çalışmanın en başında bahsettiğimiz kimlik sorunları ve fikir ayrılıkları sebebiyle ait olunan gruptan ayrılma ve kendi birliklerini kurma sürecinde olan gruplar konumundadırlar ve dolayısıyla kendilerini ayrılma çabasında oldukları diğer grup ile ve onların değerleri ile tanımlamak ya da bu şekilde tanımlanmak istemezler. Katalonya bu noktada oldukça başarılı bir örnektir zira Katalonyalı bireylerin kendilerini kesinlikle İspanyol olarak tanımlamadıkları ve bu şekilde tanımlanmaya da karşı oldukları bilinen bir durumdur. Kendi kimliklerini ve aidiyetlerini bu bölgeye göre kuran Katalanlar, İspanyollardan farklı olduklarını düşünmektedirler ve onların kimlik algılarıyla anılmak istememektedirler. Bu çalışma kapsamında Katalonyayı temsilen bir katılımcıya rastlamış olmamız ise çalışma açısından büyük şanstır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI: TOPLUMUN KİMLİĞİ

3.1. ‘AVRUPALI’ OLMAK

“Sanırım kişinin seyahat edebileceği ve dilini bilmesi bile kendisini yabancı hissetmeyeceği ülkeler gurubundan olmak demek. Aralarında muazzam bir kültürel bağ ve tarih bulunan. Başka insanlara karşı açık olmak, onlarla yan yana yaşamak ve çalışmak demek. İnsanın aklına bir tür kültürel ve rahat yaşam tarzını getiriyor. Kozmopolitan yaşam sanırım.”⁵⁶

“Benim için Avrupalı olmak bütün insanların bir potada eritildiği, her ülkenin kendi kültürü ve gelenekleri olsa da, beraber aynı isim altında birlik olduğumuz ve farklılıklarımıza rağmen, genel hatlarıyla aynı değerleri paylaştığımız bir grubun parçası olmak demek.”⁵⁷

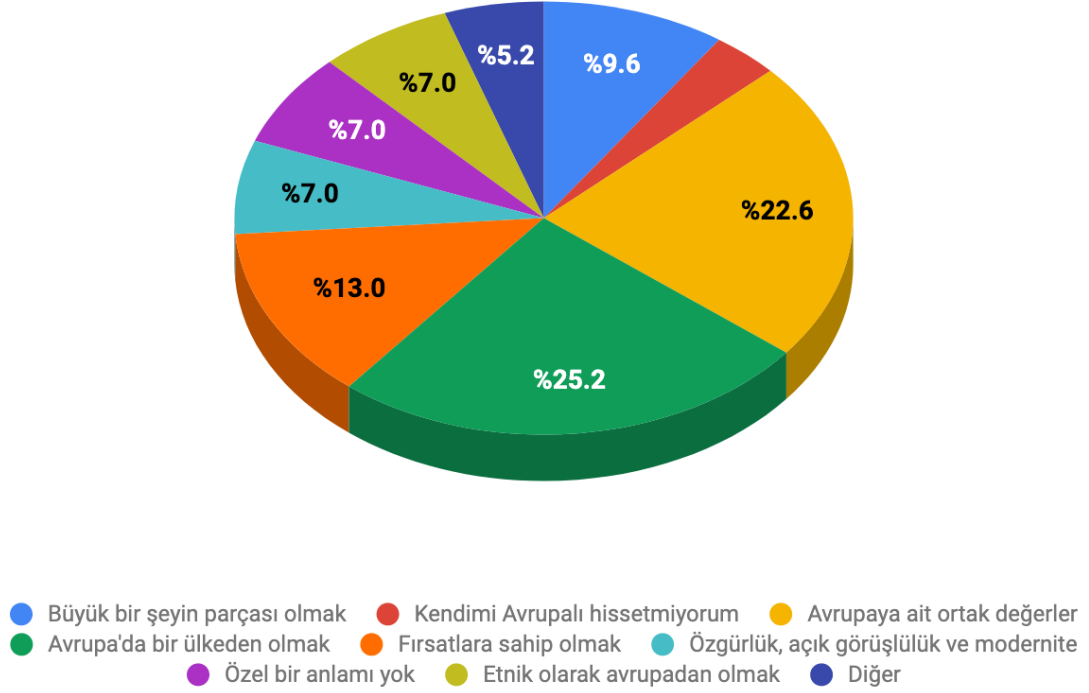
Katılımcıların tamamına, ülke ve şehir tercihlerinden sonra Avrupalı olmanın onlar için ne ifade ettiğini sorduk. Bu soruyu sormaktaki amacımız aslında Avrupalı olmayı kültürel ve aidiyet bağlamında nasıl tanımlayacaklarını ve burada kendilerine nasıl yer bulacaklarını görmektir. Katılımcıların %25.2’si Avrupalı olmanın ancak Avrupadaki bir ülkeden olmakla olabileceğini söyledi. %22.6’sı ise Avrupalı olmanın Avrupaya ait ortak değerleri paylaşmaktan geçtiğini düşünmektedir. (Bakınız Şekil 8: Avrupalı Olmak Sizin İçin Ne İfade Ediyor?) Katılımcıların %13’ü Avrupalı olmanın kişilerin serbest dolaşımı, malların serbest dolaşımı vs. gibi fırsatlara sahip olmak olduğunu söylerken, %9.6’sı Avrupalı olmayı büyük bir şeyin parçası olmak olarak görüyor. Özgürlük, açık görüşlülük, modernite gibi Avrupa’nın temelini oluşturduğu varsayılan kavramlar ise ancak %7 ile, Avrupalı olmanın hiç bir özel anlamı olmadığını belirtenlerle ve Avrupalı olmayı etnik olarak Avrupa’dan olmak olarak tanımlayanlarla

⁵⁶ Katılımcı 53.

⁵⁷ Katılımcı 67.

aynı oranda değer görüyor. %5.2'lik bir grup diğer sebeplerden bahsederkeni %3.5 gibi az bir oranda da olsa, kendisini Avrupalı hissetmediğini belirtenler bulunuyor.

Şekil 9: Avrupalı Olmak Sizin İçin Ne İfade Ediyor?

Burada aslında hayal kırıklığına sebep olan bir durum söz konusu: Avrupalı olmak dendiğinde, Avrupalı bireylerin çoğunun Avrupa'nın fikirlerinden, özgürlüklerinden ve özelliklerinden bahsetmeleri beklenirken, büyük çoğunluğun aslında Avrupalı olmayı AB'nin ve Avrupalı ülkelerin ortaya koymaya çalıştıkları gibi ideolojiler üzerinden değil, Avrupa kıtasında herhangi bir yerden olmak üzerinden daha basit bir bağ ile açıkladıkları görülmektedir. Avrupalı olmak, bireyler için daha ziyade 'bir yerden olmak' konumundadır ve kendilerine sağladığı vizesiz ülkeler arası geçiş ya da farklı ülkelerde yaşayabilme avantajları bağlamında özeldir. Bir diğer deyişle, Avrupalı olmak bireyin ulusal kimliği gibi vazgeçilemez bir değerler ve kültürel öğeler topluluğu ya da aidiyet merkezi gibi tanımlanmamakta, daha ziyade bireye anlık çıkar sağlayan ve o kadar da önemli olmayan bir özellikmiş gibi anlatılmaktadır. Bu durum

Avrupa Birliği'nin birliğe olan aidiyet duygusunu sağladığı avantajların ötesinde gerçekleştiremediğini açıkça ortaya koymaktadır.

3.2. AVRUPALI OLMANIN GEREKLİLİKLERİ

Avrupalı olmanın anlamından sonra katılımcıların, bir bireyin Avrupalı olarak tanımlanabilmesi için sahip olması gereken en önemli üç özelliğin ne olduğunu anlatmaları istenmiştir. Buradaki veriyi değerlendirirken net bir görüşe sahip olunabilmesi adına veriyi değerlendirme şeklimizi açıklamakta fayda vardır. Bu bağlamda katılımcıların söyledikleri her bir özellik bir oy olarak sayılmış ve AB vatandaşları için Avrupalı olmanın en önemli üç özelliği belirlenmeye çalışılmıştır. Toplam oy sayısı toplam kişi sayısına uymamakta, bazı bireyler dört özellik sayarken bazı bireyler bir, bazıları ise hiç bir özellik söylememişlerdir. Dolayısıyla burada elde edilen veri, benzer kavramların tekrarlanma sayısının tüm katılımcılara oranı üzerinden değerlendirilmektedir. Elde edilen yüzdelik oranlar da bütüncül bir oranı değil, katılımcıların toplamda yüzde kaçına karşılık geldiğini belirtmektedir.

Katılımcılara göre Avrupalı olmanın en önemli üç özelliği, Avrupa'da yaşamak (%24.3), açık görüşlü olmak (%15.7) ve ortak Avrupa kültürel değerlerine sahip olmaktır (%14.8) (Bakınız Tablo 4: Avrupalı Olmanın Gerekliliklerinin Katılımcılara Oranı). En popüler cevap olan Avrupa'da yaşamamanın, aslında genellikle herhangi birinin Avrupa'da yaşamasından ziyade, Avrupa'da doğan büyüyen ya da ailesi Avrupalı olan birinin Avrupa'da yaşaması bağlamında kullanıldığı görülmüştür. Nitekim en önemli üç özellik seçilirken Avrupa'da yaşamak seçeneğinin bireyin ailesinin Avrupalı olması, kendisinin Avrupa'da doğmuş ya da büyümüş olması veya AB üyesi ülkelerden birinin vatandaşı olması seçenekleriyle desteklenerek tercih edildiği görülmüştür. Bu durum AB vatandaşları için Avrupalı olmanın ideolojik ve felsefi bir yandan ziyade, kıta avrupasına ve köken anlayışına dayandığını göstermektedir. Dolayısıyla AB vatandaşları için Avrupalı olmanın en önemli kriteri coğrafi olarak Avrupalı olmaktır. Bu coğrafi Avrupalılık, sadece Avrupa doğmak ile de elde edilememektedir. Bireyin

kökensel olarak da Avrupalı olması, ailesinin en azından birkaç jenerasyon boyunca Avrupa’da doğmuş, büyümüş ve yaşamış olması beklenmektedir.

Tablo 4: Avrupalı Olmanın Gerekliliklerinin Katılımcılara Oranı

Gereklilik	Oy Sayısı	Tüm Katılımcılara Oranı
Avrupa'da yaşamak	28	%24.3
Açık görüşlülük	18	%15.7
Ortak Avrupa kültürel değerlerine sahip olmak	17	%14.8
AB üyesi ülke vatandaşı olmak	16	%13.9
Avrupa'da doğmak	14	%12.2
Ailenin / atalarının Avrupalı olması	13	%11.3
Saygılı olmak	12	%10.4
Avrupa dillerinden birini konuşmak	11	%9.6
Sınırların olmaması ve yer değiştirme özgürlüğü	10	%8.7
Özgürlük	9	%7.8
Demokrasi	8	%7.0
Düşünce ve ifade özgürlüğü	8	%7.0
Tarihsel bağlar	7	%6.1
Gelişime açık, yenilikçi olmak	7	%6.1
İnsan haklarına inanmak	7	%6.1
Beyaz olmak	7	%6.1
Eğitim hakkı	5	%4.3
Birlik ve barış içinde yaşamak	5	%4.3
Irkçılığa karşı olmak	5	%4.3
Kendini Avrupalı / Avrupaya ait hissetmek	5	%4.3
Ortak para birimi	4	%3.5
Modern olmak	4	%3.5
Avrupa'da büyümek	3	%2.6
Hukukun üstünlüğünü benimsemek	3	%2.6
Avrupa'yı önemsemek	3	%2.6
İnanç özgürlüğü	3	%2.6
İnsancıl olmak	2	%1.7
Ortak kanunlar ve düzenlemelere sahip olmak	2	%1.7
Güvende hissetmek	2	%1.7
Çevreye duyarlı olmak	2	%1.7
Kadın - erkek eşitliği	2	%1.7
Vergi ödemek	2	%1.7
Adil olmak	1	%0.9
Bağımsızlık	1	%0.9
Eşit haklara inanmak	1	%0.9

İlk üçteki açık görüşlü olmak ve ortak Avrupa kültürel değerlerine sahip olmak aslında görece yuvarlatılmış cevaplar konumundadır. Siyasi boyutta Avrupa'nın temel değerlerinden kabul edilen demokrasi, insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü, hukukun üstünlüğü gibi kavramlar ise ilk onda dahi kendilerine yer bulamamışlardır. Avrupa dillerinden birini konuşuyor olmak ise ilginç bir şekilde birçok katılımcı tarafından Avrupa'lı olmanın gerekliliklerinden olarak kabul edilmektedir. Bir diğer ilginç nokta da, ırkçı bir yaklaşımla, ırkçılığa karşı bir yaklaşımın yan yana yer almasıdır. Avrupalı olmanın ana gerekliliği olarak 'beyaz olmak' diyenlerin oranı %6.1 iken, Avrupalı olmayı ırkçılığa karşı olmak olarak görenlerin oranı %4.3'tür.

3.3. AVRUPA DEĞERLERİ, PRENSİPLERİ VE ÇIKARLARI

Avrupa değerleri, prensipleri ve çıkarları Avrupa Birliği'nin çeşitli siyasi görüşmelerinde sıklıkla kullandığı bir terim. AB çeşitli ülkelerle yaptığı anlaşmalarda Avrupa değerlerini, prensiplerini ve çıkarlarını paylaştıklarından bahseder. Dolayısıyla katılımcılara Avrupa ülkelerinin bu değeri, prensipleri ve çıkarları paylaşp paylaşmadıklarını sorarak, katılımcılara göre Avrupa ülkelerinin ne derece birbirine değerler bakımından benzer olduklarını anlamaya çalıştık. Aynı soru formatını iki farklı şekilde kullandık. Bunlardan ilki, Avrupa'nın söz konusu değerleri paylaşp paylaşmadığını anlamaktı. Bu bağlamda katılımcılara öncelikli olarak 'Avrupa ülkeleri' bu değerleri, prensipleri ve çıkarları paylaşıyorlar mı diye soruldu. Hemen ardından ise 'Avrupa Birliği üyesi ülkeler' bu değerleri, prensipleri ve çıkarları paylaşıyorlar mı diye sormayı uygun gördük. Burada anlaşılacak istenen öncelikli olarak katılımcıların Avrupayı ne derece benzer ve ortak olarak gördükleri. İkincil olarak ise, AB'nin ne derece ortak değerlere ve çıkarlara sahip olduğunu düşündüklerini anlamaktı. Burada anlamak istediğimiz bir diğer nokta ise, katılımcıların Avrupa ülkeleri ile AB üyesi ülkeler arasında bir fark görüp görmedikleri. Bu anlayış farklılığı şu bakımdan önemlidir; katılımcılar AB ülkelerini Avrupa geneline kıyasla daha benzer değerlere sahip ve daha bütünleşmiş görüyorlarsa, bu Avrupa Birliği'nin entegrasyonu ve ortak bir algı yaratabilme çabaları bağlamında muhteşem bir başarı olarak görülebilir. Zira AB

vatandaşları, avrupa ülkeleri ile AB ülkeleri arasında bir ayrım yapmaya başlamış ve AB'ye kendilerini daha ait hissetmeye başlamışlar demektir. Çalışmanın başında açıkladığımız teoriye benzer şekilde, büyük bir grubun arasından ayrılmış konumda olan AB üyesi ülkeler, kendi farklılıklarını ve kendi iç değerlerini bulmaya başlamışlar ve kendi aidiyetlerini oluşturmayı başarmışlar denilebilir. Bunun tam tersi senaryo, yani katılımcıların Avrupa ülkeleri için verdikleri cevabın aynısının AB ülkeleri için de geçerli olduğunu düşünmeleri ise AB'nin bireylerde belirli bir aidiyet duygusunu henüz oluşturamadığını ve AB'nin daha ziyade bir ekonomik birlik olarak görüldüğünü bize gösterecektir. Zira bu durumda katılımcılar, AB ülkelerini sadece bir çıkar birliği içersinde olan Avrupa ülkeleri olarak görmektedirler ve bu birliğe duygusal fazladan bir anlam yüklememektedirler.

3.3.1. Avrupa Ülkeleri'nin Değer Paylaşımı

“Evet. Kozmopolitanlığa güçlü bir şekilde inanıyorum ve Avrupa bu son yüzyılda Avrupalı ülkelere ortak bir projenin yapılabileceğini gösterdi. Avrupa'nın kültürel çeşitliliğine rağmen, hümanizm, özgürlük, eşitlik, demokrasi ve refah devleti gibi ortak değerler üzerinden kurulan bir ortak temel var.”⁵⁸

“Hayır. Daha önce de belirttiğim üzere hepimizin farklı kültürleri var ki bu bence kimliğimizin temelinde farklı değerlere, prensiplere ve çıkarlara sahibiz demek. Avrupa'nın gücü çeşitlilik. Birbirimizden öğreniyoruz ve birbirimize öğretiyoruz. Avrupa çeşitlilikte birleşmiş durumda. Bence böyle de kalmalı. Herkes olduğu gibi olmaya devam etmeli ve birbirinin farklılıklarını da aynı şekilde kabul etmeli.”⁵⁹

“Belki bazı değerleri ve ‘teorik’ prensipleri paylaşıyorlar ama aynı çıkarları değil. Çıkarlar hükümetlerin kararları durumunda.”⁶⁰

Katılımcılara Avrupa ülkelerinin aynı değerleri paylaşıp, paylaşmadığını sordüğümüzda %47.9 ile çoğunluğun aynı değerleri paylaşmadığını düşündüğü

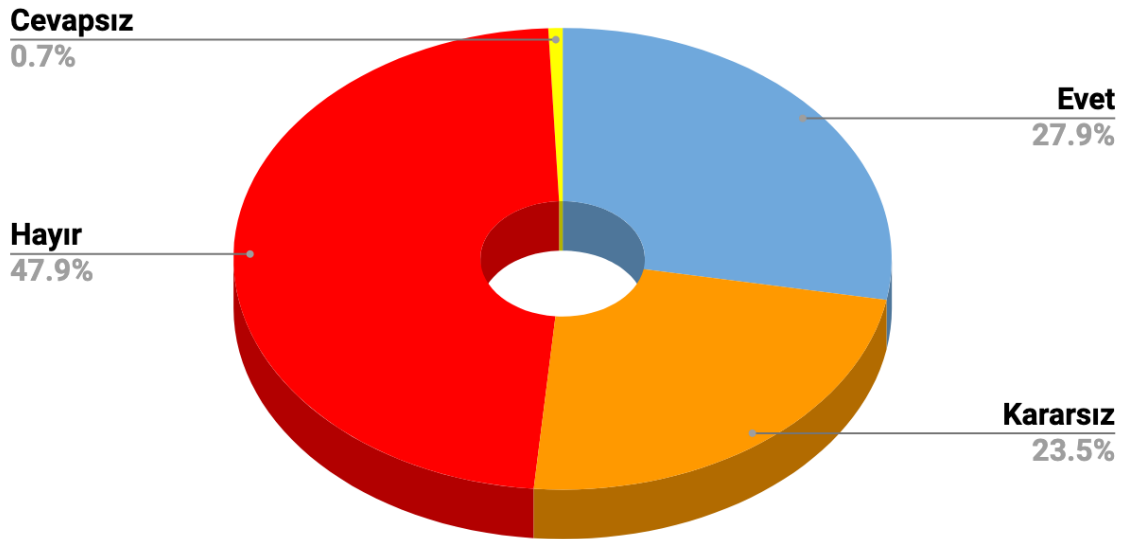
⁵⁸ Katılımcı 102.

⁵⁹ Katılımcı 95.

⁶⁰ Katılımcı 5.

görülmektedir. (Bakınız Şekil 10) Aynı değerleri paylaşmadığını düşünen bireyler bunun sebepleri olarak ulusal kültürlerin birbirlerinden farklı oluşlarını, bölgesel olarak benzerlikler olsa da genel olarak bütün Avrupa'nın aynı şekilde düşünmediğini ya da hareket etmediğini ve maddi sebepleri göstermektedirler. Örneğin Katılımcı 38, 'Moldova ile Lüksemburg'un ortak ne özelliği var?' diye sorarak ülkelerin birbirlerinden tamamen farklı olduklarını belirtmektedir. Katılımcı 75 ise, Bosna Hersek, Arnavutluk, Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan gibi ülkeleri fakir güneydoğu Avrupa ülkeleri olarak tanımlamakta ve bu ülkelerde ırkçılığın ve saygısızlığın çok fazla olduğundan bahsetmekte, bu ülkelerle diğer Avrupa ülkelerinin ortak değerlere sahip olmadıklarını vurgulamaktadır.

Şekil 10: Avrupa Ülkeleri Aynı Değerleri Paylaşıyor mu?

Avrupa ülkelerinin aynı değerlerini paylaştığını savunan katılımcılar ise genellikle ortak tarihten, insan haklarından ve demokrasiden bahsetmektedir. Her bir ülkenin vatandaşlarına adil koşullarda davranmaya çalıştığını, benzer hak ve özgürlüklere sahip olduklarını belirtmektedirler. Buna rağmen, ortak değerler paylaştıklarını belirten katılımcıların dahi büyük bir çoğunluğu, bu değerlerin en alt seviyede paylaşılan değerler olduklarından bahsetmekte ve söz konusu paylaşımın derin

bir seviyede olmadığını vurgulamaktadırlar. Kararsız kalan katılımcılarda da benzer şüphelerin varlığı dikkat çekmektedir. Kararsız katılımcıların çoğu bazı değerlerin paylaşıldığını düşündükleri ama bütün değerlerin, prensiplerin ve çıkarların gerçek anlamda paylaşılmadığını düşündüklerinden bu konuda kararsız kalmaktadırlar. Bu noktada her üç gruptaki katılımcılarda, birbirine daha yakın ülkelerin daha fazla paylaşım içerisinde olduğu, daha uzak ülkelerin ise birbirinden daha uzak değerlere sahip oldukları anlayışı yaygındır. Bir çok katılımcı İskandinav ülkelerinin benzerliklerinden ve değer paylaşımlarından bahsetmektedirler. Bu bağlamda bölgesel olarak ülkelerin birbirlerine daha yakın oldukları görüşü hakimdir.

3.3.2. Avrupa Birliği Ülkeleri'nin Değer Paylaşımı

“Evet, bu sefer Avrupa ülkelerine kıyasla daha büyük bir evet. AB üyesi olmayan ülkeler Avrupa’da biraz dışlanıyorlar bence. Bu sert bir söylem ama doğru. Biz AB üyelerini daha iyi biliyoruz ve bu birlikten dolayı onlarla daha çok ilgileniyoruz.”⁶¹

“Bir çok ülke paylaşıyor ki bu aslında ulaşılmak istenen durum. Buna ulaşılması ise uzun bir zaman alacak. Özellikle şimdi bir de bazı ülkeler AB’den aynı değerleri paylaşmıyoruz diye ayrılırken. Değerlerden. Bir diğeri de ‘paylaşılan masraflar’ ve ulusal finansal hedefler tutturulamadığında diğer zengin ülkeler için iki tarafı keskin bir kılıca dönüşüyor.”⁶²

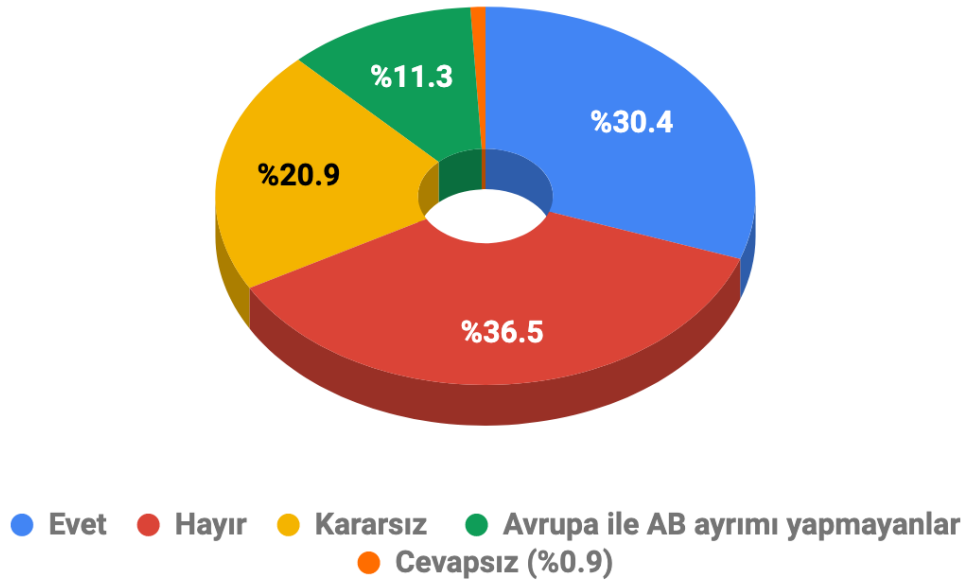
Avrupa Birliği ülkelerinin aynı değerleri paylaşıp paylaşmadıkları sorulduğunda ise, sonuçlar Avrupa ülkelerine kıyasla çok fazla değişmemiştir. AB ülkelerinin ortak değerlere, prensiplere ve çıkarlara sahip olmadığını düşünenler %36.5 ile çoğunlukladır. Avrupa ülkeleri için %47.9 olan bu çoğunlukta düşüşün sebebi ise, aynı değerleri paylaştıklarını düşünen bireylerin çokluğu değil, Avrupa Birliği ile Avrupa ülkeleri arasında ayırım yapmayanların ortaya çıkışıdır (%11.3). Bu durum AB’nin Avrupa geneline kıyasla kendi farkını ve değer yargılarını oluşturamadığını ve bunu yaygınlaştıramadığını göstermektedir. Katılımcıların %11.3’ü AB ile Avrupa arasında

⁶¹ Katılımcı 34.

⁶² Katılımcı 1.

değerler, prensipler ve çıkarlar bağlamında hiçbir ayrım yapmamaktadır.(Bakınız Şekil 11) Ana fikirlerinden birisi ekonomik bir birliktelik olan, bir diğer deyişle bir çıkar birlikteliği olarak ortaya çıkmış olan AB'nin, genel Avrupa ülkelerine kıyasla en azından çıkarlarda birlik olarak tanımlanmamış olması ilginçtir.

Şekil 11: AB Ülkeleri Aynı Değerleri Paylaşıyor mu?

Katılımcıların %30.4'ü AB ülkelerinin aynı değerlere sahip olduğunu düşünmektedir. AB ülkelerinin aynı değerlere sahip olduğunu düşünen katılımcıların çoğu, bu durumun AB kapsamında imzalanan anlaşmalar ve AB'nin ortak politikalarıyla garanti altına alındığını belirtmektedirler. Birliğin varlığını sürdürebilmesi ve gerçekten birlik olabilmesi için bu ortak değerlerin gerekli olduğunu belirten katılımcılar olduğu gibi, devletler bazında bu değerlerin aynen uygulandığını fakat halkın tam olarak bu duruma uymadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Bazı katılımcılar ise⁶³, prensiplerin aynı olduğunu fakat değerlerin ve çıkarların ulusal ülkeler bazında değiştiğinden bahsetmiştir. Kararsız katılımcıların kararsızlığının ana sebeplerinden birisi de budur. AB ülkelerinin ortak değer paylaşmaları gerektiğini düşünmektedirler fakat bu

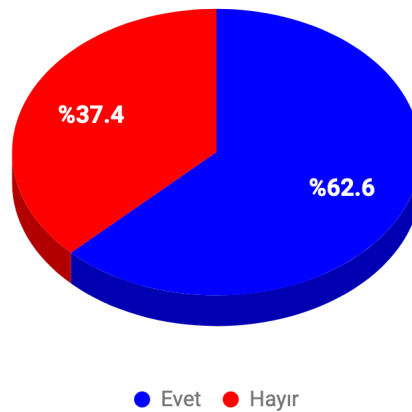
⁶³ Katılımcı 80.

değerleri paylaştıklarından çok da emin değillerdir. Özellikle doğu Avrupa ülkelerinin daha önce Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmaları, bu ülkelerin bazıları için değerler bağlamında AB içerisinde fark yarattıkları görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Diğer taraftan başka bir katılımcı ise⁶⁴, doğu Avrupa ülkelerinin olması gereken Avrupa değerlerine sahip olduğunu, batı Avrupa ülkelerinin ise bu bağlamda yozlaştıklarını düşünmektedir. Bir diğer konu da ülkeler arasındaki maddi güç farklarıdır. Katılımcılara göre maddi olarak birbirinden çok farklı olan ülkelerin, benzer değerleri ya da çıkarları paylaşmaları pek mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda AB ülkeleri arasında da ister istemez bir ayrılık oluşmaktadır.

3.4. AVRUPALI KİMLİĞİ

Bireylerin kendilerini daha ziyade ulusal devletleriyle tanımladıklarını ve Avrupa'nın ortak değerlere sahip olduğuna aslında inanmadıklarını gördük. Diğer yandan birçok katılımcı aslında AB'nin bu tür değerlere sahip olmasını istediğini, beklediğini ve bu değerlerin geliştirilmesi gerektiğine inandığını belirtti. Bu bağlamda katılımcılara 'Bir Avrupalı kimliğinin var olduğunu düşünüyor musunuz?' diye sorduk. Bu noktada elde ettiğimiz sonuç daha önceki sorulardan aldığımız cevaplara kıyasla oldukça şaşırtıcı. Katılımcıların çoğunluğu bir Avrupalı kimliğinin var olduğunu düşünüyor.

Şekil 12: Sizce Bir Avrupalı Kimliği Var mı?

⁶⁴ Katılımcı 109

Avrupalı kimliğinin var olduğunu düşünen %62.6'lık kesimden, söz konusu kimliğin doğasını değerlendirmelerini istedik. Katılımcıların fikirlerine göre Avrupanın var olan kimliğinin sonradan çeşitli sebeplerle çabalananarak oluşturulmuş yapay bir kimlik mi, yoksa Avrupanın ortak tarih ve kültürünün yüzyıllar boyu harmanlanmasıyla çaba harcamadan meydana gelen doğal bir kimlik mi olduğunu anlamak istedik.

“Basitçe ifade etmek gerekirse coğrafik. Ama yine de kendi içinde tarihsel ve kültürel farklılıklar üzerinden birleşmiş bir kimlik. Tıpkı savaş ve barışın, karşılıklı saygının ve saygısızlığın kardeşliği gibi.”⁶⁵

“Bence tarihsel bir Avrupalı kimliği var fakat her bir ülkenin bundan çok daha güçlü ulusal kimlikleri var. Dolayısıyla bazen ortak kimliği bulmak zor oluyor. Bu sebeple bazen Avrupalı kimliği yapaymış gibi görünebilir ama aslında gerçekten var.”⁶⁶

“Ben İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kıtayı birleştirebilmek adına yavaşça kurgulandığına inanıyorum.”⁶⁷

“Neredeyse tamamen yapay. Tabi ki Avrupa ülkeleri arasında ortak değerler ve güzel benzerlikler var fakat AB hepsini tek bir kimlikle birbirinin aynısı yapmak istiyor.”⁶⁸

“Kesinlikle her ikisi de. Bir Tarih öğretmeni olarak kesin olarak biliyorum ki, bütün Avrupa kıtası ve dışı arasında paylaşılan oldukça fazla bir tarih var. Hepimiz birbirimizin dostu olduk, düşmanı olduk, bir noktada fethedildik, fethettik dolayısıyla paylaştığımız çok fazla şey var. Bunların dışında sınırların açık olması, ortak kanunlar, ortak para birimi zaten var olan temelin geliştirilmesinde ve yapay olarak inşa edilmesinde oldukça etkili oldu.”⁶⁹

Bu sorunun sonucunda, Avrupanın bir kimliğe sahip olduğunu düşünenlerin yarısının bu kimliğin hiçbir çaba sarfetmeden, kıtanın tarihinden ve ülkelerin karşılıklı ilişkilerinden, insanların kökenlerinden ve benzerliklerinden meydana gelen doğal bir

⁶⁵ Katılımcı 1.

⁶⁶ Katılımcı 5.

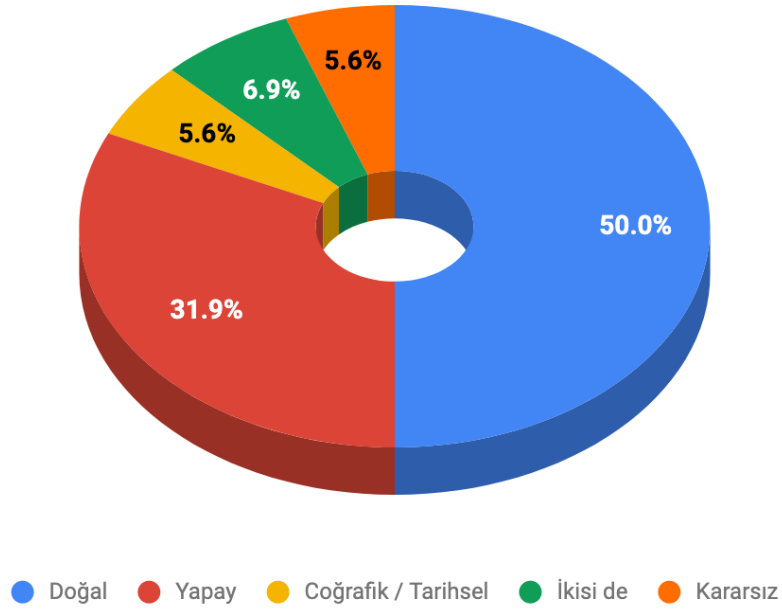
⁶⁷ Katılımcı 83.

⁶⁸ Katılımcı 92.

⁶⁹ Katılımcı 93.

kimlik olduğunu düşündükleri görüldü. Avrupalı kimliğinin var olduğunu düşünenlerin %31.9'luk kesimi ise bu kimliğin tamamen yapay olduğunu ve kıtayı birleştirmek, ekonomik güç sağlamak, ABD, Rusya ve Çin gibi global güçlerle yarışmak, insanların hak ve özgürlüklerini yaygınlaştırmak gibi çeşitli amaçlarla kurgulandığını düşünüyor. (Bakınız Şekil 13)

Şekil 13: Avrupalı Kimliğinin Oluşum Şekli

Avrupalı kimliğinin hem doğal hem de yapay özellikleri olduğunu düşünenler ise %6.9'luk bir kesimi oluşturuyorlar. Bu şekilde düşünenler, Avrupa kıtasının var olan ortak değerlerinin ve tarihinin alınarak AB tarafından üzerine yapay bir kimlik inşa edilmeye çalışıldığı kanaatinde. Oluşturulmaya çalışılan yeni kimliğin olumlu ve olumsuz yönleri olduğu söylenebilir. Olumlu yönlerden biri, söz konusu ortak kimliğin kıta Avrupasını bir daha birbirleriyle savaşmayacak şekilde ortak bir paydada toplayarak bir araya getirebilme özelliği. Ulusal devletlerin şahsi çıkarlarının biraz daha dizginlenerek daha büyük bir grup olarak ortak çıkarlarda buluşulması düşüncesi oldukça cezbedici. Böyle bir buluşma, kıtanın yüzyıllardır var olan savaş kültürünü zamanla belki de yok edebilir ve huzur ve barış içerisinde uzun yıllar birlikte

yaşamalarının yolunu açabilir. Diğer yandan, üye devletlerin insan hakları ve özgürlükleri konusunda sıkı kurallara bağlı olmaları ve bir nevi birbirlerinin denetim mekanizmaları rolünü üstlenmiş olmaları, vatandaşlar açısından devlet baskısının en aza indirilmesi açısından oldukça önemli. Ortak kimliğin bir diğer avantajı ise bir araya gelen ülkelerin karşılıklı olarak birbirlerinin ekonomik düzeylerini ve refah seviyelerini de arttırmaya çabalamalarını sağlaması. Bütün bunlar bir tür peri masalı tadında harika görünürken, ortak kimlik oluşumunun negatif yönleri de var. Bir çok ulus devletin bir araya gelmesi ile, baskın ülkelerin daha küçük ülkeleri ve bunların kültürlerini asimile etmeleri söz konusu olabilir. Bir çok Avrupa dili zaman içerisinde konuşulmamaya ve unutulmaya yüz tutabilir. Kendi içerisindeki küçük itişmelerden sıyrılan Avrupa kıtası, kendisini daha büyük aktörlerle savaşlar ve itişmeler içerisinde bulabilir. Zira daha büyük bir organizasyon, daha büyük rakipleri de beraberinde getirecektir.

*“Avrupalı kimliğini destekliyorum ancak ulusal bağımsızlığın ve kimliğin kaybı pahasına değil.”*⁷⁰

*“Bir Avrupalı kimliği yok ve asla da olmayacak. Birleşik Krallık, ABD ile Avrupa ülkeleriyle paylaştığından çok daha fazla ortak değer paylaşıyor. Doğu Avrupa Birliği ülkeleri Avrupa’dan ziyade Rusya ile ortak değerler paylaşıyor. Güney Avrupa Birliği ülkeleri Kuzey Afrika ile daha fazla değer paylaşıyor. Türkiye Orta Doğu ile daha fazla değer paylaşıyor. Avrupa Birliği tüm bu birbirinden tamamen farklı kültürlerin bir araya geldiği yer. Bu noktada bu dışarıdan etkilenmiş ‘yaşam biçimlerinden’ hangisini sahiplenmeli?”*⁷¹

Avrupalı kimliğinin olmadığını düşünen %37.4’lük kesime, Avrupa Birliği’nin Avrupa Kimliği konusundaki çabaları hakkında ne düşündüklerini sordüğümüzda %42 ile büyük çoğunluk bunun iyi bir fikir olduğunu düşündüklerini ve böyle bir kimliği destekleyeceklerini söylediler. (Bakınız Şekil 14) Böyle bir kimliğin ekonomik ve kültürel olarak bireylere bir çok avantaj sağlayacağını, insan haklarını geliştireceğini düşündüklerini belirttiler. Avrupa Birliği’nin ortak bir kimliğe sahip olmasının AB’nin uluslararası etkinliği konusunda da yardımcı olacağını düşünen katılımcılardan bazıları,

⁷⁰ Katılımcı 24.

⁷¹ Katılımcı 20.

böyle bir kimliğin birliğin varlığını sürdürebilmesi için kesinlikle meydana getirilmesi gerektiğine inanmaktalar. Ortak bir AB kimliğinin oluşturulamamasının birliğin zaman içerisinde Birleşik Krallık örneğinde olduğu gibi parça parça dağılması gibi sonuçlara yol açabileceği düşünülmektedir. Oldukça büyük bir kesim ortak AB kimliği fikrini desteklerken, katılımcıların %17.3'ü ise böyle bir kimlik fikrinin bir ütopyaдан ibaret olduğunu ve asla gerçekleşmeyeceğini söylüyor. Ortak kimliğin asla gerçekleşmeyeceğini düşünen bireylerin bu düşünceye sahip olmalarının ana nedeni ise, ulusal kimliklerin baskınlığı ya da ulusal kimliklerden vazgeçilmek istenmemesi. Ortak bir AB kimliğinin oluşmasını, ulusal kimliğin yerine geçecek olan bir kimliğin oluşması olarak algılayan bireyler, ya bu duruma karşı çıkıyorlar ya da bu sebeple ortak bir AB kimliğinin var olamayacağını savunuyorlar.

Şekil 14: Avrupa Birliği'nin Avrupa Kimliği Çabaları Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

Katılımcıların %16'sı böyle bir çabadan haberlerinin olmadığını ya da böyle bir çabanın mümkün olamayacağını belirtirken, %7.4'ü bu çabanın gereksiz olduğunu düşünüyor. Ortak kimlik arayışının gereksiz olduğunu düşünen bireyler, kendi içlerinde ikiye ayrılıyorlar: bunlardan ilki böyle bir çabanın zaten böyle bir kimlik var olduğu için

gereksiz olduğunu düşünenler. İkincisi ise, ulusal kimliklerin esas olduğunu ve bunun asla değişmeyeceğini düşünenlerden oluşuyor. Bireyler birbirinin aynısı ülkelerden olmak istemediklerini ve bu çabaların aslında Almanya ve Belçika'nın yüzünden ortaya çıktığını söylüyorlar.⁷² Bir diğer grup ise Brexit ile beraber söz konusu çabaların tamamen boşa gittiğini ve artık böyle bir şansın kalmadığını düşünüyor (%4.9). Bu bağlamda Brexit'in AB'nin kimlik arayışlarına ve entegrasyon çabalarına büyük bir darbe vurduğu görülüyor. AB'nin pozitif ve bu projeye inanan bireylerinin, Brexit ile bu inanışlarını kaybetmeye başladıkları ve ilk kez projenin dağılma ihtimalini göz önünde bulundurdıkları anlaşıyor. Bu soru kapsamındaki son iki grup ise %2.5'lik paylara sahipler. Bunlardan birincisi AB'nin söz konusu kimlik için çok fazla çaba sarfettiğini ve bunun da kimlik algısının giderek daha da yapaylaştırdığını ve zorlama bir kimlik haline geldiğinden bahsederken, ikinci grup ise böyle bir kimliğin aynılık üzerinden değil, çokkültürlülük ve farklılıkların tamamen kabulü üzerinden oluşturulması gerektiğini ve dolayısıyla diğer tüm grupların endişeli oldukları ulusal kimliklerin kaybına sebebiyet vermemesi gerektiğini savunuyorlar. Nihayetinde açıkça görülüyor ki, AB vatandaşları halkın, kültürün ve değerlerin daha ön plana çıktığı, kimlik, dil ve din kaybolmadan meydana gelecek barışçıl ve özgürlüklerle dolu bir AB'de yaşamak istiyorlar.

3.5. AVRUPALI KİMLİĞİ'NİN GEREKLİLİĞİ

“Avrupa'nın ortak bir kimliğe ihtiyacı var ama ulusal devletlerin kimlikleri de bence aynı seviyede önemli. Eğer Avrupa ortak kimliği ön planda olsaydı, birleşme süreci başlardı ve kültürel farklılıklar zamanla yok olurdu.”⁷³

“Evet, tek tek ülkeler olarak zayıfız. Güçlü bir Avrupa olarak ABD, Rusya ve Çin'e karşı daha fazla karar verme gücümüz var.”⁷⁴

⁷² Katılımcı 82 ve 92.

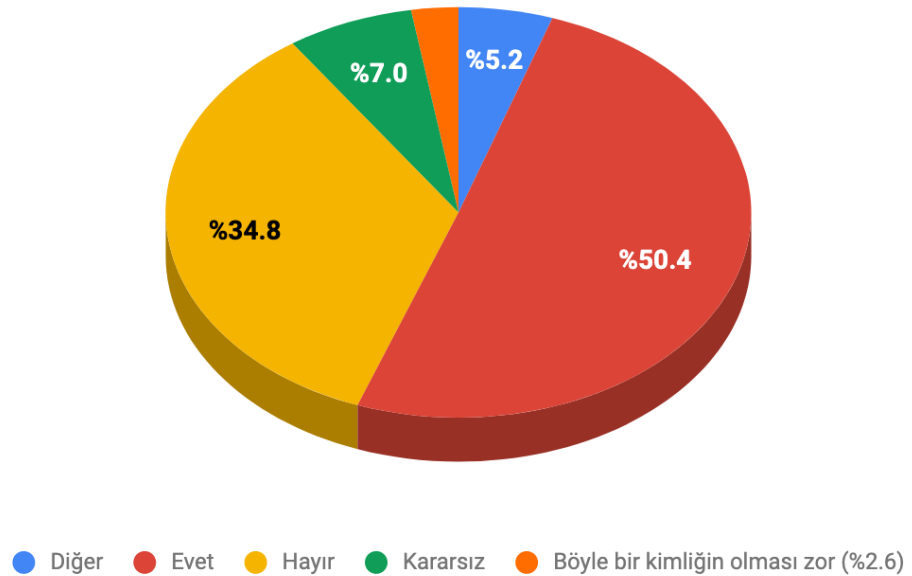
⁷³ Katılımcı 18.

⁷⁴ Katılımcı 61.

“Avrupa farklı kimlikleri olan bir kıta, AB ise sadece üye ülkeler arasındaki bir çok anlaşma. Dolayısıyla şu anda ortak bir kimliğin işe yarar olacağı bir nokta göremiyorum. İnsanları aynı olmaya zorlayamazsınız.”⁷⁵

Kimlik ile ilgili bu kadar tartışmadan sonra akılda tek bir soru kalıyor, AB’nin böyle bir kimliğe ihtiyacı var mı? Yoksa ulusal kimlikler şu anda var oldukları halleriyle yeterliler mi? Katılımcıların %50.4’ü AB’nin ortak bir kimliğe ihtiyacı olduğunu düşünüyor.(Bakınız Şekil 15) Ortak bir kimliğe sahip olan AB, kendi vatandaşları tarafından daha çok önemseneceği gibi, daha fazla güce de sahip oluyor. Uluslararası arenada ABD, Rusya ve Çin gibi son derece kalabalık nüfuslara sahip süper güçler arasında küçük parçalara ayrılmış AB ülkeleri maalesef istedikleri kadar etkili olamıyorlar. Bu durum AB vatandaşlarının çok da hoşnut olmadıkları bir durum. Katılımcılar AB’nin entegrasyon sorununu daha fazla ortak değerle ve ortak bir kimlikle çözebileceğine inanıyorlar ve ortak bir anlayışın AB’yi dünyada hakettiği statüye getireceğini düşünüyorlar.

Şekil 15: Sizce AB’nin Ortak Bir Kimliğe İhtiyacı Var mı?

⁷⁵ Katılımcı 101.

Katılımcıların %34.8'i ise AB'nin ortak bir kimliğe ihtiyacı olmadığı kanısında. AB'nin ortak bir kimliğe ihtiyacı olmadığını düşünenler bunu genelde iki şekilde sebeplendiriyorlar: Bunlardan birincisi, ortak bir kimliğin bireylerin şahsi kimliklerini değiştireceğini ya da kötü etkileyeceğini düşünüyorlar. Bu noktada ortak bir kimlik oluşturma çabası bu bireyler tarafından bir tür asimilasyon çabası ya da bir tür zorlama gibi görülüyor. İkinci sebep ise, bireylerin kendi ulusal kimliklerine son derece bağlı olmaları ve ortak bir AB kimliğinin ulusal kimliklerin sonu olacağını düşünmeleri. Burada kendimizi kandırmamamız gereken bir nokta var; her ne kadar birlik içerisinde olsalar da ya da her ne kadar beraber kararlar verseler ve şu anda dost olsalarda, Fransızlar Almanlarla, İspanyollar Portekizlilerle, İngilizler Fransızlarla (bu örnekler çoğaltılabilir) benzer ya da aynı olmak, daha doğrusu aynılaşmak ve benzer kimliklere sahip olmak istemiyorlar. Her ülke kendisinin bir diğer ülkede olmayan çok özel, çok haklı ve en ahlaklı değerlere sahip olduğu inancında ve bu değerlerin başka ülkelerle karışmasını bir tür kirlilik olarak görüyor. Bu 'kirlenme'yi kabul edilemez bulan bireyler, AB kimliği gibi bir olgunun bu kirlenmenin ve nihayetinde sonun başlangıcı olacağına inanıyorlar. Bu noktadaki bir diğer korku ise, her ne kadar AB bunu her zaman her ortamda tekrarlasa ve önemine değinse de, çok kültürlülüğün yok olacağı kaygısı. Çok kültürlülüğün ve çeşitliliğin yok olacağı kaygısı bir çok bireyin derinden taşıdığı bir kaygı ve haklı olabilecek bir boyuta da sahip. Daha önce bir çok bireyin birbirine yakın olan ülkelerin daha çok aynılaştıklarını söylediklerinden bahsetmiştik. Yüzyıllar boyunca karşılıklı iletişim her daim etkileşimi, kültür değişimini ve birbirinden etkilenmeyi beraberinde getirmiştir. Bu örnekte de farklı olmayacaktır. Birbiriyle daha yakın iletişim halinde olan kültürler birbirlerinden etkilenecek ve birbirlerini değiştireceklerdir. Bu durum çeşitliliğe zarar verir mi, bunu şimdiden kestirmek imkansız. Fakat çeşitliliğin şeklini ve türünü kesinlikle değiştirecek ve evrimleştirecektir.

Katılımcıların %7'sini bu konuda kararsız bireyler oluşturmaktadır. Kararsız bireylerin bu bağlamdaki ortak noktaları ise, çoğunun bu konuyu daha önce hiç düşünmediklerini belirtmeleridir. Dolayısıyla bu sorun hakkında doğrudan bir fikir yürütememişlerdir. %2.6'lık bir kesim ise, her ne kadar istenen bir sonuç olsa da böyle

bir kimliğin oluşmasının imkansız olduğuna değinmektedir. Bu konuda Katılımcı 2, “*Bu imkansız, ülkeler birbirlerinden çok farklılar. Belki ortak bir kimliğe sahip olabilirler ama her ülkenin ulusalcı hissiyatı ortak kimliği geçersiz kılacaktır.*” demektedir. Burada da görüldüğü gibi, katılımcıların tamamına göre ulusal kimlik ile ortak kimliğin bir arada var olması pek de mümkün görünmemektedir. Ortak kimlik düşüncesi her daim ulusal kimliğin karşısında konumlandırılmakta ve ulusal kimliğin güçlü duygulara bağlanmış sağlam temelleri karşısında zayıf görülmektedir. Bu noktada ulusal kimlikleri kurtulmamız gereken bir yük ve günümüzdeki sorunların ana sebeplerinden biri olarak görenlerin sayısı da az olmasa da, ulusal kimliklerinden kesinlikle vazgeçemeyeceklerini belirtenler çok daha kalabalık bir grubu oluşturmaktadır. Bu noktada bazı katılımcılar ABD örneğini vermektedirler. Buna göre, AB’nin ABD gibi bir eyalet sistemiyle bir yandan ulusal kimliklere sahip olması diğer yandan da federal bir organizasyona dönüşmesi mümkün görünmektedir. Vatandaşlar kendilerini bir yandan kendi ülkelerine / eyaletlerine bağlı hissedebilecekken, genel bir ortak kimlik olarak da AB’yi benimseyebileceklerdir. Fakat bu modelin AB örneğine ve AB devletlerine ne kadar uygun ve uygulanabilir bir örnek olduğu tartışmaya açıktır. Zira teorinin her zaman gerçek hayatı tutmadığı açıkça bilinen bir gerçektir.

Bireylere aralarında tercih yapmak zorunda olmadan kendileriyle ilgili istedikleri kadar tanımlama seçebileceklerini söylediğimizde, katılımcıların %52.2’si ülke tercihlerinin yanında Avrupalıym demeyi de tercih etmektedir. Katılımcıların %55.7’si ise öncelikli olarak yaşadıkları ülkeyi seçmektedirler. Katılımcıların %7’si sadece Avrupalıym demeyi seçerken, bu %7’nin haricinde sadece geldiği bölgeyi seçen bir azınlık haricinde, herkes bir ülke ile mutlaka aidiyet kurmuştur. Belirli bir bölge üzerinden yapılan tanımlamalarda Akdenizli en yüksek orana sahiptir. Bu tanımlamada Akdenizli olmaya atfedilen özelliklerin de etkili olduğu düşünülebilir. Akdenizliden sonra en popüler böyle Batı Avrupa olarak görünmektedir. (Bakınız Tablo 5) Batı Avrupalı olmak da tıpkı Akdenizli olmak gibi kendine has özelliklerle anılmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu Avrupa’nın gelişmiş ve iyi özelliklerini Batı Avrupa üzerinden tanımlamaktadır. Avrupa’nın genelde daha fakir ve daha az gelişmiş olduğu

düşünülen kısmı olan Doğu Avrupa ise, bölgesel tanımlamalarda en son da yer almaktadır.

Tablo 5: Kişisel Tanımlamaların Tüm Katılımcılara Oranı

Tanımlama	Oy Sayısı	Tüm Katılımcılara Oranı
Avrupalı	60	%52.2
Yaşanılan ülke	64	%55.7
Yerlisi olunan ülke	43	%37.4
Yaşanılan şehir	31	%27.0
Akdenizli	21	%18.3
Batı Avrupalı	20	%17.4
Yerlisi olunan şehir	17	%14.8
Güney Avrupalı	13	%11.3
Doğu Avrupalı	10	%8.7
İskandinav	9	%7.8
Balkanlı	8	%7.0
Kuzey Avrupalı	8	%7.0
Slav	3	%2.6
Diğer	13	%11.3

Çoktan seçmeli listede belirtilmeyen opsiyonlar için kullanıcılara diğer opsiyonu sunulmuş ve istedikleri herhangi bir tanımlamayı yazmalarına imkan tanınmıştır. Diğer opsiyonunu seçen bireylerin %30.8'i kendisini 'Dünya Vatandaşı' olarak tanımlamayı tercih edeceklerini belirtirken, kendisini Lüksemburglu Avrupalı, Katalan, Flanders ve Benelux'lü olarak tanımlamayı tercih eden bireylerin olduğu görülmektedir. Bu durum bize bir kez daha bireysel kimliklerin karmaşasını göstermekte ve AB'nin bir kimliğe sahip olmasının oldukça uzun ve zorlu bir süreç olacağını ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Kimliklerin her zaman problematik olduğunu ve kökeninde farklılıklar üzerinden kurgulandıklarından bahsetmiştik. Avrupa kıtası özelinde bu farklılıklar yüzyıllardır ortaya çıkarılan, çıkar ilişkileri üzerinden değiştirilen ve geliştirilen özellikler konumundalar. Avrupa yüzyıllardır birbiriyle yoğun etkileşim halinde olan, barışan, savaşan, ortaklıklar kuran, ayrılan, ayrışan bir topluluk durumunda. Özellikle dünya savaşlarıyla iyice kutuplaşan Avrupa devletleri, söz konusu savaşların da bir sonucu olarak ulusal kimliklerine daha da çok yatırım yapmış, birbirlerini daha da dışlamış ve yabancılaştırmıştır. Ekonomik bir birlik olarak ortaya çıkan Avrupa Birliği, bu noktada kıta Avrupasındaki en kapsamlı ve büyük barış dönemini sağlamış konumdadır. Fakat söz konusu barış döneminin sürdürülebilmesi, ulusal ayrılıkların azalmasına ve hatta yok olmasına bağlıdır. Zira Avrupa kıtası barışları ve savaşları ile hali hazırda meşhur konumdadır ve elde edilen barış ve refah döneminin kaybedilmesi hiç kimsenin istemeyeceği bir sonuçtur. Bir diğer taraftan Avrupa, yüzyıllardır dünyanın merkezi konumunda olmuştur. Avrupa'nın dahil olmadığı bir süper güç senaryosu düşünülemez. Fakat şuanki küçük devletlerden meydana gelen haliyle Avrupa, ABD, Rusya ve Çin gibi süper güçler ile yarışabilmekten oldukça uzaktadır ve bu alışık olduğu bir durum değildir. Bu ayrıklık durumu, dünya savaşlarında da Avrupa'nın en büyük hasarları almasının sebebi olmuştur. Dolayısıyla Avrupa'nın bir şekilde birleşmesi ve güçlenmesi gerekmektedir ve bu güçlenmenin yolu entegrasyondan, entegrasyonun yolu ise bireylerin kendilerini AB'ye ait hissetmeye başlamalarından geçmektedir. Yüzyıllardır süregelen ulus devletlerin egemenliği ve kendi fikirlerini, değerlerini bireylere genç yaşlardan itibaren işlemiş olmaları ve aynı zamanda sahip oldukları muhteşem gücü kaybetmek istememeleri ulusal aidiyetleri ve kimlikleri canlı tutmakta, ulusal kimliklerin canlılığı ise ulus devletlerin varlıklarını sürdürmelerinin garantisi olmaktadır. Bu noktadaki yabancılaştırma ve dışlama aslında günümüzde maskelenmeye çalışılsa da oldukça güçlü bir etkiye sahiptir. AB üyesi ülkelerin vatandaşlarını bu çalışma kapsamında ele aldığımızda, bireylerin çoğunluğunun AB üyesi ülkeler arasında dahi çok çeşitli ayrımlara gittikleri görülmektedir. Avrupa'nın her

bir köşesine atfedilen farklı bir değer söz konusudur ve bu değerlerin baskısı ve ağırlığı altından kalkmak şimdilik mümkün görünmemektedir. Doğu Avrupa ülkeleri maddi olarak zayıf olmaları, eski Sovyetler Birliği ülkeleri olmaları, farklı değer yargılarına sahip olmaları gibi özelliklerle anılırken, Batı Avrupa ülkeleri bazı kesimler tarafından Avrupa'nın kalbi durumunda, başka kesimler tarafından ise Avrupa'nın en yozlaştığı yer olarak anılmaktadır. Kuzey Avrupa ülkeleri maddi olarak güçlü olmaları ve soğuk olmalarıyla bilinmektedir. Soğuk doğaları sebebiyle diğer AB vatandaşlarının kendileriyle yoğun bağlar kuramadıklarından ısrarla bahsettikleri ülkelerdir. Güney Avrupa ülkeleri ise Afrika ülkeleriyle daha yakın olmakla suçlanmakta, yine Avrupa değerlerini taşımadıkları söylenmektedir. Bu koşullar altında Avrupa değerlerini taşıyan ve her anlamda mükemmel olan bir ülke bulmak imkansız görünmektedir. AB ülkeleri ve vatandaşları, sahip oldukları avantajlara rağmen hala birbirlerini dışlamaya ve yabancılaştırmaya devam etmektedirler.

Bu çalışma kapsamında, AB vatandaşlarının kendilerine dair aidiyet duygularına yer verilme istenmiş ve aynı vatandaşların geleceğe dair fikirleri ve isteklerine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bireylerin kendi aidiyetlerini dışa vururken hala daha ulusal ülkeleri tercih ettikleri tartışılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda yaşanan ikilem ise, hangi ulusal devletin seçileceği noktasında ortaya çıkmaktadır. Zira AB'nin bireylere sağlamış olduğu kişilerin serbest dolaşımı hakkı ile, farklı ülkelerde yaşayabilen ve çalışabilen AB vatandaşlarının, yerlisi oldukları ülkeden farklı yerlerde yaşamaları oldukça sık görülen bir durumdur. Bu konumdaki AB vatandaşlarının, aidiyetlerine dair bir karar vermeleri gerektiğinde genelde zorlandıkları görülmüştür. Bu noktada önemli bir etken olabilecek ne kadar süredir yeni gidilen ülkede kalındığının da düşünüldüğü gibi bireyin kendisini tanımlarken önemli olduğu anlaşılmıştır. Zira kısa bir süredir yeni gittiği ülkede bulunan bireyin kendi kimliğini ve aidiyetini tanımlarken doğrudan yerlisi olduğu ülkeyi seçtiği görülürken, uzun yıllar başka bir ülkede yaşayan bireylerin iki kültür, iki kimlik ve iki aidiyet arasında kararsız kaldıkları ve seçmekte zorlandıkları görülmektedir. Buna rağmen ulusal devletin aidiyetinin Avrupa aidiyetinden daha güçlü olduğu, ulusal devletlerden ise, yerlisi olunan ülkenin aidiyetinin de yaşanan ülkeye göre daha güçlü olduğu sonucuna net bir şekilde varılabilmektedir. Ulusal devletler ile

aidiyet alanında yarışabilecek tek şeyin, yaşanılan şehre duyulan aidiyet duygusu olduğu görülmüştür. Yaşanılan şehrin özellikleri bakımından daha net ve daha kolay ilişki kurulabilir bir yer olması sebebiyle, bireylerin yeni gidilen ülkeye aidiyet hissetmeleri seneler alırken, yeni gidilen şehre aidiyet hissetmeleri çok daha hızlı gerçekleşebilmektedir. Şehir, bireyin her kesiminde zaman geçirdiği, günlük aktivitelerini gerçekleştirdiği ve dolayısıyla çok kolay anılar biriktirip, duygusal bağ kurabildiği bir yerdir. Bu bağlamda, katılımcılar arasında yaşadığı ülkeye aidiyet duymadığını ama yaşadığı ülkedeki şehre aidiyet duyduğunu belirten bireylerin olduğu görülmüştür. Aidiyet bağını Avrupalı olmak üzerinden kuran bireylerin ise, bu şekilde bağ kurmalarının altında genelde tanınma kaygısının yattığı farkedilmiştir. Daha ziyade daha küçük ülkelerden gelen bireylerin, ülkenin tanınmayacağı duygusuyla Avrupa'ya yöneldikleri görülmektedir. Küçük ülkelerden gelen bireylerin aidiyet duygularını şehirleri üzerinden kursalar dahi, kendilerini asla şehir üzerinden tanıtmadıkları farkedilmiştir. Şehir üzerinden kendisini tanımlayan bireylerin çoğu, popüler ve bilinen şehirlerden olduklarından bu opsiyonu rahatlıkla seçebilmektedirler. Söz konusu şehirler tanınmayacak şehirler olsalardı, tercihlerinin bu yönde olup olmayacağını bu noktada kestirmemiz mümkün değil. Tercih edilen cevaplardan bir diğeri ise, dünya vatandaşı olduğunu söylemek. Kendilerini dünya vatandaşı olarak ifade eden bireyler, aynı zamanda kimliğe inanmadıklarını ya da herhangi bir kimliğe sahip olmadıklarını da belirtmektedirler. Bireylerin herhangi bir kimliğinin olmaması kimlik kavramının doğasına aykırıdır. Kimliğin varlığı bu bağlamda paradokssaldır ve bireyin kendisini herhangi bir kimlik ile tanımlamak istememesi de bir kimlik sahibi olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bir bireyin kimliksiz olması gibi bir durum söz konusu olamaz.

Bireyin kendisine dair kimlik ve aidiyet algılarını tanımladıktan sonra, söz konusu bireylerin AB'ye dair görüşlerini ve düşüncelerini anlayabilmek amacıyla Avrupalı olmanın anlamı üzerinden Avrupa kimliğine dair düşüncelerini ve beklentilerini derledik. Bu noktada AB vatandaşlarının Avrupalılığa dair görüşlerinin son derece fiziksel ve coğrafi koşullarla belirlendiğini ve söz konusu görüşlerin felsefi ya da derin anlamlar taşımadıklarını anladık. Avrupalı olmak, AB vatandaşları için Avrupa kıtasından olmak demektir ve Avrupa kıtasından olmanın da bazı kuralları vardır.

Yani herkes Avrupalı olamazdı. Bu noktada Avrupa'nın kendi içerisinde birbirini ve dışarıdan gelenleri (göçmenler, sığınmacılar vs.) ne derece yabancılaştırdığını gördük. Bireyler Avrupalı olmanın gerekliliklerini bireyin doğum yeri, ailesi, kökenleri, kaç jenerasyondur Avrupa'da yaşıyor olmaları gerektiği üzerinden koşullandırdılar. Böylece Avrupalı olmaya bir değer biçtiler. Avrupalı olmayı değerler ve yargılar üzerinden açıklayanların da var olduğu görüldü. Bir taraftan çok kültürlülük, düşünce özgürlüğü gibi kavramlardan bahsedilirken, diğer taraftan Avrupa kültürünü yok etmek için gelen göçmenlerin varlığından bahsedilmekteydi. Dolayısıyla Avrupa'nın bu bağlamda bir ikilik ve çelişki içerisinde olduğu söylenebilir. Bu çelişki AB'nin entegrasyonunun ve ortak bir kimliğe ve anlayışa sahip olmasının önündeki en büyük engel konumundadır.

Avrupa değerleri incelendiğinde ise, Avrupa'nın dünyanın geri kalanına yaymaya çalıştığı demokrasi, insan hakları, kanunların üstünlüğü, eşitlik gibi kavramların AB vatandaşları arasında AB'nin başlıca ortak değerleri olarak görülmediği anlaşılmıştır. Avrupa'nın ortak değerlere ve prensiplere sahip olmadığını düşündüklerini belirten bireyler, AB'nin de tıpkı Avrupa gibi ortak değerleri olduğuna inanmamaktadırlar. Bu değerlerin farklılığını da, yine ulus devletlerin farklılığı, Avrupa'nın farklı bölgelerinin farklılığı üzerinden temellendiren AB vatandaşları, bu noktada da farklılık ve dışlamayı temel argümanları olarak kullanmışlardır. Avrupa'nın ve AB'nin ortak bir kimliği olup olmadığına ise, şaşırtıcı bir yanıt vererek böyle bir kimliğin var olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar Avrupa'nın var olan kimliğinin doğal yollarla yüzyıllar boyunca ortaya çıktığında hem fikirken, söz konusu kimliğe ait özelliklerin neler olduğu ya da ulus devletlerin bu kimliğin özelliklerini taşıyıp taşımadıkları konusunda ise kararsızdırlar. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ise, Avrupanın bir kimliğe ihtiyacı olduğunda hem fikirler. Söz konusu kimliğin Avrupa'yı bütünleştireceği ve böyle bir bütünleşmenin de Avrupa'nın daha etkin bir hale gelmesi açısından önemli bir ihtiyaç olduğu katılımcıların çoğu tarafından paylaşılan bir görüş. Avrupa'nın ortak bir kimliğe ihtiyacının olmadığını savunanların ise, bunu savunmalarının sebeplerinin başında ulusal kimliklerinden vazgeçmek istememeleri olduğu anlaşılmaktadır. Bireyler için ulusal kimlikler o kadar önemlidir ki, ulusal kimliğini koruyabilmek adına, AB'nin sağladığı tüm avantajları bırakmayı göze

alabilmektedirler. Bu noktada Brexit'in de olumsuz bir etki yaptığından bahsetmek gerekir. Brexit, bireylerin AB ile ilgili toz pembe dünyalarını yok etmiş, söz konusu birliğin aslında yıkılmaz olmadığını ortaya koymuştur. Bu duruma katılımcıların iki farklı tür tepki verdikleri görülmektedir: Brexit sonrası ortak kimliğin ne kadar önemli olduğunu ve birliğin geleceği için esas olduğunu düşünen bir grup vardır. Buna karşın, Brexit örneğine bakarak, iyi ki ulusal kimliklerini kaybetmemişler, yoksa şimdi AB'den ayrılamayacaklardı diye düşünen ikinci bir grup da bulunmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma bize net bir şekilde göstermiştir ki, AB vatandaşları için ulusal kimlikler hala aidiyetlerinin en üst noktasını oluşturmaktadır. Bireylerin bir çoğu ortak bir AB kimliğinin gelecekleri için ve birliğin varlığını sürdürebilmesi için son derece gerekli olduğunu düşünse de, bu uğurda ulusal kimliklerinden vazgeçmek istemediklerini de özellikle vurgulamaktadırlar. AB'nin kimlik politikaları, temelinde çok kültürlülük ve çeşitliliğin korunması üzerinden gidiyor olsa da, bu derece büyük ve birbirinden farklı kültürler topluluğunun birbiriyle bu derece yoğun ilişkiler içerisinde olmaları, benzeşmeleri, aynışmaları beraberinde getirecek ve özellikle böyle bir amaç olmasa da bazı kültürel öğeleri yok etmeye başlayacaktır. Bu durum aslında evrimin de bir sonucudur ve yadsınacak bir durum değildir. Fakat AB vatandaşlarının en büyük korkusu durumundadır ve bu sebeple AB'nin kimlik çalışmaları istenmeyen bir çalışma konumundadır. AB'nin kendilerine sunduğu hak ve özgürlükleri kullandıklarını ve bunlardan çok memnun olduklarını ısrarla belirten AB vatandaşlarının çoğunluğu için AB bu şekilde sadece avantajlar sağlayan, bağlayıcılığı olmayan bir kurum olarak varlığını sürdürmelidir. Vatandaşların geri kalanı için ise, bütünleşmesini acilen tamamlayarak, Avrupayı görkemli günlerine geri döndürmesi beklenen, globalleşen dünyanın yeni ve zorlu koşullarında Avrupa kıtasına hak ettiği konumu geri kazandıracak bir umut ışığı konumundadır. Birbirinden tamamen farklı bu iki beklenti arasında AB'nin geleceğinin ne olacağı ise merak konusudur.

KAYNAKÇA

- Barth, Fredrik. **Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Bauman, Zygmunt. **Kimlik**, çev. Mesut Hazır, 2. Baskı, Heretik Yayınları, Ankara, 2019.
- Bayart, Jean-François. **Kimlik Yanılsaması**, çev. Mehmet Moralı, Metis Yayınları, İstanbul, 1999.
- Berting, Jan. **Kimlik Siyaseti Krizler, İnşalar, Aktörler, Basireti Bağlı Siyasi Sınıf Nasıl Oldu da Geleceğimizle Olan Bağlarını Koparttı?**, çev. Prof. Dr. Hüsamettin İnaç, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2018.
- Bourdieu, Pierre ve L.J.D. Wacquant, **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, çev. Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Clastres, Pierre. **Devlete Karşı Toplum**, çev. Mehmet Sert & Nedim Demirtaş, 3. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.
- Delanty, Gerrard. **Avrupa'nın İcadı**, çev. Hüsamettin İnaç, 4. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2014.
- Delgado-Moreira, Juan. **Multicultural Citizenship of the European Union**, Ashgate Publishing, Hampshire, England, 2000.
- Durkheim, Emile. **Toplumsal İşbölümü**, çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya, 2. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 2014.

Elias, Norbert. **Uygarlık Süreci - Sosyo-Oluşumsal ve Psiko-Oluşumsal İncelemeler - Batılı Dünyevi Üst Tabakaların Davranışlarındaki Değişmeler**, Cilt 1, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Erdenir, Burak. **Avrupa Kimliği: Avrupa Birliği'nin Yarım Kalan Hikayesi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010.

Fearon, James D. "What is Identity (As We Now Use The Word)?", **Stanford University Web**, 1999, <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf> (22.04.2019)

Greene, Jack P. **Pursuits of Happiness The Social Development of Early Modern British Colonies and the Formation of American Culture**, The University of North Carolina Press, U.S.A., 1988.

Hobsbawm, Eric J. **1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik**, 6. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2017.

Hobsbawm, Eric J. "Seri Üretim Gelenekler: Avrupa, 1870-1914", **Geleneğin İcadı**, (Der. Eric Hobsbawm ve Terence Ranger), çev. Mehmet Murat Şahin, 2. Basım, Mesele Kitapçısı, İstanbul, 2013.

Jenkins, Richard. **Sosyal Kimlik**, çev. Gül Bostancı, Everest Yayınları, İstanbul, 2016.

Kara, Umut Yener. **Kimlik Oyunu: Video Oyunları, Yeni Medya ve Kimlik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Loomba, Ania. **Kolonyalizm / Postkolonyalizm**, çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000.

Melucci, Alberto. “Süreç Olarak Kolektif Kimlik”, **Kimlik Politikaları Özdeşlik, Tanınma ve Farklılık**, (Ed. Fırat Mollaer), çev. Ömer Mollaer, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014.

Morley, David ve Kevin Robins. **Kimlik Mekanları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar**, çev. Emrehan Zeybekoğlu, 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.

Ricoeur, Paul. **Hafıza, Tarih, Unutuş**, Metis Yayınları, İstanbul, 2012.

Simmel, Georg. **Modern Kültürde Çatışma**, çev. Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Wolton, Dominique. “İletişim ve Avrupa Çok Kültürlülüğünden Kültürel Birlikte Yaşama”, **Avrupa’ya Kimlik Çokkültürlülük Sınavı**, (Ed. Riva Kastoryano), çev. Pınar Güzelyürek, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2009.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/may/22/apathetic-young-people-brexite-betrayal-political-parties> (27.06.2019)

Veri toplama ve değerlendirme programı: www.jotform.com